

ОДБРАНА

Актуелно

Продаја војних непокретности

ТРЖИШТЕ ЋЕ РЕЋИ СВОЈЕ

Интервју

Мајкл К. Полт
амбасадор САД у Београду

БУДУЋНОСТ ЈЕ ЗАЈЕДНИЧКА БРИГА

Прилог

СРБИЈА И ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06:05

Ваше право да знате све

РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

ПРОГРАМ

PRISMA

*Зато што је будућност
важна!*

Дирекција за преквалификацију
Кнеза Милоша 33
Београд
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом Војске
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Ниш
Клуб Војске
Синђелићев трг бб
018/ 522-892

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

Јове Илића 154 11040 Београд 011/ 3950-891
www.prisma.fon.bg.ac.yu; e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Програм PRISMA
Центар за обуку Ниш
Машински факултет Ниш

Александра Медведова 14 18 000 Ниш 018/ 500-661
www.prisma.masfak.ni.ac.yu; e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша), Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влочић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, др Милан Миљалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, др Милан Милошевић, др Александар Мутавић, Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Бонда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректори

Слађана Грба, Маријана Кисић

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.бр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС

месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице

месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Звонко ПЕРГЕ

СТАДЕРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Мајкл К. Полт, амбасадор САД у Београду

БУДУЋНОСТ ЈЕ ЗАЈЕДНИЧКА БРИГА

8

Per aspera

ПТИЦЕ

13

ТЕМА

Цивилно служење војног рока

ДВЕ И ПО ГОДИНЕ ИСКУСТВА

14

Уговори Министарства одбране и Производње Миле Драгић

ПОНОВО У ИГРИ

17

Продаја војних непокретности

ТРЖИШТЕ ЋЕ РЕЋИ СВОЈЕ

18

ОДБРАНА

Граничари на Дрини

ДО НОВЕ ГОДИНЕ

24

Ангажовање санитетског особља Србије

у мировној операцији ISAF у Авганистану

ВОЈНА МЕДИЦИНА КАО БРЕНД

26

Национална гарда Охаја – савезник и партнер Војсци Србије

ПОДРШКА РАЗВОЈУ

СИСТЕМА ОДБРАНЕ

28

ПРИЛОГ

Разлози, путеви, перспективе

СРБИЈА И ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

31

ИНТЕГРАЦИЈА

Поштовани читаоци, не одустајемо од намере да вас обавештавамо о најважнијим питањима у вези са реформом система одбране и да поједине теме расветљавамо из више углова. На ред је поново дошла прича о интеграцијама, конкретно о Програму Партнерство за мир, безбедносном систему који је доминантан у Европи и на Балкану, коме смо посветили специјални прилог.

Војска Србије је, нема сумње, спремна за тај изазов. Признања стижу и од будућих партнера. Ипак, улазак у тај програм Натоа није само ствар Војске и Министарства одбране, јер подразумева достизање укупних безбедносних стандарда друштва и, наравно, испуњавање одређених политичких захтева.

Безбедност је, како се то сада каже, посебна вредност и јавно добро у савременом свету, а она не може да се постигне и одржи без добро организованог оружаних снага. Међутим, то у новој безбедној архитектури Европе не значи само ослонац на сопствене одбрамбене снаге већ и на потенцијале колективне безбедносне асоцијације.

Наравно, све нејасноће па и мистификације у вези са Партнерством у нашој јавности нисмо успели да разјаснимо. Једна је, свакако, колико ће то коштати грађане Србије? То је у овом тренутку тешко рећи. У 24 области сарадње нуди се више од 1.400 различитих активности. Избор зависи од наших потреба и могућности и не подразумева прописане стандарде опремања већ пре свега интероперабилности, у првом реду познавање језика, процедура и компатибилних средстава који партнерима омогућавају бољу комуницирају.

Мада, и користи су многоструке. Према искуствима земаља које су прошле тај пут, огледају се, поред осталог, у повећаном приливу инвестиција, већем обиму трговинске размене, побољшању саобраћајне инфраструктуре, смањењу незапослености и инфлације. Једном речју у динамичном друштвено-економском развоју земље.

Пут у Европску унију, који према последњим истраживањима јавног мњења у Србији подржава скоро две трећине грађана, јасно је, иако нигде није експлицитно наглашено, води преко чланства у евроатлантским интеграцијама, Партнерству за мир и Натоу.

Јасно је, такође, да не можемо мимо света. У том свету има места за нас. Имамо шта да понудимо по чему ћемо бити препознатљиви, уважавани и поштовани. То су без сумње знање и искуство наших санитетских стручњака. Потврђено је на клиникама и институтима, али и у рату и мировним операцијама. Пред њима је нови изазов већ у септембру. Мисија подршке миру у Авганистану у саставу норвешког контингента, уколико то одобре Влада и Народна скупштина.

На потпуну интеграцију министарстава одбране и иностраних послова у Владу Републике Србије причекаћемо још мало. Измена Закона о министарствима, како је најављено, наћи ће се на дневном реду тек средином септембра. Тек онда следи ребаланс буџета, па ванредно повећање плата које је већ данима предмет калкулација и нагађања коме ће и колико припасти у подели обећаних двадесет одсто. ■

ДРУШТВО

Хипербарична медицина и техника

ЛЕКОВИТИ КИСЕОНИК

55

СВЕТ

Бригада специјалних снага Бугарске

ТАМО ГДЕ ДРУГИ НЕ МОГУ

58

ТЕХНИКА

Вишенаменски борбени авиони

СКУПА АЛИ ТРАЖЕНА РОБА

62

КУЛТУРА

Академик Драгољуб Драган Недељковић о Српству и Србима

НАШ ПОРАЗ ЈЕ И ПОРАЗ НАШЕ ПАМЕТИ

66

Поводом дана Војног музеја

СУСРЕТИ СА ДАВНИНОМ

69

ФЕЉТОН

Џихад Ал Каиде у Европи (4)

ЗАВРШНИ ПОХОД У БОСНИ

70

СПОРТ

53. Светско војно првенство у пентатлону

СТИЦАЊЕ ИСКУСТВА

77

УКРАТКО

ГЕНЕРАЛ ПОНОШ ПРИМИО ИЗАСЛАНИКА ОДБРАНЕ БЕЛГИЈЕ

Заступник начелника Генералштаба ВС, генерал-мајор Здравко Понош примио је 29. августа досадашњег и новоименованог изасланика одбране Белгије у Београду. Потпуковник Бруно Ванден Стен провео је на тој дужности пуне четири године, а на његово место именован је мајор Јохан Гојвентс. ■ (С. С.)

САНАЦИЈА ПОД ЗНАКОМ ПИТАЊА

Објекти у комплексу "А" Генералштаба и комплексу "Б" Министарства одбране у Кнез Милошевој, у оквиру којих је и оштећена зграда старог Генералштаба, нису у "Мастер плану", односно нису на списку објеката које је МО, као неперспективне за систем одбране, понудило Влади Србије ради продаје, саопштила је 25. августа Управа за односе са јавношћу МО.

Тиме је Министарство одбране демантовало сва нагађања и изјаве појединаца у медијима о продаји тих објеката, њиховој будућој намени и евентуалним купцима.

Разлог због чега је став Министарства одбране о наведеним објектима неопредељен, према саопштењу Управе, лежи у чињеници да су те зграде под заштитом Завода за заштиту споменика културе. Осим тога, за смештај МО неопходан је простор од 60.000 квадратних метара, што значи да простор од 25.000 квадратних метара, који Дирекција за имовину Републике Србије нуди у Палати федерације, није довољан. Евентуална санације објеката некадашњег Генералштаба и Министарства одбране је под знаком питања јер је, према свим проценама, нерентабилна због великих оштећења, наводи се у саопштењу.

Емир Шишић се успешно опоравља након операције СУСРЕТ У СЕПТЕМБРУ

Пилот Емир Шишић добро се опоравља након операције јучи којој је пре две недеље подвргнут у једној болници у Риму. Како смо сазнали, рана добро зараста, а пацијент је пре седам дана враћен у затвор "Ребибија". У њему издржава казну од 15 година, на колико је осуђен јер је као пилот ЈНА 1992. године у Хрватској оборио хеликоптер Европске заједнице.

Однедавно постоји озбиљна нада да ће наш пилот бити враћен у Србију. Наиме, пре два месеца Шишић је добио решење Апелационог суда у Риму, којим се потврђује да су испуњени сви услови за његово пребацивање у Србију, на издржавање остатка казне.

Његова супруга Весна верује да ће до краја септембра коначно бити у Србији:

– Једном недељно нам је дозвољен телефонски разговор у трајању од 15 минута. У последњем разговору Емир ме је уверио да се добро опоравља и да му је највећи проблем – досада. Због ране је присиљен да мирује, те не може да се бави спортом. У болници је имао задовољавајући третман и сви су изгледи да ће се брзо опоравити. Надам се да ћемо се у септембру срести. За сада је важно да се сви добро држимо. Девојчице су нам већ велике, старија се ове године уписала на факултет, а млађа полази у осми разред основне школе. Сви заједно се сналазимо како можемо и чекамо септембар. ■ (С.Ђ.)

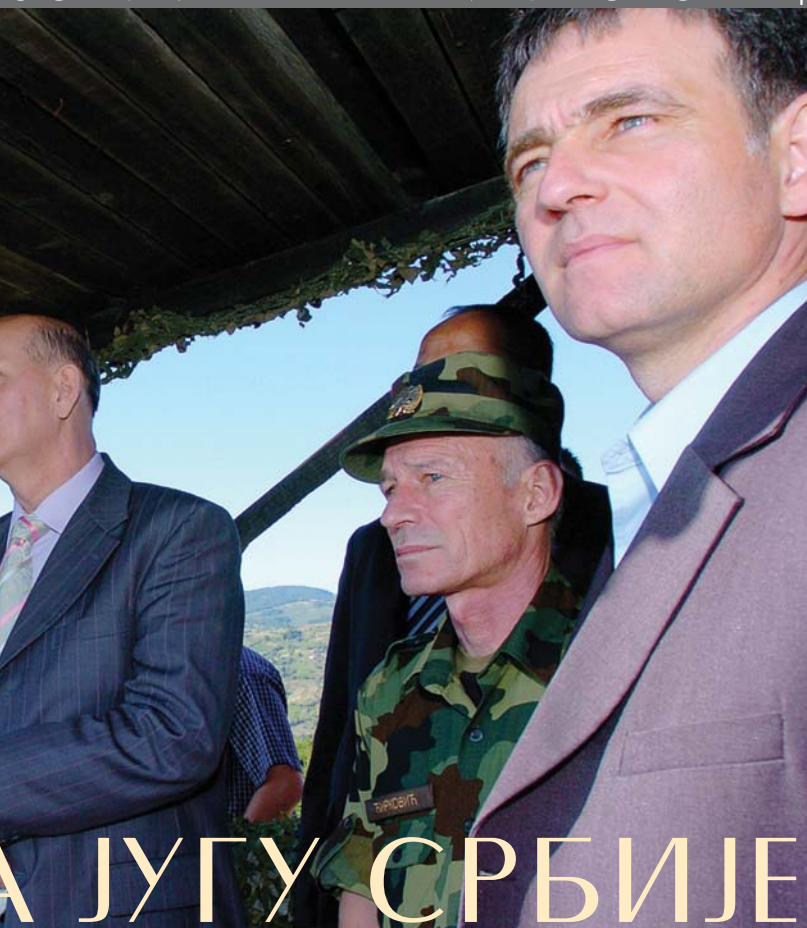
Министар одбране Зоран Станковић са сарадницима обишао је недавно саставе 78. моторизоване бригаде у Врању и 549. моторизоване бригаде у Лесковцу. Са представницима власти Пчињског и Јабланичког округа разговарао је о размени вишка војних објеката на територији њихових општина.

Министар одбране Зоран Станковић, у пратњи помоћника за људске ресурсе Зорана Јефтића, команданта Копнених снага генерал-потпуковника Младена Ђирковића и заменика начелника Оперативне управе Генералштаба Војске генерал-мајора Љубише Диковића, обишао је 15. и 16. августа гарнизоне Врање и Лесковац.

На бази "Језерска махала" командант 78. моторизоване бригаде пуковник Милосав Симић гостима је говорио о безбедносној ситуацији у Копненој зони безбедности општина Врање, Прешево и Бујановац. Том приликом је истакао да је стање на југу Србије стабилно. Посебно је нагласио да у последње две и по године није било терористичких напада на припаднике јединице која контролише и обезбеђује административну линију према Космету.

Официре, подофицире и војнике по уговору са базе министар Станковић информисао је о току реформе система одбране.

– У септембру очекујемо ванредно повећање плате за 20 одсто, а са надлежним државним институцијама преговарамо и о редовном повећању зарада до краја године. Сходно плану који је Министарство одбране сачинило са Владом Србије, започела је продаја неперспективних војних објеката, вишка наоружања и опреме. Новчана средства добијена на тај начин првенствено ће се користити за решавање стамбених тешкоћа, куповину савре-

А ЈУГУ СРБИЈЕ

СНИМАО З. ПЕРТ

меног наоружања и побољшање инфраструктуре. Са Владом, такође, интензивно разговарамо о надокнади незаконито исплаћених плата запосленима у Војсци у протеклом периоду – рекао је министар.

Састанак министра Станковића са представницима Пчињског округа организован је у врањској касарни "1.300 каплара". Скупу су присуствовали председници општина Врање, Владичин Хан, Трговиште и Сурдулица, али и председник Координационог тела. Разговарали су о моделима размене или продаје вишка војних објеката.

– Министарство одбране ће неперспективне објекте најпре понудити општинама уз адекватну новчану надокнаду или одговарајући број станова припадницима Војске. Сви трансфери војне имовине одвијаће се преко Дирекције за имовину уз сагласност Владе Републике Србије, а вредност објеката процењиваће Пореска управа – објаснио је министар Зоран Станковић.

Командант 549. моторизоване бригаде пуковник Мијодраг Ђуровић реферисао је министру одбране у лесковачкој касарни "Синковац" о стању у том саставу Војске.

РЕМОНТ АВИОНА

За ремонт авиона биће издвојена средства из Националног инвестиционог плана који би 1. септембра требало да буде представљен јавности, рекао је приком посете јединицама у Лесковцу и Копненој зони безбедности министар одбране Зоран Станковић.

Министар је најавио да ће највећи део средстава из инвестиционог плана која су намењена Војсци бити издвојена за ремонт војних авиона и да ће за то ускоро бити расписан тендер. Према његовим речима планирано је да се и део средстава од продаје војне имовине такође уложи у Ваздухопловство.

– Ремонт авиона обезбедило би се да наше ваздухопловство наредних пет до десет године нормално контролише наше небо – нагласио је министар Станковић.

Државни секретар МО у Пчињском и Јабланичком округу

РАЗМЕНА НЕПОКРЕТНОСТИ

Државни секретар Министарства одбране Звонко Обрадовић разговарао је 23. и 24. августа са органима власти Пчињског и Јабланичког округа о моделима размене вишка војних објеката. Састанку су присуствовали директор Грађевинске дирекције Републике Србије Славиша Златановић и саветник министра одбране за инфраструктуру Милан Минићанин.

У врањској касарни "1.300 каплара" и лесковачкој "Синковац", државни секретар је председнике општина Врање, Сурдулица, Бојник, Лебане, Лесковац, Власотинце и Медвеђа, обавестио о непокретностима које су "Мастер планом" Владе Србије предвиђене за продају.

– Различити су модели размене војних објеката и они ће се са сваком општином посебно договарати, уважавајући при томе њене интересе и финансијске могућности. Нама је приоритет да листа припадника Војске без стана буде све краћа. Важно је да за војне објекте добијемо вредност у паритету – истакао је Обрадовић.

Председник општине Врање Мирољуб Стојчић нагласио је да Министарство одбране, Грађевинска дирекција и локална самоуправа треба заједнички да превазиђу имовинско-правне проблеме око изградње стамбене зграде "Виктор Бубањ", у којој је раније планирана додела 56 станова Војсци.

– Од 3.650 станова које Влада Србије на основу Националног инвестиционог плана намерава да додели запосленима у органима државне управе, око десет одсто биће издвојено за припаднике Министарства одбране – рекао је Славиша Златановић, директор Дирекције.

Станислав Момчиловић, председник општине Сурдулица, исказао је бојазан да уколико се поједини војни објекти тендерски продају физичким лицима, без сагласности органа локалне власти, последице могу бити неслагдиве. Најављена законска решења о враћању државне имовине локалној самоуправи и скромни општински буџети умногоме одређује моделе размене непокретности.

– Војни комплекси су објекти посебне намене, а тек њиховим превођењем у градско-грађевинско земљиште на њима је могуће градити станове. Општине за то треба да планирају адекватна финансијска средства – појаснио је Милан Минићанин.

Државни секретар је најавио консултације о размени конкретних војних објеката и појединачне договоре са надлежним у Пчињском и Јабланичком округу.

– Бригада је попуњена са 29 одсто официра, подофицира, цивилних лица и војника по уговору, а недостаје јој 1.425 војника. Проблем јединици представљају отежано снабдевање база пијаћом водом и дотрајалост инфраструктуре. За исплату накнада професионалним војницима који службју у Копненој зони безбедности до краја године потребно је издвојити још око 50 милиона динара. Међу припадницима бригаде само 47 има решено стамбено питање – рекао је пуковник Ђуровић.

Министар одбране Зоран Станковић са сарадницима обишао је и базу "Грлић". Том приликом је напоменуо да ће Министарство одбране посебно водити рачуна да се новчана средства добијена продајом вишка војне имовине наменски користе. Тако ће се избећи евентуалне злоупотребе и обезбедити услови за решавање стамбених неприлика у Војсци.

О проблемима вишка војних непокретности у општинама Лесковац, Медвеђа, Лебане и Власотинце, министар је разговарао са челницима Јабланичког округа у Сијаринској бањи. ■

В. ПОЧУЧ

МАЈКЛ К. ПОЛТ, АМБАСАДОР САД У БЕОГРАДУ

БУДУЋНОСТ ЈЕ ЗА ЈЕДНИЧКА БРИГА

Србија је део међународне заједнице и угрожавају је транснационалне претње, као што су тероризам, организовани криминал, трговина људима и слично, за чије решавање је неопходна сарадња на глобалном плану. Због тога треба да се укључите у глобалну безбедносну заједницу како би сте се супротставили тим изазовима – каже амбасадор Мајкл Полт.

Осле десетак година непријатељства и неразумевања билатерална сарадња између Србије и САД у сталном је успону. Једна од најинтензивнијих је на војном плану, што потврђују бројне активности које су протеклих година реализоване у сарадњи са Европском командом оружаних снага САД у Штудгарту, све чешћи сусрети високих званичника министарстава одбране и војске две земље и заједничка настојања да се развију односи поверења и партнерства у супротстављању савременим безбедносним изазовима, ризицима и претњама у региону и на глобалном плану.

О достигнућима на том путу, препрекама на које се наилази и могућностима за проширење сарадње, о реформи система одбране Србије и њеном укључивању у евроатлантске интеграционе процесе, пре свих Партнерству за мир, те о активностима на том плану за Одбрану говори Мајкл Полт, амбасадор САД у Београду.

Недавно су се 24 сенатора САД писмом обратила председнику Џорџу Бушу, тражећи, између осталог, да се подржи реформа система одбране и војске, али и демократски изабрана власт у Србији на њеном путу ка стабилној демократији. Последњих година такве поруке су врло ретко стизале из САД у Србију.

– Реч је о јасном сигналу који указује да чланови Конгреса размишљају о америчком интересу у овом делу света и о односу са Србијом, па настоје да допринесу јачању наших веза и охрабрују председника да их учини дубљим и значајнијим. То је и подсетник да на развијању веза треба непрекидно радити. Надам се да то писмо, које је добро и које у потпуности подржавам, неће бити погрешно "прочитано" у Србији у смислу, то су "добри" Американци, они су са нама, а "лоши" су они који желе нешто од нас. То није то. Реч је о могућностима и одговорностима, с којима се сви морамо суочити. Не треба да гледамо у суседово двориште, већ у своје. Занимљиво је истраживање мишљења грађана које каже да упркос томе што већина Срба и даље верује да САД није пријатељ њиховој земљи, већина би ипак желела да се земља што више приближи тој истој Америци. Мислим да је САД за то спремна.

Након Хладног рата, знатно се променила перцепција безбедносних изазова, ризика и претњи на глобалном плану. Они свакако нису остали исти ни на локалном нивоу. Шта данас, према Вашем мишљењу, прети Србији? И које су могућности за отклањање тих претњи?

– Србија је део међународне заједнице и угрожавају је транснационалне претње, као што су тероризам, организовани криминал, трговина људима за чије решавање је неопходна сарадња на глобалном плану. Због тога Србија треба да се поново укључи у глобалну безбедносну заједницу ради супротстављања тим изазовима. Ни велика сила, као што је САД, не може им се сама супротставити. Србија, као и САД, треба пријатеље и партнере, како би се суочила са тим изазовима..

Како видите улогу САД у безбедности Србије и читавог региона југоисточне Европе?

– Безбедносни изазови који су претили 19. и 20. веку, више не постоје. Желимо да се уверимо да грађани Србије разумеју да границе њихове земље нису угрожене и да им суседи не желе наудити. Чак и када говоримо о Косову, оно није проблем. Проблем су транснационалне претње безбедности. Како ми можемо да помогнемо? Ми жарко желимо да Србију дочекамо у породици евроатлантских народа. Желимо да уђе у Партнерство за мир и у НАТО, желимо да помогнемо да реформисане оружане снаге Србије постану способне да допринесу безбедности међународне заједнице. Као централна земља у овом делу Европе, Србија може дати свој допринос и ван својих граница и може помоћи да се заједно суочимо са претњама широм света.

Како Србија као партнер САД може допринети да се ти изазови реше на прави начин?

– Пре свега треба остати на путу реформи. Јасно је да Војска Србије треба да настави са реорганизацијом и реформом, како би постала савремена оружана снага која одговара снази и величини наше земље. Мислим да је ваше руководство посвећено томе. У то ме је уверио разговор који сам недавно имао са председником Тадићем који ме је, као врховни командант, поново уверио у своју потпуну преданост трансформацији и реорганизацији војске како би Србија имала оружану силу која може одговорити безбедносним изазовима 21. века.

Срео сам и генерала Поноша и веома сам импресиониран новим младим руководством ваше војске, које је спремно да је поведе у партнерство са другим професионалним војскама како би се заједно суочиле

.Истраживања показују да већина Срба још не виде САД као земљу наклоњену Србији, али и у Америци се Србија сматра земљом која је починила дела у супротности са нашим схватањима слободе и демократије. Заједничким снагама треба да променимо та мишљења. Сигуран сам да то можемо.

Желимо да видимо Србију у породици евроатлантских народа. Желимо да уђе у Партнерство за мир и у НАТО, желимо да помогнемо да реформисане оружане снаге Србије постану способне да допринесу безбедности међународне заједнице.

Импресиионан сам новим младим руководством Војске Србије, које је спремно да је поведе у партнерство са другим професионалним војскама како би се заједно суочиле са глобалним безбедносним претњама.

са глобалним безбедносним претњама. Али, војска мора и сама изнутра, не само по иницијативи цивилног или војног руководства, да се прочисти од свих манипулација и погрешних поступака у прошлости који су део Милошевићевог наслеђа. Ослободите се тог отровног наслеђа како бисте постали део фронта против заједничких претњи са другим припадницима професионалних оружаних снага, укључујући и моје земље.

Очигледно помно пратите реформе система одбране и унутар њега, Војске Србије. Шта је, из Ваше перспективе, до сада постигнуто?

– Постигнут је делимични успех. Донети су неки важни стратешки документи, у сарадњи са пријатељима из моје и других земаља, дефинисане безбедносне претње и структура војних снага, укључујући бројно смањење војске што је веома битно. Ви разматрате шта је потребно од наоружања и опреме и каква треба да буде обука да би војска била способна да се суочи са савременим безбедносним изазовима. У великој мери, ваше снаге су још увек, као и наше, фокусиране на прошлост, на конвенционалне ратове какви више нису вероватни, уместо на асиметричне сукобе, с којима се данас суочавамо. Треба остати на путу реформе, много треба да се уради, Влада треба да обезбеди изворе за финансирање тих промена, и да добро опреми војску како би се тај посао могао обавити. Наравно, важно је и оно што сам председнику Тадићу поменуо у нашем последњем разговору, да се што пре успостави командна структура и јасан систем цивилне демократске контроле војске. Не сме бити недоумица око тога ко доноси одлуке и ко командује војском.

Каква је, по Вама, будућа улога одбрамбених структура Републике Србије у безбедности региона југоисточне Европе?

– Поменућу неколико примера. Свима нама су потребне добро обучене противтерористичке јединице, које треба да буду оспособљене да реагују у кратком року, да буду веома мобилне и са знатним нивоом ватрене моћи. Да би се брзо реаговало на терористичку претњу, нису потребни тенкови и авиони. Потребне су, такође, и добре, поуздане обавештајне снаге, вођене не политичким циљевима, већ обавештајним потребама војске која се бори против ових претњи. Друга је област цивилне заштите (потраге и спасавања) – потребне су снаге које ће моћи да се суоче са природним катастрофама, као што су цунами, земљотрес и друге велике несреће. Снаге само једне земље, била она и САД, готово никад нису способне да се саме суоче са великим природним катастрофама. Зато треба да се све те националне организације повежу и помажу једне другима. Поред тога, сада се разговара о слању српског медицинског тима у кризна подручја под вођством УН. Знамо да имате веома способне лекаре и добро обучено особље које тамо може много допринети.

Недавно је САД препозиционирани на територију Бугарске и Румуније. Мислите ли да то доприноси стабилности у региону?

– Присуство снага САД на том простору и сарадња са војскама у региону, укључујући и Војску Србије, јесте фактор стабилности у југоисточној Европи али и на глобалном плану. У периоду Хладног рата били смо лоцирани у сталним базама у оним деловима света за које смо мислили да су најбоље позиционирани за евентуални катаклизмични сукоб између Истока и Запада. Данас имамо покретне снаге, спремне за брзу дисперзију и размештај на сваку локацију. Територије Бугарске и Румуније су локације за пре-

сретање безбедносних изазова о којима сам говорио. За то је, наравно, била неопходна сагласност влада и становништва тих земаља, а постигли смо и већи степен интероперабилности са њиховим оружаним снагама у остваривању заједничких задатака.

Често помињете укључивање Војске Србије у савремене безбедносне процесе. Како процењујете њене перспективе у садашњим условима?

– Ми смо спремни за сарадњу онолико брзо колико сте ви спремни да се укључите у безбедносне процесе. Неки важни војни споразуми су потписани или су пред потписивањем. Потписали смо Споразум о сарадњи на заустављању ширења оружја за масовно уништење (WMD). Завршили смо договоре око закључења Споразума о статусу снага, који дозвољава присуство, искључиво уз сагласност ваших власти, ОС САД на територији Србије. То је важно ради заједничке обуке и због навикавања овдашњих људи на присуство америчких и то као пријатеља и партнера. Треба да се успоставе и одговарајући лични односи међу припадницима наших оружаних снага како би знали да у кризним ситуацијама могу да рачунају једни на друге. Тако ће се изграђивати међусобно поверење и уважавање као пријатеља и превазилазити недавна непријатељства. Догађаји из блиске прошлости прекинули су период од 125 година добрих и јаких веза између САД и Србије, али сада се стање битно поправља. Заиста. Мада не мисле сви тако. Истраживања показују да већина Срба још не виде САД као земљу пријатељски наклоњену Србији, што је потпуно погрешно. Али, и у Америци се Србија сматра земљом која је починила дела која су у супротности са нашим схватањима слободе и демократије. Мислим да заједничким снагама треба да променимо та мишљења. Сигуран сам да то можемо.

Ради стварања бољих односа и међусобног поверења, у скорој будућности Србија би требало да потпише неколико типских војних споразума са САД чије закључење представља испуњење циљева постављених у Стратегији одбране.

– Потписивање споразума о безбедносној сарадњи, о статусу снага, спречавању ширења оружја за масовно уништење, о набавкама и узајамним услугама, те Програма државног партнерства, представља основу на којој ће се развијати будућа војна сарадња две земље. Желимо да видимо српске официре у америчким војним академијама. Желимо да видимо и америчког официра у српској војној школи – један је управо дипломирао. Желимо да имамо онакве односе са Војском Србије као што их имамо са војскама широм света, а посебно у Европи.

Косово није кључно питање у нашем односу. Ми морамо да идемо напред и након што се питање Косова реши. А оно ће се решити на овај или онај начин.

Потписивање споразума о безбедносној сарадњи, о статусу снага, спречавању ширења оружја за масовно уништење, о набавкама и узајамним услугама, те Програма државног партнерства, представља основу на којој ће се развијати будућа војна сарадња две земље.

Чини се да реформе система одбране крче пут остатку друштва у приближавању евроатлантским интеграцијама, као једном од политичких циљева Србије. Које друге делове Србије препознајете на том путу?

– Наравно, политичко вођство. Србија има добре, демократске вође које народу желе праве ствари, премда ми се понекад чини да мисле да српски народ није спреман за следећи корак и за померање напред. Ја бих чак рекао да је српски народ спре-

мнији за те искорак у будућност но што његово руководство мисли. Људи у Србији са којима сам разговарао хоће да живе у нормалној земљи, да имају нормалну економију, нормално друштво... Посебна група су млади у Србији. Они су апатични када је реч о учествовању у политичким процесима. Морају, међутим, да се укључе у то, јер на крају свака земља на изборима добија вођство какво заслужује. Уколико немамо визију и не изразимо је у критичном тренутку, као што су избори, можемо само себе да кривимо ако земља не иде у правцу у коме желимо. Војници су такође грађани који имају права и обавезе и као грађани и као припадници оружаних снага.

Прошлог месеца су на Аеродром Батајница авионом F-16 слетели припадници Ваздухопловних снага САД, што је, због бомбардовања, био више него занимљив догађај. Да ли је реч о ad hoc сусрету или почетку трајније сарадње?

Снимко Радван ПОПОВИЋ

– Много нервозе било је поводом посете F-16 Аеродрому Бајаница, јер је Србија била бомбардована. Ја уопште нисам имао тај проблем, пошто партнери разговарају о прошлости.

Понекад то буде тежак разговор, али је неопходан, ако не желимо да се задржимо на површном односу. По мом мишљењу, посета је била изузетно успешна. Разговор је неопходан да би се могао оставити по страни привремени прекид наших добрих односа и планирати будућност. Не треба никад заборавити 125 година међусобних позитивних односа.

Била је то природна последица наше обостране воље да ојачамо сарадњу. Разговарати је добро, али је делање још боље. А сусрет српских и америчких пилота био је добар начин да се покаже тај однос. Није то био обични час летања, већ симболичан начин да покажемо једни другима да имамо заједничке планове, као и грађанима две земље, како изгледа када наши пилоти раме уз раме разговарају о професионалним обавезама.

Наговештене су и друге значајне активности у скорој будућности.

– Иако још немамо одређене датуме посета, у контексту споразума о државном партнерству, вође Националне гарде Охаја посетиће Србију, чиме ће се отворити пут за разноврсне програме војне сарадње. Очекујем реализацију посета и на вишем нивоу, како бисмо исказали нашу преданост изградњи добрих односа између две земље. Наравно, ту је и решавање питања Косова. Али, оно није кључно питање у нашем односу. Ми морамо да идемо напред и након што се питање Косова реши. А оно ће се решити на овај или онај начин. Значајно је шта ће се десити дан после. А дан после, Србија ће и даље бити овде, САД ће и даље бити овде, као и наши обострани интереси да напредујемо заједно. И то је оно што је важно. ■

С. ЂОКИЋ

Донација оружаних снага САД

ОПРЕМА ЗА ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

Амбасадор САД у Београду Мајкл Полт уручио је, 23. августа у Панчеву, министру одбране Србије Зорану Станковићу донацију Европске команде америчких оружаних снага у вредности од 1,2 милиона долара.

Том догађају присуствовала је и потпредседница Владе Србије Ивана Дулић-Марковић, у чијој надлежности је командовање Цивилном заштитом Србије.

Донација се састоји од 11 возила, шест агрегата, шест пумпи, две цистерне, покретне кухиње, два виљушкара, више од 250.000 врећа за песак, 2.200 врећа за спавање, 520 пољских кревета, алата и друге опреме за цивилну заштиту и намењена је за санирање последица елементарних непогода и јачању капацитета за помоћ цивилном становништву у кризним ситуацијама.

Министар Станковић је подсетио да су у прошлој и овој години у Србији биле велике поплаве и да је том приликом уочен недостатак опреме за цивилну заштиту.

– Због тога се захваљујем Сједињеним Америчким Државама на донацији и очекујем да ће у наредном периоду, посебно након потписивања *Споразума о статусу снага*, бити још више билатералних активности између две земље – нагласио је он.

Потпредседница Владе Србије Ивана Дулић-Марковић истакла је значај цивилне заштите у друштву и потребу да се донесе закон који ће уредити ту област.

– Био сам импресиониран начином на који сте се прошле године супротставили поплавама и велико ми је задовољство што у име своје земље могу предати ову опрему народу Србије. Она је још један доказ шта се може постићи кад радимо заједно – рекао је амбасадор Полт, који је скренуо пажњу на то да су у кризним ситуацијама потребни пријатељи.

Донација Европске команде оружаних снага САД веома је значајна јер долази у време реорганизације Управе за одбрану Републике Србије која прераста у Управу за ванредне ситуације која треба да формира четири базе цивилне заштите – у Београду, Нишу, Новом Саду и Крагујевцу. То ће бити логистичке базе за операције заштите и спасавања људи и материјалних добара, сервисирање, ремонт, регенерацију и одржавање опреме цивилне заштите, а у њима ће се обучавати и кадрови Управе за ванредне ситуације и војници на цивилном служењу војног рока. ■

С. ЂОКИЋ

Снимко З. ПЕРГЕ

>>> АЕРОМИТИНГ У КОСТОЛЦУ –

Традиционални аеромитинг посвећен генералу Љубиши Величковићу, команданту РВ и ПВО који је погинуо у време бомбардовања НАТОа, одржан је 26. августа у Костолцу. Том догађају је присуствовао заменик команданта Ваздухопловства и противваздухопловне одбране пуковник Небојша Ђукановић са делегацијом Команде тог вида Војске Србије.

>>> УПРАВЉАЊЕ КВАЛИТЕТОМ –

Холдинг компанија Крушик из Ваљева увела је сертификате за управљање квалитетом по захтевима међународних стандарда ISO 9001 и SNO 9000. То ће јој омогућити пословање на светском тржишту.

Крушик запошљава 2.000 радника, а од тога је 1.300 у наменској производњи. Извоз те компаније у 2005. достигао је 3,7 милиона долара, а до сада уговорени извоз у 2006. године износи 18,1 милион долара.

>>> МЕДАЉЕ ЗА ВОЈНУ УСТАНОВУ

“ТАРА” – Прво Балканско такмичење угоститељских и туристичких радника одржано је од 24. до 26. августа у Нишу. Међу 500 учесника из више балканских земаља били су и представници Војне установе “Тара”, који су се такмичили у пет дисциплина.

Према речима руководиоца екипе Гвоздена Димитријевића, управника хотела “Бели бор”, конкуренција је била јака, па су медаље које су освојили такмичари са Таре утлоком драже.

Златна медаља за посластикарске производе припала је Слађани Стевановић, у практичном раду конобари Радојица Заграђанин и Зоран Крунић освојили су сребрну медаљу, а куварска екипа, коју су чинили Бранка Пуртић и Слађана Стевановић – бронзану. За куварске експонате бронзане медаље освојили су Гордана и Вукадин Милосављевић, а у сервирању стола бронзана медаља припала је Драгану Вукаловићу.

Такмичење у Нишу једно је од првих на коме су, после низа година неучествовања, наступили угоститељски радници Војне установе “Тара”. (Р. М.)

>>> СПОРТСКИ СУСРЕТ СА КФОРМ

– У Спортско-рекреативном центру Сијаринске бање, 15. августа, организован је спортски сусрет припадника снага безбедности Србије и Кфора. У баскету, малом фудбалу и одбојци такмичили су се представници Команде и мултинационалних тактичких снага три сектора Кфора, припадници Војске Србије из Комисије за спровођење Војно-техничког споразума, Тима Копнених снага за сарадњу са Кфором и појединих јединица тог вида, те припадници Министарства унутрашњих послова.

Спортски сусрет је организован под покровитељством градоначелника општине Медвеђа Слободана Драшковића и директора Сијаринске бање Драгише Поповића. Спортске екипе су биле мешовитог састава, тако да није било проглашења победника у појединим дисциплинама јер сусрет није имао такмичарски карактер.

Нови програм у ТРЗ Чачак

СЕРВИС ЗА ПРЕГЛЕД РАДИО-СТАНИЦА

Технички ремонтни завод у Чачку отворио је 24. августа сервис за техничке прегледе радио-станица, први те врсте у западној Србији, који ће ускоро постати регионални контролно-мерни центар каквих су у Србији свега три

Пресецањем врпце сервис је у рад пустио пуковник Александар Живковић, заменик команданта Оперативних снага. Свечаности је присуствовао и пуковник Данко Јовановић, начелник Управе за одбрамбене технологије. Поздрављајући госте, директор ТРЗ пуковник Војислав Милинковић истакао је да се ТРЗ отвара према тржишту и новим програмима упошљава капацитете. Такав је и нови сервис у коме ће укупно бити ангажовано десет запослених, а вредност опреме је око 60.000 евра.

Доктор Милић Ђекић, професор електротехнике на Техничком факултету у Чачку, који са ТРЗ сарађује на више програма, рекао је да сервис има добру развојну перспективу јер ће ту ускоро бити отворен и регионални контролно-мерни центар за западну Србију. Сада постоје само два – у Београду и Нишу.

Говорећи присутнима на свечаности о карактеристикама сервиса, мајор Војкан Радоњић, начелник Техничког сектора у ТРЗ Чачак, истакао је да ће сервис обављати техничке прегледе на основу Закона о телекомуникацијама и у надлежности је Републичке агенције за телекомуникације (РАТЕЛ). Списак овлашћених сервисера није велики а међу њима је и ТРЗ Чачак. Ту ће се прегледати радио-дифузне и телевизијске станице, ваздухопловне, авионске и радио-станице у поморској служби, фиксне, мобилне и аматерске радио-станице. Време када се то ради прописано је Законом о телекомуникацијама.

У ТРЗ Чачак тврде да ће све услуге обављати квалитетно, у прописаним роковима и по повољним ценама, како би били конкурентни на тржишту. ■

Р. М.

ПРОТИВПОЖАРНА ВЕЖБА – ОГАЊ 2006

Ватрогасна јединица и допунски противпожарни вод 161. ваздухопловне базе у Нишу, противпожарна екипа 119. хеликоптерског пука, затим, екипа нишког ватрогасног батаљона Министарства унутрашњих послова и ватрогасне јединице Аеродрома “Цар Константин” организовали су недавно заједничку противпожарну вежбу – Огањ 2006. Учесници су том приликом проверавали оспособљеност за гашење почетних пожара, пожара моторних возила и хеликоптера, спасавање повређених и рањених, али и претакање цистерни са опасним материјама. Током вежбе користили су приручна и наменска средства за гашење пожара, специјална противпожарна возила и хидрауличне апарате за сечење метала.

Противпожарна јединица ваздухопловне базе, коју је предводио старији водник прве класе Милош Аранђеловић, демонстрирала је методе и поступке приликом гашења малих пожара који су захватили чврсте материје. Приказала је, такође, увежбаност у гашењу средњих и већих пожара захваћених запаљивим течностима и пружању помоћи повређенима. Јединица Аеродрома “Цар Константин” са Снежаном Павловић на челу приказала је гашење ваздухоплова и спасавање посаде. Извлачење повређеног возача из теретног возила, после сечења кабине компресорским маказама, извели су припадници нишког ватрогасног батаљона, којим командује Миодраг Зечевић. ■

Г. С.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ПТИЦЕ

Одавно је права вест само она која у себи садржи бар три леша, али тек у овом веку телевизија је постала средство за посматрање планетарне гладијаторске борбе. Тражи се само крв.

А'де, зашто да не! Да започнемо овај оглед једном афористичном досетком. А она се тиче ратова из последњих година прошлога века, и наравно, информативног хаоса који је ваљда био природан. А мудрост гласи: "Нама нису потребни ратни дописници. О успесима нас извештавају два врана гаврана!"

Није смешно, мада би могло бити. Црни хумор је понекад спасоносан. Али то је савршено духовита парафраза једне магијске метафоре о српској бунтовности. Сећате се изреке "Храни сина па шаљи на војску, Србија се умирит' не може!". Тако је, по епском предању ханума турског војсковође добила вест о резултату Мишарске битке. Није било голубова писмоноша, њихов развој је још био у повоју. А глас о турском поразу и погибији амбициозног паше донеле су две црне птице. Гавранови или вроне, то је сада свеједно.

Данас гавранови, чавке и сојке имају друга посла. Иду по њивама, млате кукурузе и пустоше поља. Не помажу ни страшила ни сеоски пољари. Информативну надлежност давно се преузели досетљиви људи, који су од великог света начинили себи глобално сеоце. Тако је брзину информације дефинисао Маршал Маклуан, дозвољавајући себи да све нас прогласи заморчићима телевизије.

Створења која лочу пиво, скачу и урлају испред оне кутије, навијају углавном за своје. Та се љубав не може одвојити од страсти, у којој газдује мржња за другачије. Велике игре (фудбал, кошарка, одбојка) већ годинама су замена за рат. Гледај и презри противника твоје екипе, убиј га псовком. Уморна публика има у шта да зија, омађијана близином спортског олимпа. Вест о догађају, као у поквареном времеплову, стигне до јавности и пре него се догодила. Директни преноси су само изузетак.

Да ли су онда велики спортски догађаји, светска првенства и томе слично, некаква замена за рат?

Компензација која много кошта, али све то плаћају они, који би ионако били мобилисани. Један суптилни покушај Великог брата да све држи под контролом и да диктира правила игре. Орвел у дресу.

Могло би и то да бидне, ама не мора да значи. Хоће се рећи да (још) нема спорта који би могао да буде пролог за укидање рата. Осим ако то није рат сам. У том случају добро би нам дошла једна проскрибована и прилично брката дијалектичка премиса: да држава може бити укинута својим максималним јачањем. Зашто и ратови (и све са њима) не би нестали у коначном обрачуњу?

Информативни шок (све се види, све се зна) ипак је настао на основу увида у насиље и његове политичке последице. То је случај када се види све, али се не зна ништа, и за слушеног редова који раби вести, помоћи заиста нема. У спорту се некако увек, после великих узбуђења сазна резултат. У насиљу не, јер се оно, за разлику од утакмице, никада не завршава.

Зато се и може разумети приоритет једне прецвале Швећанке, која је имала могућност да прати два светска догађаја, скоро у исто време: "За мене је рат у Либану узбудљивији од светског првенства у фудбалу. Рат је нешто величанствено, а фудбал је само игра!"

Не, ипак је фудбал више од игре. Тако се и звала незаборавна серија Здравка Шотре и Слободана Стојановића. Фудбал у једној српској паланци пред други велики рат. Ни тада, као ни данас игра не стиже да сукобе народа стави у сенку. Узалуд је Лека Банкрот проглашен лажовом за своја савршено злокобна пророчанства.

Данас је насиље прилагођено просечном гледаоцу. Кад се изује и навуче своје удобне кућне папуче, изброји децу, плесне жену по за то одређеном делу тела, и види да ли је куче подмирено, то јест да није удавило мачку, тај потрошач омиљених, то јест ужасних вести укључује ТВ. И тада заузима најбоље место како би уживао гледајући све најгоре.

Операција "Пустињска олуја" започела је тачно у 19,00 по средњем америчком времену, да би људи могли да виде Шварцкопфа како ратује и побеђује. Први пренос рата у историји. А можда га је телевизија и изазвала за своје потребе.

Данас више нема насиља без ТВ камера. Пре него што поставе експлозив, терористи провере ко је од сниматеља ту. О великим ратовима (Трећи светски је одавно започео) и да не причамо.

Тако је успостављен апсурдан, али ипак логичан, на страни однос између медија и насиља. Ако нема телевизије, или напад буде прећутан, тероризам не постоји. Ако нема сензација у којима су рушевине и лешеве на све стране, телевизија би изумрла.

Тако информација и потреба за њом прерастају у своју негацију. Одавно је права вест само она која у себи садржи бар три леша, али тек у овом веку телевизија је постала средство за посматрање планетарне гладијаторске борбе. Тражи се само крв. Више нема великих битака, попут курске или нормандијске. Али постоји једна још већа, која се већ годинама одвија свакодневно, у епизодама, у причама без конца и краја које ће увек имати свој наставак и своју публику.

Наш типични, описани гледалац не сме остати без своје дневне посласнице: следовања насиља, које ће му, уз трнце у кичми оставити (лажну) наду да је у својој соби, седећи у омиљеној фотељи, мазећи мачку (ако је преживала куче), милујући жену ако му приђе (јер тај не устаје кад је већ сео), понудити његов јавни сервис, ако мисли да опстане.

Али, нека се наш посматрач глобалне несреће само мало осврне. Само мало, према башти (ако је има), или према крошњи дрвета које однекуд штрчи изнад терасе. Ту, међу лишћем или међу грањем запазиће птице: два врана гаврана. ■

Аутор је коментатор листа "Политика"

Цивилна служба је алтернатива класичном војном року и обавља се искључиво у цивилним институцијама.

Практичним ангажовањем и друштвено корисним радом у цивилним организацијама и установама, регрути на тај начин одужују свој дуг и држави и друштву. Проблем је једино у томе што им то ангажовање не омогућава и обучавање за одбрану земље и што се, нажалост, још не зна тачно шта значи појам друштвено користан рад.

ДВЕ И ПО ГОДИНЕ ИСКУСТВА

Војна обавеза је законом прописано право и дужност грађана државе да се припремају, обучавају и ангажују у одбрани земље. Она је општа, настаје у 17. и траје до 60. године живота. Састоји се од регрутне обавезе, служења војног рока и, потом, оног у резервном саставу. Служење војног рока је друга фаза реализације војне обавезе. Оно је прво практично ангажовање војноспособних припадника мушке популације у систему одбране земље и основни је начин оспособљавања грађана за одбрану. Служењу војног рока подлежу сви држављани оцењени "способним" и "ограничено способним" за службу, а реализује се са и без оружја (у јединицама и установама Војске и Министарства одбране), те служењем војног рока у цивилној служби (у даљем тексту: СВР у ЦС), у цивилним организацијама и установама од општег друштвеног интереса.

Доношењем Уредбе о изменама и допунама Уредбе о вршењу војне обавезе (којом се мења она из 1994), регрутима у Србији омогућено је да своју војну обавезу регулишу као цивилно служење војног рока изјављујући приговор савести. Пре усвајања тог акта, а ради пријема тадашње Савезне Републике Југославије у Савет Европе, дата је препорука да се примене одредбе о људским правима које се односе на приговор савести и рок од три године да се у Србији донесе закон о алтернативној служби. Право на приговор савести, као једно од основних људских права, тако је постало питање од прворазредног значаја, не само за систем војне обавезе и одбране него и целе наше државе.

Да би се испунили ти услови и препоруке, ускладили домаћи са светским стандардима, али и због притисака Савета Европе и појединих домаћих невладиних организација, Савет министара СЦГ је 27. августа 2003. усвојио посебну уредбу о овој материји и тиме испунио све правне претпоставке за несметано вршење цивилне службе од 15. октобра 2003. године. Заправо, служење војног рока у цивилној служби у пракси је код нас од 22. децембра 2003. и, на почетку, за те регруте оно је трајало 13, а класични војни рок са оружјем девет месеци (до измена Закона о Војсци 31. октобра 2005).

■ ПРИГОВОР САВЕСТИ И ВОЈСКА

Основа за остварење статуса приговорача савести је слободна изјава регрута који, писаним захтевом, наводи разлоге због којих жели да војни рок служи у цивилној служби. Захтев се подноси посебној комисији надлежног војног одсека коју је образовао и именовao министар одбране (октобра 2003) и која, после провере спроведеног поступка, доноси одговарајуће решење.

Приговор савести је једно од основних људских права, засновано на убеђењу лица да је слободно и самостално да мисли, стиче и мења своја убеђења. У пракси многих држава, по позиву за служење војног рока, појавио се проблем са лицима која, из својих верских или филозофских убеђења, не прихватају да носе оружје или да га употребљавају.

Међутим, приговор савести нигде није дефинисан. Ипак, он се може одредити на основу усвојених међународних конвенција о људским прави-

ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНО ПРАВО

Право на приговор савести изведено је из слободе мишљења, савести и вероисповести и зато припада основним људским правима (члан 18. Универзалне декларације УН о људским правима). Формално, то право је потврђено у документима и препорукама низа међународних организација – Уједињених нација, Савета Европе и Организације за европску безбедност и сарадњу. Последње три деценије све европске државе су, додуше различито, институционализовале то право.

ма и слободама, међународним и националним законодавним решењима и оствареној пракси.

У најширем смислу, приговор савести може се дефинисати као тотални приговор, онај који се противи самој институцији војне обавезе, те тако одбија чак и “цивилну службу” јер је и она део одбрамбеног система државе.

То може бити и право појединца да сам одлучује на који ће начин испунити своју грађанску дужност у одбрани земље, као право грађана да своју војну обавезу замени алтернативним служењем у цивилној служби. Наравно, то може бити одбијање служења војног рока из верских, моралних, филозофских, хуманитарних или других разлога савести. То подразумева право грађана да не служе Војску под оружјем али и оно да одбије да, за време служења војног рока, ради у установама које су повезане са Војском, па чак и да не служе војни рок. Приговор савести се може јавити и као одбијање плаћања дела пореза који би држава искористила у војне сврхе.

Такође, ни сам појам цивилног служења војног рока није прецизно дефинисан, мада се он може одредити као “служење војног рока ван јединица и установа Војске или МО, а кроз извршавање задатака у цивилним организацијама и установама”. Може се рећи да је цивилна служба алтернатива војном року и да се обавља искључиво у цивилним институцијама. Заправо, регрути практичним ангажовањем и радом у организацијама и установама остварују друштвено користан рад, али који не омогућава обучавање за велики број радњи и поступака потребних за одбрану земље. Нажалост, ни појам друштвено користан рад није на прави начин одређен.

■ ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

Време када је усвајана законске регулатива која одређује ову проблематику, може се, условно речено, поделити на три периода: први од Устава СРЈ (27. априла 1992) до доношења прве измене и допуне Уредбе о вршењу војне обавезе (29. августа 2003); други од прве до друге измене и допуне Уредбе о вршењу војне обавезе (28. јануара 2005) и трећи после друге измене и допуне Уредбе о вршењу војне обавезе.

Први период је трајао 11 година и четири месеца. За то време усвојено је пет документа која су регулисала цивилну службу. За овај период особено је да је СРЈ признавала приговор савести и уводила га у свој устав и закон; признавала је и обећавала да ће у доброј мери испуњавати обавезе и опште прихваћена

правила међународног права која чине саставни део унутрашњег правног поретка.

Међутим, тада је свако одбијање пријема и употребе оружја, те избегавање војне службе, било подвргнуто строгим кривичним санкцијама. У том периоду број приговарача савести се никада није могао тачно утврдити (од 0,01% регрута 1995. до 0,06% 2002). Истовремено, савезни устав знао је за приговор савести, али га суштински није признавао као основно људско право, у смислу европских и светских стандарда, јер је оно регулисано у оквиру одељка који се односи на Војску, а не у оном о правима и слободама грађана.

Регрут који у том периоду није желео да служи војни рок под оружјем, преко надлежног војнотериторијалног органа, подносио је у року од 15 дана, од дана пријема позива за регрутацију, писмени захтев и изражавао приговор савести. С друге стране, лица која су се приликом ступања на снагу Закона о Војсци већ налазила на одслужењу војног рока, те војни обвезници у резервном саставу, нису имали право да се позову на приговор савести. Уставно и законско регулисање приговора савести, предвиђено Законом о Војсци, у садржинском смислу није било у складу са тим основним људским правом загарантованим међународним уговорима. Закон о Војсци је, заправо, регруту који није желео да, из разних разлога приговора савести, служи војни рок под оружјем, гарантовао само служење војног рока у цивилној служби и то у јединицама и установама Војске и СМО.

Међутим, Закон о Војсци прописује тада посебну, административну процедуру остваривања права на приговор савести и то ону која је регулисана Законом о општем управном поступку. А тај закон прописује да је одлука коју донесе орган, који решава по приговору, коначна и да се против ње не може водити управни спор чиме је, практично, искључена судска заштита, иначе уставом загарантована.

Свакако, препреке у остваривању права на истицање приговора савести налазиле су се и у Кривичном закону Југославије, који ни сам није био усаглашен са савезним уставом и Законом о Војсци. Другим речима, није постојала алтернативна цивилна служба одвојена од јединица, институција и установа Војске. Законодавац је, уствари, под изразом “цивилно служење војног рока” подразумевао ненаоружано служење војног рока у војним јединицама. Ето и зашто ниједан војни обвезник није тада служио војни рок у цивилној служби. О захтевима приговарача савести, и у првом и у другом степену, одлучивао је надлежни војнотериторијални орган.

И код твораца *Уставне повеље државне заједнице СЦГ* приметно је непознавање међународних докумената у вези са признавањем и остваривањем права на приговор савести.

■ МРШАВА ОБУКА ПРИГОВАРАЧА

Други период трајао је 17 месеци и тада су донета четири документа која детаљно регулишу цивилну службу. Измене и допуне Уредбе о вршењу војне обавезе, са применом од 15. новембра 2003, суштински мењају постојећу уредбу. Јер, тада се, први пут, прецизно и јасно дефинише СВР у ЦС. Регрути се, тим изменама, сада упућују на служење војног рока у здравствене и опште-спасилачке организације, те оне за рехабилитацију инвалида и друге организације и установе које се баве делатношћу од општег интереса (које је одредио министар одбране крајем 2003), а по правилу у месту пребивалишта регрута. За време тог служења војник се у организацији или установи обучава по програму приправника одређене школске спреме и оспособљава, по програму обучавања грађана, за одбрану земље.

За СВР у ЦС тада већ има 395 установа у Србији, од којих су у Војводини 132, сврстаних у девет група цивилних институција. Служба се обавља у месту боравка регрута, дневно траје осам часова и сматра се друштвено корисним радом који је под надзором цивилних лица из тих организација – установа.

План и програм обучавања за одбрану земље војника у цивилној служби прописан је на основу члана 27. в Уредбе о вршењу војне обавезе. Документ дефинише циљ и задатке обучавања, обухвата општу и стручно-специјалистичку обуку која је, опет, подељена на две целине: заштита и спасавање и прва медицинска помоћ. Тим програмом планирана су укупно 84 наставна часа, од чега 40 предавања, а 44 сати практичног рада. Таквим односом се, међутим, не може рећи да је тежиште обуке на практичном раду и да су вежбе основни метод оспособљавања. То је посебно изражено у реализацији стручно-специјалистичке обуке, где је планирано 28 часова предавања (45,91%) и 33 часа практичне обуке (54,09%). Таквом практичном обуком војници се не могу стручно оспособити за извршавање задатака, што наводи на закључак да се ни основни циљ њиховог обучавања не може остварити.

Али, и после ступања на снагу поменутих измена, војнотеријални органи су се сусрели са бројним проблемима који се могу се поделити у три групе.

У првој групи су недореченост и неусклађеност правних прописа који регулишу СВР у ЦС. На пример, то је широко тумачење термина "остали разлози савести", па посебне комисије, углавном, усвајају све захтеве регрута сем оних који имају сметње из члана 27.а Уредбе. Ту је и неусклађеност Уредбе и *Закона о Војсци* о року за доношење одлуке комисије по захтеву регрута за СВР у ЦС (Уредба предвиђа рок од 15, а Закон 60 дана за решавање). Различито одређени рокови за подношење захтева за СВР у ЦС (Закон предвиђа рок од 15 дана од пријема позива за регрутацију, а Упутство о примени одредаба Уредбе предвиђа да се захтев може поднети од увођења у војну евиденцију, па до осам дана по пријему позива за служење војног рока). Нејасна је надлежност органа за прекид служења војног рока војника који је у јединици поднео захтев за СВР у ЦС, па се не зна да ли је то војни одсек или старешина јединице. *Законом о Војсци* и Уредбом није прописано да ли регрути који се упућују на СВР у ЦС иду на одслужење у редовном упутном року (као и остали регрути) или могу да се упуте ван њега. Уз то, јединим нормативним актом није одређено ко надзира (контролише) реализацију СВР у ЦС.

У другу групу проблема спадају они који се тичу рада посебних комисија. Ниједним актом нису прописани надлежност и упутство о раду посебне комисије и њених чланова, накнада за рад теолога, лекара и психолога, а који нису запослени у Војсци, те недостатак кворума за одлучивање због радних обавеза у предузећима где су запослени. Различито одређивање рокова за подношење захтева за ЦС ствара проблем у погледу одлучивања комисије када и у ком случају је захтев неблаговремен, односно који од ових рокова у пракси треба примењивати. Највећи проблем је у томе како донети само решења зато што чланови комисије, које доносе одлуку у решењу, не знају (нити је то прописано) да ли имају дискреционо право да одлуче да ли се разлози регрута у захтеву за цивилним служењем војног рока могу сматрати разлогом приговора савести или је само довољно да се регрут позове на своје право из Уставне повеље. Нејасно је и да ли војник по одлуци посебне комисије прекида СВР у јединици, односно да ли само наставља СВР у ЦС. Уз то, због краткоће рока доношења решења, посебан проблем представља кореспонденција између јединица и надлежне команде војног одсека зато што не постоје технички услови за брзо експедитивно поште.

И трећа група проблема: могућности и капацитети организација и установа нису, у последње време, усклађени са великим бројем поднетих захтева регрута за СВР у ЦС. Да би се тај проблем решио Војни одсек Нови Сад је у јуна 2004. предложио Министарству одбране да 228 нових организација и установа стави на постојећи списак. Предлог је размотрен 10 месеци касније, када је списак проширен са 132 на 321 организацију на територији Војводине, односно са 396 на 842 у Србији. Тиме је омогућено да се више регрута упутују на СВР у ЦС и смањи време њиховог чекања за упут. ■

(Наставак у следећем броју)

Мр Бранко БАБИЋ
Душан МАРИНОВИЋ

ГОВОР БРОЈКИ

Према званичним подацима МО, од децембра 2003. до децембра 2005. за цивилну службу одлучило се око 25.000 младића, од којих је тако одслужило војни рок око 39, чека на упут 25 и служило војни рок 36 одсто регрута. Највеће интересовање за СВР у ЦС је у том периоду било у војним окружњима у Београд (48%), Новом Саду (27%) и Нишу (25%).

Уз 25.000 регрута који су испунили законске услове за цивилну службу, око 3.600 регрута није или су сами повукли своје захтеве. За 364 војника прекинуто је служење војног рока (0,04%), 2.035 регрута је повукло захтев (7,5%) и за 1.202 регрута је одбијен захтев (5%).

Бројке показују да посебне комисије при војним одсецима немају дискреционо право одлучивања о захтеву регрута него да сваки захтев, сем оних који су у супротности са чланом 27.а Уредбе, позитивно решавају.

УГОВОР МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ И ПРОИЗВОДЊЕ МИЛЕ ДРАГИЋ

ПО НОВО У ИГРИ

Управа за снабдевање потписала је у августу три уговора о куповини војничке опреме са зрењанинским предузећем у вредности од двадесетак милиона динара

и прихватљиве. Отварању понуда 12. јуна 2006. присуствовали су и представници произвођача. *Производња Миле Драгић* понудила је цену од 18.572.000 динара за опремање Војске војничким ципелама и табаницама, *Гепард* за 25.630.000 динара, а *Sandra Corpi* со за вредност од 24.710.000 динара. Комисија је после економске анализе за снабдевања предложила *Производњу Миле Драгић*, јер је уз задовољавајући квалитет предложио и најповољнију цену – објашњава потпуковник мр Милан Кеџман, начелник Одсека за набавку интендантских материјалних средстава.

Потом су пуковник Властимир Маријановић и два технолога за кожу – Снежана Јауковић из Управе за снабдевање и Дејан Тошовић из Управе за општу логистику – у договору са предузећем *Производња Миле Драгић*, обишли његове производне капацитете. Проверавали су техничко-технолошку и кадровску опремљеност фирме, односно да ли испуњавају све услове да планиране количине опреме испоруче на време, до 31. октобра 2006.

Како наглашава потпуковник Кеџман, на основу извештаја Комисије за оцену понуда и обиласка погона фабрике *Производња Миле Драгић*, начелник Управе за снабдевање је њој доделио опремање Војске. Управа је 10. августа 2006. са *Производњом Миле Драгић* потписала уговор, о коме се повољно изјаснила и Дирекција за имовинскоправне послове Министарства одбране. Произвођач је том приликом положио менично овлашћење и меницу на вредност од десет одсто уговорене цене, која ће се реализовати уколико не испоштује уговорене обавезе. Тренутно је

у току овера узорака, после чега ће зрењанинска фирма започети производњу. Остала предузећа која су конкурисала на јавном позиву обавештена су о избору Министарства и нису уложила жалбу ради заштите права понуђача.

УНИФОРМА ЗА МИРОВЊАКЕ

– На сличан начин је, по истом тендеру од 15. маја 2006, закључен још један уговор са *Производњом Миле Драгић* за опремање састава Војске пешкирима. Како понуде те фирме за снабдевање памучном трикотажом, војничким кошуљама и санитарском опремом нису биле економски исплативе, Управа за снабдевање их је доделила другим произвођачима. За снабдевање војничким пешкирима конкурисале су *Производња Миле Драгић*, *Нитекс Комерц* из Ниша, београдски *Smart Trade* и *Jedro Tex*. Како тврди Комисија, зрењанинска фабрика је понудила најповољнију цену од 1.161.000 динара. Уговор је потписан 10. августа 2006. Као гаранцију договорених послова *Производња Миле Драгић* је депоновала у Управи за снабдевање менично овлашћење и меницу у вредности десет одсто од предвиђене цене. Рок за испоруку опреме јединицама Војске је 31. октобар 2006. *Производња* пешкира ће започети тек после овере узорака у Центру за испитивање текстила на Технолошком факултету у Београду. Трошкове испитивања плаћа произвођач – каже потпуковник Милан Кеџман.

Производња Миле Драгић је 14. августа 2006. потписала и трећи уговор са Министарством одбране о опремању обућом 22 припадника Војске који учествују у мировним мисијама. Вредност тих послова износи 167.000 динара. Недавно су од те фирме за 41.000 динара купљена и два комплета униформе М-03, како би се опремили професионални војници који у септембру одлазе у мировну операцију. Пошто се ради о новом моделу униформе, оверене узорке имају *Нитекс* и *Производња Миле Драгић*. Како фирма из Ниша није била у могућности да у кратком року испоручи потребне количине опреме, иако је 2. августа 2006. са њом закључен уговор о опремању, Управа је униформу купила од зрењанинског произвођача. ■

В. ПОЧУЧ
Снимио З. ПЕРГЕ

Годинама уназад били смо сведоци пословних афера у систему одбране и злоупотреба службеног положаја, посебно у области куповине наоружања и војне опреме. Личне потребе, подмићивање, проценти од уговорених послова, очито су превладали правило о заштити економског интереса система. Често се такве ситуације нису могле избећи ни поред ваљане правне регулативе.

Кадровским променама у Министарству одбране у протеклом периоду, строгим контролом буџетских средстава и покретањем кривичних пријава против несавесних наредбодаваца или произвођача, стање је умногоме побољшано. Томе је допринела и доследна примена прописа о јавним набавкама. Без обзира на ранија искуства Војска поново сарађује са различитим фирмама, поштујући законитости тржишта. А, све одлуке на том путу доступне су очима јавности.

ПОВОЉНА ЦЕНА

Сходно потребама Војске и одобреним новчаним средствима у 2006. години, Управа за општу логистику је, по прописаној процедури, затражила куповину војничке и санитарске одеће и обуће, те постојеће опреме. Како се ради о редовним и предвиђеним набавкама, Управа за снабдевање Министарства одбране расписала је јавни позив произвођачима на тржишту за опремање јединица. Позив је објављен 15. маја 2006. у *Политици*.

– Предузеће *Производња Миле Драгић* из Зрењанина равноправно је конкурисало са осталим фирмама за опремање јединица Војске – војничком кошуљом, поткошуљом, плитким ципелама и табаницама, затим, војничким пешкирима и санитарском одећом и обућом. Управа за снабдевање је добила три понуде за опремање плитким војничким ципелама и табаницама – од *Производње Миле Драгић*, новосадске фирме *Гепард* и произвођача *Sandra Corpi* из Пожаревца. Како су тражене количине од 13.000 пари ципела и 14.000 пари уложака, процењена вредност куповине износила је 21.651.000 динара.

По оцени комисије, коју су чинили правник, економиста, технолог и надлежне старешине обе управе, све понуде биле су исправне

ПРОДАЈА ВОЈНИХ
НЕПОКРЕТНОСТИ

ТРЖИШТЕ ЋЕ РЕЋИ СВОЈЕ

До краја наредне године, према Мастер плану, треба продати 447 војних локација и објеката и на тај начин, према неким проценама, у буџету Републике Србије требало би да се нађе око милијарду евра. Огроман новац који би требало да реши многе проблеме у Војсци и Министарству одбране – каже помоћник директора Републичке агенције за имовину Републике Србије Србољуб Панић.

Према месец и по дана, Влада Републике Србије усвојила је Мастер план, којим се дефинише шта је од непокретности коју користе Министарство одбране и Војска Србије већ данас – за продају. Недавно су објављени и први јавни огласи о продаји петнаестак војних локација, те је и то био повод за разговор са помоћником директора Републичке агенције за имовину Републике Србије господином Србољубом Панићем.

– Један од разлога усвајања Мастер плана јесте не само тежак материјални положај Војске и њених припадника већ и питање њене перспективе, будућности... Знамо да хоћемо у Партнерство за мир, у НАТО, али и да то од нас захтева мању, опремљенију, ефикаснију Војску... Она се мора и бројчано рационализовати, па и реструктурисати, а да би се све то могло и остварити, било је неопходно, па и нужно пронаћи додатне изворе финансирање те реформе – каже помоћник директора Дирекције и објашњава:

– Самим тим појавио се и вишак непокретне имовине коју користе Војска и МО и, по логици ствари, њиховом продајом дошли бисмо заједно до тих додатних извора финансирања система одбране и почели да решавамо њене бројне и нагомилане проблеме.

МАСТЕР ПЛАН

Према речима Панића, и у самом Мастер плану, односно у закључцима Владе Србије предвиђено је где ће ићи новац од продаје тих непокретности. Највећи део, наиме, уложиће се у решавање стамбених питања професионалних припадника МО и ВС, затим за поправку и набавку нове опреме и наоружања, за инфраструктуру и, коначно, за реструктурисање Војске и МО. О прецизним процентима те деобе, каже саговорник, још није било речи, али је планирано да више од половине новца оде за станове. План предвиђа чак и кварталну продају тих 447 војних непокретности и завршетак тог посла до краја 2007. године.

– На обострано велико задовољство, коначно смо многе ствари успели да прецизирамо са садашњим људима МО, јер са претходном руководећом гарнитуром то није ишло. Једноставно, раније није било те сарадње, па ни ми нисмо могли да продајемо оно за шта нисмо имали основне улазне елементе – каже Панић и објашњава:

– Војска прва треба да одлучи шта је то што јој више не треба, јер она сама, по природи ствари, то најбоље зна. Знате, не можемо ми цивили из неких институција да знамо да ли нашој војсци треба нека касарна или полигон... Али управо на та питања шта јој од непокретности треба, а шта не треба, ми у Влади готово две године нисмо добијали одговоре од Војске.

Питамо саговорника шта је томе био разлог?

– То је тешко одгонетнути... Осим чињенице да је, свакако, реч о огромном послу, можда је ту било и неке суревњивости... Међутим, све што ми радимо, одлука је Владе Србије која, искрено говорећи, није била задовољна тадашњим ефектима рада ни Фонда за реформу ни МО. Заправо, некима се изгледа није свидело то што је Влада јасно рекла да може да се почне са продајом војне имовине, али под условом да се за сваку локацију добије њено одобрење, и то преко законом одређеног надлежног органа, у овом случају Дирекције за имовину. То некима није одговарало... Тражили смо од МО да нам да почетне предлоге о вишку својих непокретности, али смо добијали само спорадичне предлоге, често и без потпуне документације... Но, шта је било – било је! Сада смо, коначно, проговорили истим језиком и добијали смо инпуте за Мастер план. Заједно са МО и Генералштабом ВС урадили смо тај план, одредили динамику његове реализације... Наравно, Мастер план није "свето писмо" и тај списак се може мењати. Вероватно ће се у њему наћи још неке локација које ће МО желети да отуђи – каже Панић.

У јавности се спомињу зграде бившег Генералштаба у Немањиној улици, затим велика војна локација у Сурчину и још неке?

– Због своје величине, изузетног положаја у центру Београда и потенцијалног финансијског ефекта, и те зграде би могле, као капиталне локације, да се нађу на списку за продају војних непокретности. Међутим, морам да кажем, нема гаранције да ће се оне заиста и продати! Баш као што и тржиште може да одбаци многе на-

НЕМАЊИНА 9

Незаобилазно питање за помоћника директора Републичке агенције за имовину било је и да ли ће Влада Србије испунити своје уговорене обавезе и Војсци за зграду у Немањиној 9 у Београду дати обећане станове?

Господин Панић каже да се овај случај не може посматрати изоловано, јер је познато да је та атрактивна зграда 1999. године у великој мери девастирана. Ипак, напомиње он, о томе се, као и о Аеродрому Ниш и још неким другим стварима, озбиљно разговарало са кључним људима из МО. Међутим, каже он, до пре две године о томе се није чак ни говорило. Према свему судећи, и случај зграде у Немањиној 9 решаваће се у пакету са осталим војним непокретностима, тако да ће Влада, на крају, дати Војсци тих око 30.000 квадрата стамбеног простора. Наравно, то зависи од динамике продаје непокретности и реалног прилива новца у државни буџет.

ше понуде, а које су већ садржане у Мастер плану. Значи, остаје тек да се види како ће све то закон понуде и потражње да реши... И он је најмеродавнији! А по закону, ми смо обавезни да ту имовину продајемо по тржишној вредности, па зато вредност сваке војне локације или објекта, односно државне имовине, процењује наша пореска управа – напомиње Панић. – Та тако процењена вредност биће истовремено и почетна цена приликом њене продаје. Али тржиште се понаша на свој непредвидиви начин. И могуће да је неки војни објекти остану потпуно незанимљиви за купце. Другим речима, само тржиште ће показати колико су, по нашем мишљењу оптимално процењене војне вредности, у ствари и реалне.

Питамо за зграду Маршалата на Дедињу. Спомине се њена процена на 30, односно продаја за 15 милиона долара Американцима, који би ту, како је најављено, изградиле своју амбасаду и резиденцијални део. Шта је од тога истина и колико ће држава Србија бити попустљива према Американцима?

– Зграда Маршалата на Дедињу процењена је на 15 милиона долара, али је проблем у томе што ту није, по урбанистичком плану, предвиђена нова градња. И сад, да би се то омогућило мора се ићи на измену урбанистичког плана како би САД ту могле да направе свој резиденцијално-дипломатски комплекс. Наиме, како су нам Американци рекли, на том комплексу они би изградиле своју амбасаду и више других резиденцијалних објеката, где би довели своје особље, око 4.000 људи. Тиме би Београд постао њихов регионални центар за југоисточну Европу, али и за Блиски исток – каже помоћник директора Дирекције и наставља: – Шта би то значило за нашу земљу, уз велики финансијски прилив од саме продаје Маршалата, не треба посебно доказивати. Јер би Американци, осим што би довели толико људи у Београд, ту и трошили, запослили наше људе... Значи, осим МО и наша влада види свој интерес у том послу и, колико знам, предлог уговора о куповини те локације могао би да се заврши већ до краја септембра. Наравно, сама градња тог великог комплекса за Американце сигурно ће трајати неколико година. МО ће имати обавезу да то подручје очисти и припреми за градњу, а и наша војска би требало, у првој фази, да уради неке ствари за њих, које се тичу безбедности тог комплекса.

Истовремено, медији су недавно објавили да су Руси заинтересовани за велики војни комплекс у Сурчину. Саговорник каже да и код њега и код начелника Управе за инфраструктуру МО долазе разне људи заинтересовани за ове или оне војне локације.

– Обично им захвалимо на интересовању, али и кажемо да мало сачекају, па када се појави оглас у штампи да онда дају своје понуде. Наравно, занимања има и за Сурчин, за Бубањ-поток и Бањички вис у Београду, локације у Новом Саду, централној Србији – напомиње Панић. – Локације са којима смо већ изашли ових дана у јавност тек су почетак. То јесу мање локације, али атрактивне и врло комерцијалне... Хтели смо да кренемо! Лето се завршава и очекујемо на јесен прве реализације. Продају капиталних локација објавићемо на време, јер је реч о заиста великим вредностима, о десетинама милиона евра за које ни у Европи, па ни у свету нема претерано велики број платежно способних интересената.

Али како ће ићи са том продајом војних непокретности када се зна да на том плану има много нерешених имовински-правних односа?

– Најгора категорија земљишних књига код нас је из војног катастра. Ми смо наследили ситуацију у којој је Војска на неки начин била "држава у држави", те није ни сматрала за сходно да укњижи оно што је њено, јер, боже мој, подразумевало се да је то војно. И ту су настали велики проблеми које сада треба решавати. А да бисмо били озбиљни продајци имовине морамо купцу предочити и валидну власничку документацију. Дакле, нерешени власнички односи и те како могу да успоре реализацију Плана, и то ће захтевати, посебно у почетној фази, додатне напоре – подвлачи саговорник.

– И поред тога ми смо у Дирекцији у суштини оптимисти – каже Панић. – Верујемо да ће већина од 447 локација наћи своје купце,

Према речима господина Панића, најатрактивније локације војних непокретности у Србији су, свакако, домови Војске широм земље. Они се, наиме, могу одмах, уз одређене мање или веће адаптације, ставити у функцију, солидно су грађени, а често су на ексклузивним локацијама. Затим, то су, по његовом мишљењу, разне касарне и војна вежбаљашта, на којима је, према урбанистичким плановима, предвиђена колективна стамбена изградња или изградња пословног простора.

Ту су и одређене локације у самом центру Београда, као што су зграде бившег Генералштаба, за које би, према неким проценама, могло да се инкасира најмање 50 милиона евра. Истина, те зграде су својевремено, неким чудом, проглашене за споменике културе и сада се води оштра полемика да ли их треба рушити или санирати.

– Те зграде су својевремено заиста биле велика архитектонска вредност, а после бомбардовања су ругло Београда. За њихову реконструкцију ова држава нема пара. По мом мишљењу, али и према ставу МО, најлогичније решење било би да се оне сруше и да град на том месту добије нове и лепе објекте, те да се, од продаје те непокретности, наменски напуну и државни буџет. Но, како ће се ова полемика завршити остаје да се види – каже Панић.

Србољуб Панић, помоћник директора Републичке агенције за имовину Србије

Снимео Звонко ПЕРГЕ

али ми, помало и тенденциозно, не објављујемо све, односно шта ћемо и када објавити да је за продају како бисмо спречили да се, у неким круговима, договоре око куповне цене. Није непознато да се и то догађало на лицитацијама. Значи, нека и ово буде као лото, па да сачекамо уторак да видимо који су бројеви, односно које локације извучене. Хајде да то остане мала енигма... Нама у Дирекцији заиста није у интересу да не зарадимо планирани новац! И да помоћу тог новца, од сада поприлично апатичне Војске добијемо ускоро мању, савремену, али и задовољну Војску и официре!

БЕЗ НЕПОСРЕДНЕ ПОГОДБЕ

На крају питамо помоћника директора да ли се са увођењем Дирекције и Пореске управе у овај велики посао смањују могућности за потенцијалне манипулације и шпекулације у продаји војних непокретности?

– Морате да имате у виду да у том послу постоје две фазе: прва – продаја војних непокретности, и друга – трошење тог новца. У првој фази, тврдим, не постоји могућност било каквих шпекулација или неких "комбинаторика". Јер почетну цену сваке локације, па чак и оне од неколико десетина квадрата, мора да верификује влада! И свака та локација биће продата јавним надметањем, да ли класичном лицитацијом или писменим понудама затвореним у коверте, које се јавно отварају, свеједно је. Дакле, елиминисали смо непосредне погодбе, када је, као што се зна, било много злоупотреба. Е сад, како ће се тај новац трошити – друго је питање, без обзира на Закон о јавним набавкама... И ту се морају пронаћи механизми контроле који ће смањити могућности манипулација. Значи, одлуке где ће се, на пример, нешто градити, да ли двособни или луксузни станови за генерале, ко ће бити извођач радова и томе слично остаје у домену одлука самог МО. Све то би систем кредитирања личне стамбене изградње елиминисао и, колико ми је познато, у МО се на томе озбиљно ради. Уосталом, видим и сам да сада у МО постоји боља атмосфера да се све ради по закону и верујем да ће и због тога ускоро сви бити задовољнији – и држава, и Министарство, и официри, подофицири. ■

Душан МАРИНОВИЋ

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ СТУДИЈЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ

КРИЗНИ МЕНАЏМЕНТ

Од 11. до 29. септембра на Факултету безбедности отворен је упис друге генерације студената специјалистичких студија из кризног менаџмента

Кризне ситуације постају свакодневица код нас и у свету, причему улога и одговорност војске у одговору на невојне изазове и претње постају све веће. Зато не изненађује податак да су за специјалистичке студије из кризног менаџмента на Факултету безбедности међу најзаинтересованијим управо – припадници Војске. Велико занимање за ове студије резултат је, између осталог, и чињенице да су менаџери криза интегрални део менаџмента организација у јавном и приватном сектору, што показује и податак да је у систематизацији радних места све више захтева за менаџерима ризика и криза.

У октобру 2006. године очекују се први стручњаци из ове области код нас и у региону. Неки од њих ће радити на постојећим местима, али са формалним и стручним квалификацијама за анализу и управљање ризицима у безбедности, процењивање и решавање широког спектра кризних ситуација: безбедносне и криминалне претње, штрајкови, оружане побуне, грађански нереди, отмице, тероризам, медијске афере, економска шпијунажа и сл. У складу са пројектованим решењима при надлежним министарствима у институционалном организовању послова заштите и спасавања, први специјалисти из области кризног менаџмента биће пионири у државној управи и привреди који ће примењивати аналитичке методе и вештине процењивања, комуницирања и решавања кризних ситуација.

У доходном сектору, код нас и у свету, влада велико интересовање страних инвеститора за менаџере оваквог профила, што је била претпоставка сарадње организатора студија са неким од кључних институција за управљање кризама у другим земљама – KRISMART, шведски институт за изучавање криза при Националном колеџу за одбрану, Федерална агенција за управљање у ванредним ситуацијама (FEMA) у Америци и Холандски институт за изучавање криза при Универзитету у Лојдену.

У односу на досадашњи план и програм студија, измене за нову генерацију биће у виду смањеног фонда часова, усредсређивање на алате и инструментариј за анализу, процену, контролу и мониторинг ризика и алгоритме и процедуре управљања у кризним ситуацијама и посткризном периоду.

Будући да се ради о запосленим лицима са високим степеном стручне спреме и због великог интересовања студената из унутрашњости, настава ће се изводити искључиво суботом. Фаворизовање вештина специјалиста у одговору на савремене ризике и кризе подразумева да ће 70 одсто наставе бити радионичког типа, уз анализу студија случаја из праксе и развијање способности за процењивање и реаговање на кризне сценарије. То се управо показало као највећа слабост у одговору на догађаје који су потресли савремени свет и ближе окружење: терористички акти у Њујорку, Мадриду и Лондону, ураган "Катрин" у мексичком заливу, грађански нереди у Француској, поплаве у Србији, Жабалски мост итд.

Настава ће започети 21. октобра 2006. и трајаће до јуна 2007. године, а остале информације о специјалистичким студијама доступне су на сајту Факултета безбедности www.fco.bg.ac.yu. ■

С. ЂОКИЋ

ПОВОДОМ СЕДАМДЕСЕТ ТРЕЋЕ
ГОДИШЊИЦА ПОПУЛАРНОГ ЈЕДРЕЊАКА

ОСТАЈЕ ЛИ "ЈАДРАН" У ТИВТУ

Поводом 19. августа, седамдесет треће годишњице уписа школског брода Морнарице Црне Горе "Јадран" у Флотну листу РМ Краљевине Југославије, прије десетак дана је на том атрактивном једрењаку, везаном на градској риви Пине у Тивту, приређена пригодна свечаност. Домаћин коктела за високе званице из војног, политичког, привредног и културног живота Црне Горе, био је командант "Јадрана", капетан фрегате Миленко Катић.

Свечаности су присуствовали заменик начелника Генералштаба Војске Црне Горе вицеадмирал Драган Самарић, високи официри Морнарице са заступником команданта МЦГ капетаном бојног брода Рајком Булатовићем на челу, капетан бојног брода у пензији Аца Илић, бивши командант "Јадрана", црногорски принц Никола Други Петровић Његош, градоначелник Тивта Драган Канкараш, председник општине Нови Београд Жељко Ожеговић и многи други гости.

Међутим, прослава годишњице школског брода "Јадран" остала је у сенци најаве Министарства одбране ЦГ да ће највећи део флоте МЦГ убудуће, уместо у Тивту, где ће МТРЗ "Сава Ковачевић" највероватније бити продат канадском бизнисмену Питеру Манку (који на истом месту намерава да изгради марину), убудуће базирати у делу луке Бар.

Тим поводом је градоначелник Тивта Драган Канкараш рекао да ће локална самоуправа најмањег бокељског града учинити све да "Јадран" и убудуће задржи Тиват као своју матичну луку у коју је први пут упловио 16. јула 1933. Он је нагласио да ће општина Тиват једрењаку обезбедити сталан вез на репрезентативном месту, односно на градској риви Пине, те бесплатно снабдевање струјом и водом, и да ће о тој понуди званично бити обавештени ГШ Војске и МО Црне Горе.

– Сматрамо да је "Јадрану" место у Тивту и учинићемо све да он ту и остане. Јер, током деценија овај брод постао је нераздвојни део визуелног идентитета наше средине, препознатљив симбол Тивта и његове туристичке понуде – казао је Канкараш.

Иначе, "Јадран" је у МТРЗ "Сава Ковачевић" стално ремонтован и одржаван, а ту је и више пута детаљно реконструисан. Вишедеценијска веза града и брода лане је крунисана и званичним братимљењем "Јадрана" и Тивта. ■

Н. БОШКОВИЋ

СВАКА БОМБА ЈЕ ПРВА

ПИРОТЕХНИЧАРИ ВАЗДУХОПЛОВСТВА И ПВО

Србију треба очистити од бомби. Свој допринос томе дају храбри пиротехничари са аеродрома Батајница, Лађевци и Ниш. Ових врелих летњих дана они на аеродрому Поникве код Ужица стрпљиво трагају за бомбама у девет преосталих "сумњивих" отвора.

Легенда пиротехнике код нас и човек који важи за једног од најiskusнијих и најбољих пиротехничара у Војсци, заставник прве класе у пензији Радослав Павичић, популарно назван "Гибон", знао је да каже: "Свака бомба је прва бомба и нови изазов. У том послу рутине не сме да буде, а искуство добро дође само у смислу што професионалнијег обављања задатака. Најосетљивији тренутак је када се дође до упаљача и када га треба демонтирати. Земљаче, зној иде и када не мислиш да се ознојиш. Бомба може да пукне сваког тренутка."

Већ те речи јасно указују на опасност пиротехничког позива и није претерано рећи да је у том послу глава стално у торби. Ипак, пиротехничари Ваздухопловства и ПВО и даље су непрестано на терену. Ових врелих летњих дана налазе се на Аеродрому Поникве код Ужица где стрпљиво трагају за бомбама у девет преосталих "сумњивих" отвора. Многи се питају зашто, заправо, пиротехничари из дана у дан ризикују своје животе.

Када су у питању војни пиротехничари, јасно је да материјални разлози нису у првом плану, јер пиротехнички додатак и дневнице не делују довољно примамљиво за излагање тако великим опасностима.

“Неко те послове” – каже вођа ваздухопловних пиротехничара потпуковник Данко Стојановић – “мора да уради”. Ми смо војници и зато видимо пре свега људску и хуману страну нашег занимања. Свима нам је у глави да су неексплодирани бомбе опасност за околину, људе и децу.”

■ ОПАСНОСТ ИСПОД ПУТА

Екипе пиротехничара су формиране у Ваздухопловном корпусу почетком априла 1999. године, са основним задатком да уништавају неексплодирани убојна средства. У рату и у условима сталне ваздушне опасности, чланови екипа вредно су и неустрашиво радили и “чистили” терене на аеродромима и другим угроженим локацијама. Са уништавањем неексплодираних средстава настављено је и у мирно доба, а посебно се истакла лађевачка група пиротехничара, која је извела опсежне радове рашчишћавања скијашке стазе и центра везе на Копаонику, складишта код Ћуприје и Новог Пазара и вађење великих бомби из крагујевачке касарне “Милан Благојевић” и са Аеродрома “Поникве”.

Један од најтежих задатака који је постављен пред ваздухопловне пиротехничаре свакако је демонтажање бомбе испод крагујевачке поште, која је пробила четири плоче на згради, темељну стопу и отишла 18 метара у дубину. Због више разлога (компликован прилаз у згради, насељено место, бомба на великој дубини) тај посао изазвао је велику пажњу јавности. Али право узнемирење донела је вест да су пиротехничари Ваздухопловног корпуса са Аеродрома Лађевци на четрнаестом километру од Краљева, код Богутовачке Бање, извадили и демонтажирали бомбу МК-83 од 500 килограма, која се налазила испод коловозне траке на дубини од шест метара. Нема сумње да су вибрације од возила, која даноноћно пролазе Ибарском магистралом представљале сталну опасност за активирање бомбе. Вероватно је та њихова активност утицала и на чланове жирија “Вечерњих новости”, који су 2004. године управо пиротехничарима Војске доделили специјалну плакету у избору за “Најплеменитији подвиг године”. Плакету је потпуковнику Данку Стојановићу уручио председник Србије Борис Тадић.

Данас у Ваздухопловству и ПВО има 12 пиротехничара. Рекли бисмо – чета мала, али одабрана. Они се баве проналажењем и уништавањем неексплодираних убојних средстава која су заостала од натовског бомбардовања 1999. године, али и оних из Другог светског рата. Дванаест пиротехничара подељено је у три екипе на аеродромима Лађевци, Батајница и Ниш, мада се за сваки конкретан посао одређује најбољи тим. Пиротехнички тимови су недавно чистили аеродроме Батајница и Лађевци од заосталих касетних бомби и том приликом пронашли 22 касетне бомбе у Лађевцима и три у Батајници. Тај посао је финансиран из прихода од чишћења цивилних објеката. Сваки милиметар простора по коме су падале касетне бомбе проверен је детекторима. Касетне бомбе су пронађене на најневероватнијим местима, око објеката, поред стаза где људи пролазе и близу бине за свечаности. “Нема страха кад радимо” – каже потпуковник Дан-

ко Стојановић – “али се просто уплашим од места на којима смо проналазили бомбе.”

Екипа пиротехничара Ваздухопловства и ПВО боравила је на Аеродрому Поникве код Ужица и 2002. године, када је извађено 26 бомби. Тада је остало девет отвора, због којих је екипа коју чине потпуковник Данко Стојановић, заставник прве класе Радоје Рогић, заставник Драгутин Пејковић и старији водник Константин Миљковић, опет, дошла на Поникве како би започети посао довела до краја. Радови су почели 27. јуна и предвиђа се да ће трајати још неколико месеци.

Велику помоћ у организацији живота и рада пиротехничарима пружају челни људи 285. ваздухопловне базе пуковници Срећко Јеремић и Милан Радојичић и командир чете за обезбеђење авијације на Аеродрому Поникве мајор Владан Матовић. До сада је пронађена једна бомба и неколико гелера. Радно време пиротехничара почиње у рану зору. Док је већина људи у фази “најслађег сна”, пиротехничари у препознатљивим заштитним одорама, пипалицама и детекторима истражују центиметар по центиметар отвора на аеродромској писти. Ради се у миру и ти-

ПРАТИ БОМБУ

Лађевачка екипа пиротехничара пронашла је и демонтажира више од 100 бомби, али су скоро све биле на различитим дубинама, местима и таквом стању да је тешко поуздано утврдити зашто нека бомба није експлодирала.

“У тренутку кад се приближавамо бомби” – каже потпуковник Данко Стојановић – “не можемо да наслутимо зашто није експлодирала. Наше је да пронађемо неексплодирани бомбу и неутралишемо је. Са становишта безбедности, најважније је са бомбе скинути упаљач, мада је најтежи део посла пронаћи бомбу. Дешавало се да копамо до десет метара дубине, па се вратимо на нулу. Бомбе, иначе, проналазимо помоћу детектора, који су поуздани и добри, али и искуство игра велику улогу. Основно је – прати бомбу, иди за њом, јер ако бисмо ишли испред ње, долазимо у опасну ситуацију да се случајно захвати упаљач, а то никако не желимо.”

Бомба не прави кратер ако није експлодирала. Зато је пипалица основни инструмент. Она на један начин пролази кроз нетакнуту земљу, а сасвим другачије кроз земљу где је прошла бомба.

шини, а жамор се појави само у тренутку кад звук детектора упозори на близину метала.

Потпуковник Данко Стојановић обавља дужност референта ваздухопловног наоружања у Команди Ваздухопловства, али од рата наовамо важи и за водећег официра у области пиротехничких радова, који се бави организаторским пословима, материјалним обезбеђењем и непосредним радовима на уништавању бомби. "На терену и у приватном животу" – тврди потпуковник Стојановић – "ми смо пре свега другари које повезује грки хлеб који једемо, међусобно поверење и заједничко искуство. Прове-

Заставник Драгутин Пејковић пажљиво скида упалач са неексплодиране бомбе

Пиротехничари В и ПВО на Аеродрому Поникве

демо заједно и више од пола године, а толико времена не проведем ни код куће са породицом. Овај посао је и опасан и одговоран. Све је регулисано правилима, али се на терену дешава и много тога што је немогуће прописати нормама".

На неки начин домаћин екипе је пиротехничар заставник прве класе Радоје Роговић, који је командир одељења ВТС у чети за обезбеђење авијације на Аеродрому Поникве. Дуго је у том послу, који га привлачи због другарства и узбудљивости, мада му тешко пада дуга одвојеност од супруге, сина и ћерке који живе у Ужицу. "Зна се ко шта ради" – каже заставник Роговић – "али, заправо, сви радимо све, јер свако од нас учествује у копању, претраживању или демонтажи упалача. Кад год се погледамо, знамо ко шта треба да уради и имамо неограничено поверење један у другог."

Заставник Драгутин Пејковић, из 285. ваздухопловне базе, пиротехнички је занат научио од "Гибона". На питање да ли је то добро научио, шири руке и каже: "Живи смо. Има ризика у овом послу, али када бих о томе размишљао, не бих се ни бавио пиротехником."

Најмлађи, али не и најнеискуснији члан екипе, старији је водник Константин Миљковић, који већ иза себе има седмогодишње искуство у раду са неексплодираним бомбама. За њега други кажу: *Он је цар, све зна*. А он сам скромно наглашава да је за тај позив најважнија смиреност и хладнокрвност. Различите бомбе и врсте упалача научио је у пракси, а тајне пиротехнике учио од "Гибона" и Бранислава Капетановића, који је, нажалост, настрадао на Сјеници, где је демонтирајући касетну бомбу остао без обе руке и обе ноге.

■ ИСКУСТВО ЗЛАТА ВРЕДИ

У свету има више пиротехничких екипа, али немају то искуство које имају пиротехничари Ваздухопловства и ПВО. Једноставно, бомбе нису падале у њиховим земљама. Једно време после рата само су се ваздухопловни пиротехничари бавили уништавањем неексплодираних бомби. Сада је ситуација нешто другачија. Формиран је Центар за разминирање који уговара послове разминирања и расписује тендере за извођаче радова. Новац за те намене обезбеђује се из међународних донација, а страни инвеститори, због неког разлога, не желе да те послове обављају припадници Војске Србије иако су цене војних пиротехничара и десетак пута мање од цена фирми које побеђују на тендерима. Тако се догодило да хрватско предузеће "Док-Инг разминирање" и фирма "Ме.де.цом" из Републике Српске обаве чишћење Ни-

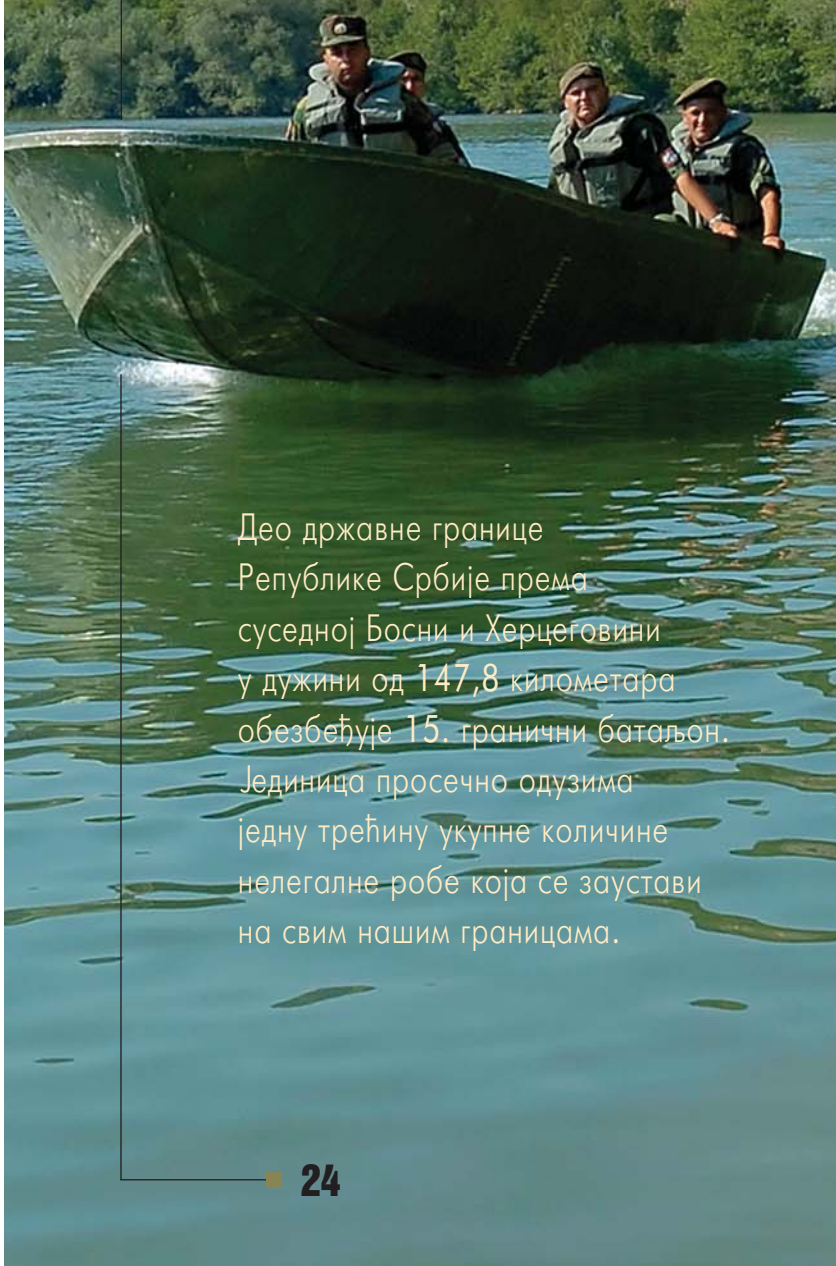
ша од заосталих касетних бомби. За чишћење од касетних бомби на три локације у Нишу и Бачишту на Копаонику, америчка влада је преко ИТФ-а (Међународна фондација за разминирање) обезбедила донацију од 1,3 милиона долара.

"Имамо коректне односе са Центром за разминирање" – каже потпуковник Стојановић – "али они тврде да Војска не може да уђе у тај систем рада." А посла има и то за наредних десетак година. Проћи ће и време донација, а проблем у виду више стотина локација са неексплодираним бомбама ће остати. Зато је потребно већ сада осмислити стратегију рада на том пољу, уз ангажовање свих могућих људских и материјалних снага. Циљ је јасан – Србију треба очистити од бомби. Свој допринос том племенитом циљу дају, а извесно ће и у будућности давати и храбри пиротехничари Ваздухопловства и противваздушне одбране. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ГРАНИЧАРИ НА ДРИНИ

ДО НОВЕ ГОДИНЕ

Део државне границе Републике Србије према суседној Босни и Херцеговини у дужини од 147,8 километара обезбеђује 15. гранични батаљон. Јединица просечно одузима једну трећину укупне количине нелегалне робе која се заустави на свим нашим границама.

Команда батаљона са деловима јединице намењеним одржавању везе, позадинском обезбеђењу и обуци граничара, налази се у Касарни "Клупци" надомак Лознице. Подељени у две граничне чете, свака са по две карауле, граничари се старају да гранична линија остане сигурна. Карауле "доњодринског" батаљона стално су смештене унутар два војна објекта, у Шапцу и Малом Зворнику. Вод за интервенције 15. граничног батаљона је у посебном објекту из којег најбрже може да буде ангажован на терену.

Већ годинама батаљон може да се похвали рекордним запленама нелегалне робе и заустављањем лица која су покушала да илегално пређу граничну линију. По грубој процени, како каже командант, пуковник Мирослав Тадић, јединица просечно одузима једну трећину укупне количине нелегалне робе која се заустави на свим нашим границама.

Резултати су вредни пажње, и то је разлог зашто је јединица често проглашавана за најбољу у свом рангу. Да би се дошло до тог нивоа мора се утрошити и много више од прописаног радног времена, поготово ако се зна да од стотину војника на редовном одслужењу војног рока, колико их по формацији следује, у јединици тренутно има свега 15.

Командант пуковник Тадић каже да је поносан на војнике по уговору који практично "држе" ту граничну јединицу. Све су уложили у посао који раде. Улазили су и у сукоб са средином у којој живе, па и са најближом родбином, ако је то било потребно, јер нису дозвољавали да падне сенка сумње на то да ли ваљано извршавају своје задатке.

Најодговорнији људи из војске и полиције недавно су извиђали границу, па се очекује да ће до Нове године она прећи у надлежност полиције. Због тога многи војници по уговору који су се, према речима пуковника Тадића, доказали као одлучни чувари границе, могу остати без посла. Сада се траже млађи људи,

ЕФИКАСНА КОНТРОЛА

Командир Карауле "Мали Зворник", водник прве класе Бранко Новаковић каже да се дневном заповешћу планира најефикасније покривање простора уз граничну линију. Смењују се заседе, осматрачи, рејонски стражари и они код карауле. Тај старешина техничке службе КоВ који је касније завршио и усавршавање за подофицира рода пешадије истиче да му је то што познаје две различите стране војничког заната у раду на караули велика предност. То је засигурно допринело и да 2003. године, у време када је обављао дужност заменика командира карауле, она буде проглашена за најбољу у тадашњем Београдском корпусу.

а не узима се у обзир искуство које су стекли током своје преда-не службе на граници.

Но, граничари и даље раде са пуном посвећеношћу. У то смо се уверили посетивши граничну чету којом командује потпоручник Зоран Обрадовић. Од сепарације песка на познатој Кривића ади код Лознице, до Тадића потока у селу Горња Трешњица, у дужини од 87,3 километра, нижу се бајковити предели, право царство воде, шуме и камена. Пејзаж је цео испуњен лепотом, од најдубљег дринског вира у ком се увек крије покоји дебео сом, до вртоглавих висина изнад орловских литица које се надвијају над реком.

Ако постоји снажна воља, превазилазе се и проблеми који ту караулу чине специфичном. Заправо, реч је о томе да по слову правила граничне службе војска не обезбеђује део државне границе у насељеном месту. Зато се људство с карауле кроз Мали Зворник превози моторним возилом, а патролирање се тек даље узводно наставља пешице. Преваљују се значајна растојања. Од велике помоћи граничарима су и службени пси који се употребљавају по процени, а тренирају се сваки дан.

Десантно јуришни чамци од алуминијума који могу да приме 12 људи најбоље су средство за контролу граничне линије на води. Патролирајући чамцем кроз широко Зворничко језеро, граничари најбоље сагледавају ситуацију на великој површини пуној одблесака сунца и зеленила које је окружује. Иако то чине из дана у дан, као да увек изнова крећу у авантуру упознавања тајни које Дрина чува у својим зеленкастомодрим недрима. Клизећи чамцем по њеној површини и ходајући уздуж речне обале, граничари су стално будни у покушају да спрече све нелегалне радње на Дрини. Не дају да ико оскрнави њену лепоту. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ВОЈНА МЕДИЦИНА

АНГАЖОВАЊЕ САНИТЕСКОГ ОСОБЉА СРБИЈЕ У МИРОВОЈ ОПЕРАЦИЈИ ISAF У АВГАНИСТАНУ

Протекле недеље највиши представници Министарства одбране и Генералштаба, заједно са представницима Норвешке, предочили су војном медицинском особљу Ниша, Београда и Новог Сада основне податке који се тичу заједничког ангажовања санитарског особља Србије и Норвешке у мировној операцији у Авганистану. У септембру у мисију ISAF одлази први српски анестезиолог за плату од око осам хиљада долара.

КАО БРЕНД

оцијалистичка Федеративна Република Југославија својевремено је била једна од водећих земаља у мировним операцијама. Само у мисији на Синају, током једанаест година, колико су њени војници тамо остали, учествовало је више од 22.000 припадника ЈНА, док се на листи учесника у мировним операцијама Србија данас налази на 83. месту од 103 земље.

Ипак, до померања наше земље на поменутој листи навише могло би да дође у скорије време, уколико се реализује план билатералне војне сарадње који је у априлу ове године Србија потписала са Норвешком. Њиме се предвиђа почетак стратешког партнерства између те две земља у области војне медицине, у оквиру кога је Министарство одбране Краљевине Норвешке покренуло иницијативу да се припадници санитарске службе Министарства одбране и Војске Србије ангажују у саставу норвешког контингента у операцији подршке миру у Авганистану (ISAF).

САНАГЕ ЗА ПОДРШКУ

Како су се прича, али и дело у реализацији поменутог прилично захуктали (очекују се још одлуке српске Владе и Парламента), највиши представници Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије Снежана Самарцић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране, генерал-мајор Миодраг Јефтић, начелник Војномедицинске академије, генерал-мајор Слободан Тадић, начелник Управе за кадрове, пуковник Петар Ђорнаков, начелник Центра за мировне операције, али и представници Норвешке – мајор Тор Оле Ворндал, мајор Ингар Гутесруд и лекар анестезиолог

Хокон Асак током протекле недеље боравили су у Нишу, Београду и Новом Саду, где су војном медицинском особљу предочили основне податке који се тичу поменутог ангажовања у Авганистану.

Централноазијска држава Авганистан, погођена вишедеценијским ратовима и унутрашњим сукобима, једна је од најсиромашнијих земаља на свету, а спада и међу највеће светске произвођаче хероина. У њој су октобра 2001. године Сједињене Америчке Државе, са савезницима, покренуле антитерористичку Операцију истрајна слобода (Operation Enduring Freedom), што је била директна реакција на терористичке нападе на Њујорк и Вашингтон 11. септембра 2001, за које је одговорност преузела Ал каида. Циљ акције био је свргавање талибанског режима и уништавање ћелија Ал каиде, али и обезбеђење услова за одвијање демократских политичких процеса и одржавање демократских избора за представнике власти. Касније су у Авганистану покренуте још две операције: ISAF (International Security Assistance Force) – Међународне безбедносне снаге за подршку под мандатом УН и УНАМА – УН мисија за пружање помоћи.

Мировна операција ISAF, која је, на позив Владе Авганистана, успостављена резолуцијама Савета безбедности УН, у свом саставу има око 18.500 припадника из 37 земаља. Осим поменутих обезбеђења подршке авганистанској влади у успостављању и одржању стабилности у држави, међународне мировне снаге пружају помоћ у оспособљавању полиције и оружаних снага Авганистана, управљају међународним аеродромом у Кабулу и штите властите снаге.

■ НОРВЕШКА ПОЉСКА БОЛНИЦА

Војска Норвешке у Авганистану је распоређена на крајњем северу, у рејону Мазар ел Шарифа, где је успоставила пољску болницу опремљену по најсавременијим светским стандардима. Од укупно 62 људи, колико их се тренутно налази у болници, њих 37 припада норвешком контингенту, док је остатак санитарског особља из Немачке и Шведске. Осим у тој пољској болници, медицинско особље из Србије могло би бити ангажовано и у хируршком тиму у оближњем кампу Мејмане.

У пољској болници наше санитарско особље би лечило припаднике оружаних снага Норвешке, Велике Британије, Немачке, Шведске, Данске, Холандије, Финске, Исланда и Латвије, али треба напоменути да би, на основу досадашњег искуства Норвежана, највише посла имали у пружању здравствених услуга локалном становништву. Такође, учествовали би у обуци домаћих лекара из болница у северном делу Авганистана.

Контингент из Србије би се мењао на сваких шест месеци, а основни услови за ангажовање у саставу норвешког контингента су, осим стручности и искуства, учешће на курсу ратне хирургије и на непосредним припремама пред одлазак у мировну операцију, које се организују у Норвешкој између две смене. Конкретније говорећи, крајем септембра у ISAF би био упућен један анестезиолог, а у децембру један хирург. Њих двојица би били ангажовани до марта 2007. године. Планирано је да се после тог периода број ангажованог особља повећа, зависно од договора са Министарством одбране Норвешке.

Како сада ствари стоје, у Авганистану би било ангажовано око 26 српских медицинара – осам лекара и осамнаест медицинских техничара. Предвиђено је да то буду лекари специјалисти, хирурзи, анестезиолози, фармацеути и микробиолози, али и медицински техничари са средњим и вишим образовањем.

Ангажовање припадника санитарске службе у мировним операцијама веома се цени у свету, нарочито међу државама чланицама НАТОа и Партнерства за мир. Учешћем припадника Војске Србије у мировним операцијама побољшаће се углед и спољнополитичке позиције Србије, а биће то и додатни подстицај убрзању процеса реформи одбрамбеног сектора у Србији. Као предности учешћа у мировним операцијама за припаднике Министарства одбране и Војске Србије на презентацијама у Нишу, Београду и Новом Саду истакнуте су могућности бржег напредовања у каријери на домаћем и међународном плану, зарада новца, која је знатно виша од редовних примања, али и прилика за усавршавање језика и упознавање других земаља и култура. ■

Сања САВИЋ

ПРИМАЊА

Плате које припадници наших оружаних снага треба да добију за учешће у мировној операцији ISAF највише су у поређењу са примањима припадника осталих земаља из региона. Разлог за то јесте што ће нашем санитарском особљу, осим плата које исплаћује Министарство одбране, Норвежани обезбедити и накнаду која се исплаћује припадницима норвешког контингента. Тако би предвиђена месечна плата лекара специјалисте била око 8.000 долара, с тим што би Министарство одбране Србије исплатило око 3.500 долара, док би Норвешка исплатила накнаду од 4.500 долара.

Плата медицинског техничара била би око 6.000 долара, од чега би Министарство одбране Србије исплатило око 2.300 долара. Пре одласка у мисију и једнима и другима биће исплаћена аконтација у висини половине месечне плате, која се обуставља при исплати првог примања.

НОРВЕШКА УНИФОРМА СА СРПСКИМ ОЗНАКАМА

Због специфичних климатских услова у Авганистану, веома хладне зиме и топла лета, припадници Србије би током учешћа у мисији ISAF требало да носе униформе Норвешке војске са српским обележјима и чиновима и да користе норвешко оружје и личну опрему.

ШТА ОЧЕКУЈЕ КАНДИДАТЕ...

- Попуњавање пријава за учешће до 1. септембра;
- Обрада пријава и формирање базе података до 8. септембра;
- Курс енглеског језика од 25. септембра до 22. децембра;
- Курс ратне хирургије у Норвешкој током јануара и фебруара наредне године;
- Припрема пред упућивање у ISAF у Норвешкој током фебруара и марта;
- Четрнаестодневне припреме у Центру за мировне операције и
- Одлазак у мисију.

НОВОСАДСКО ИСКУСТВО

Поред војних здравствених радника из новосадског Војномедицинског центра, за непосредно сазнавање што више информација о учешћу у мировној мисији ISAF били су заинтересовани и припадници војне медицинске службе из свих гарнизона Новосадског корпуса. Том приликом за услове ангажовања у мисији посебно су се заинтересовали војници по уговору. Но, како смо сазнали, они нису обухваћени припремама за учешће у мисији.

За могућности евентуалног одласка у Авганистан нимали су се и стоматолози, иако се њихова специјалност тренутно не налази на листи тражених, али је речено да се, уколико држава и Војска буду спремни да преузму знатнији удео у оквиру норвешког контингента, може очекивати и њихово ангажовање.

Б. М. ПОПАДИЋ

НАЦИОНАЛНА ГАРДА ОХАЈА – САВЕЗНИК И ПАРТНЕР ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

ПОДРШКА СИСТЕМА РАЗВОЈУ ОДБРАНЕ

Национална гарда у Америци је традиционална форма војног организовања, која потиче из доба револуције и рата за независност.

Реч је о снагама копнене војске и ваздухопловства које свака од 51 државе има на располагању под командом гувернера. Значајан допринос одлуци Европске команде оружаних снага САД да одаберу Охајо као будућег партнера Србије, имао је сенатор српског порекла Џорџ Војинович и чињеница да највећи број Американаца српског порекла живи у тој држави.

Национална гарда америчке државе Охајо могла би врло брзо да постане стратешки партнер и савезник српској војсци јер је у завршној фази припрема неопходних споразума који ће, када буду потписани, институционализовати односе Србија и САД на пољу одбране.

Шеф Канцеларије САД за билатералне односе у Србији пуковник Рон Хил објаснио је за "Одбрану" да је реч о Споразуму о статусу снага (SOFA) који је кључни корак за успостављање Програма државног партнерства (SPP) са Охајом.

Пуковник Хил је нагласио да је циљ билатералне војне сарадње САД–Србија "пружање подршке развоју реформисаног система одбране који је на одговарајући начин структурисан, транспарентан и под цивилном контролом".

ОХАЈО – ДОБРА РЕКА

Охајо се налази на северу САД, а име је добио по истоименој реци које на језику староседелаца Ирокеза значи "велика река" или "добра река".

Пре више од два века, 1. марта 1803, постао је 17. америчка савезна држава. Простире се на око 116.054 квадратних километра и по површини је за око трећину већи од Србије (88.361 квадратна километра). По величини је 34. америчка држава, али је седма по броју становника (11,35 милиона).

Главни и највећи град је Колумбус. Већи градови су Толедо, Синсинати, Менсфилд, Спрингфилд, Акрон.

У Охају се налази нама добро познати град Дејтон у чијој је близини, у ваздухопловној бази Рајт Патерсон, 21. новембра 1995. потписан споразум којим је окончан рат у БиХ.

Преко језера Ири, најмањег од пет Великих језера, Охајо се граничи са Канадом.

Главне привредне гране су производња челика, ауто, авио и хемијска индустрија, пољопривреда и рударство (угаљ).

Том приликом је рекао и да односи не би били једносмерни јер би и Србија, без обзира на своју величину и војне капацитете, могла да помогне у заједничком глобалном рату против тероризма.

■ ДВОСТРУКА УЛОГА

Хил сматра да Србија може имати вишеструке користи од партнерства са Охајом, наводећи пример Мађарске, која је са том америчком савезном државом успоставила војно-војно парт-

нерство 1993. године, а данас је оно развијено и у невојним областима као што је, на пример, размена наставника.

Значајан допринос одлуци Европске команде оружаних снага САД да одаберу Охајо као будућег партнера Србије, имао је сенатор српског порекла Џорџ Војиновић и чињеница да највећи број Американаца српског порекла живи у тој држави.

Национална гарда у Америци је традиционална форма војног организовања, која потиче из доба револуције и рата за независност (1775–1783). Реч је о снагама копнене војске и ваздухопловства које свака од 51 државе има на располагању под командом гувернера. То је практично активна резерва, у коју се годишње ангажују људи који нису професионалци, али се редовним тренирањем и позивањем на дужност држе у високом степену обучености и борбене готовости. Наоружане су и опремљене као и друге јединице америчке војске.

Јединице Националне гарде имају двоструку улогу. Једна је унутрашња (територијална) и намењена је заштити имовине и живота, очувању реда, мира и јавне безбедности и пружању помоћи у отклањању последица природних или еколошких катастрофа.

Тренутно су јединице Националне гарде ангажоване као помоћ на обезбеђивању границе са Мексиком од нелегалних уласка и у борби против криминала у Њу Орлеансу, који је опустошен у урагану "Катрина".

Друга улога Националне гарде је федерална и састоји се у пружању подршке војним циљевима САД, преко учешћа у америчким оружаним снагама. Уколико председник САД, као врховни командант свих оружаних снага, процени да је то стратешки интерес, преко границе шаље и јединице из тог састава. Такав је случај са Ираком где се налази 9.000 војника и ваздухопловаца Националне гарде Охаја, који су имали близу четири милиона радних дана службе. Копнене јединице ангажоване су и на Косову и Метохији, где се смењују сваких шест месеци.

СПОРАЗУМИ

Споразум о статусу јединица (SOFA) представља формални административни споразум САД и друге државе који дефинише правни статус војног особља и имовине који се привремено налазе на територији потписнице. Омогућава планирање и спровођење билатералних активности као што су вежбе, размена особља и војних јединица.

Споразум о безбедној сарадњи (SCA) је основни споразум о сарадњи у области одбране, који има својство међународног уговора и неопходна је његова ратификација у Народној скупштини. Потписивањем SCA отвара се могућност коришћења знатних финансијских средстава за образовање, обуку и опремање Војске.

Програм државног партнерства (SPP), поред помоћи у модернизацији и професионализацији војске, омогућава успостављање економских, културних, трговинских и других веза са одређеном америчком државом.

Примера ради, на основу SPP држава Јута је транспортном авијацијом Националне гарде помогла Мароку 2004. године после катастрофалног земљотреса, док је у Молдавији, захваљујући помоћи Северне Каролине, више од 10.000 деце вакцинисано против жутице.

Данас САД имају активне SPP са 23 државе Европе и Африке, а Србија и Црна Гора су једине земље наследнице бивше Југославије које то нису потписале. Партнерска држава Бугарској је Тенеси, Румунији Алабама, Македонији Вермонт, Албанији Њујорк/Њу Џерзи, Хрватској Минесота, а БиХ Мериленд од 2003. године.

МИНЕСОТА – ПАРТНЕР ХРВАТСКЕ

У Хрватској је средином јуна ове године одржана заједничка вежба пешадијских јединица хрватске војске и Националне гарде америчке државе Минесота "Guardex-06".

Циљ вежбе био је унапређење међудржавне сарадње и партнерства, те побољшање способности припадника Оружаних снага Хрватске у достизању стандарда НАТОа.

Вежба је одржана од 5. до 27. јуна у Тактичко-симулацијском центру и на војном вежбалишту Гашинци.

Учествовали су водови јединица Трећег корпуса Хрватске копнене војске и 34. пешадијске "Ред Бул" дивизије Националне гарде Минесоте.

У вежби је учествовао и вод хрватске војске "CRO-MINN". Тај вод је лане, у оквиру размене, прошао заједничку обуку у Минесоти.

Партнерство оружаних снага датира из јуна 1996. године кад је почела серија заједничких вежби.

БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Национална гарда Охаја, после терористичких напада на Њујорк и Вашингтон 11. септембра 2001, и јединице националне гарде других савезних држава добиле су задатак да пруже подршку глобалном рату против тероризма.

Националном гардом Охаја командује начелник генерал-мајор Грегори Л. Вајт (Gregory L. Wyt) који има два помоћника – генерал-мајора Харија "Еј. Џеј" Фуча (Harry "A. J." Feucht) за ваздухопловство и бригадног генерала Метјуа Камбика (Matthew Kambic) за копнене снаге. Штаб здружених снага је у Колумбусу, главном граду Охаја.

Генерал Вајт је члан гувернеровог кабинета и одговоран је за функционисање Одељења начелника националне гарде државе и војне спремности милиције из Охаја. У њеном саставу су копнене и ваздухопловне јединице Националне гарде, Војна резерва и Поморска (језерска) милиција, са укупно више од 18.000 људи. Надређен је четворици официра начелника ових сектора.

Национална гарда Охаја има око 15.000 војника и ваздухопловаца.

Копнене снаге броје око 10.600 војника који су налазе у 73. команди ескадрона, 16. инжењерској бригади, 37. оклопној бригади, чети војне полиције, чети ваздушно-десантних снага укупно у 82 јединице.

Ваздухопловни део Националне гарде Охаја има по формацији 5.037 ваздухопловаца сврстаних у четири авио-пука у четири авио-базе и седам логистичких јединица.

У Толеду је 180. ловачки авио-пук који лети на 17 авиона F-16 и одржава борбену мисију, док је у Спригфилду базиран 178. ловачки авио-пук са 20 летелица истог типа, за обуку пилота.

За обезбеђивање ваздушног транспорта унутар зоне дејства задужен је 179. транспортни авио-пук са осам "херкулеса" C-130Н базираних у Менсфилду. Мисије снабдевања горивом у ваздуху обавља 121. авио-пук из Колумбуса са 18 летећих цистерни KC-135.

У саставу ваздухопловства је и 200. ескадрила "Ред Хорс", 164. метеоролошка ескадрила, 269. ескадрила за борбену везу, војни оркестар и друге јединице.

НАОРУЖАЊЕ

Национална гарда опремљена је стандардним наоружањем из америчког арсенала – тенковима М1 "абрамс", самоходним хаубицама М-109 од 155 милиметара, пољским хаубицама М-119 калибра 105 милиметара, противавионским системима "авенџер" М-1097 (лансери ракета "стингер" монтирани на возилу "хамви"), борбеним возилима М2/М3 "бредли", извиђачким возилима М-93 "фокс", затим транспортним хеликоптерима "чинук" СН-47 и "блек хоук" УН-60 и другим савременим борбеним и транспортним средствима.

Новица АНДРИЋ

РАЗЛОЗИ, ПУТЕВИ, ПЕРСПЕКТИВЕ

СРБИЈА И ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

Све лоше што је могло да нам се деси – догодило се, било – не повратило се! Додуше, постоји она (пра)стара узречица: *Никад, не реци никад*. Наравно, далеко смо од неке идеалне позиције, тим пре што се налазимо између стремљења ка захукалој Европи, свеколиким интеграцијама, и онога с чим се свакодневно суочавамо а заједнички именитељ му је – искушење.

Више нећемо и не можемо мимо света, таквог какав је, а он се уједињује, тражи путеве трајног мира и напретка. Нама најближа степеница на тој стази јесте Партнерство за мир, па држава Србија чини велике напоре да се са својом Војском, познатом и признатом, нађе на списку земаља које су већ њене чланице.

Стечена искуства несумњиво говоре у прилог Партнерства које државама доноси не само (нај)виши ниво безбедности, даље могућности за чланство у Нато, већ и економску добит. Много тога је урађено, још више ће се учинити да Србија буде чврст фактор стабилности и да заузме место у региону које јој припада.

Б. КОПУНОВИЋ

СНЕЖАНА САМАРЦИЋ-МАРКОВИЋ,
ПОМОЋНИК МИНИСТРА ОДБРАНЕ
ЗА ПОЛИТИКУ ОДБРАНЕ

ДОБРА ВОЉА НА СВИМ СТРАНАМА

Напори које Србија улаже у убрзавање процеса евроатлантских интеграција, пре свих улазак у програм Партнерство за мир, и дипломатске активности на том плану неке су од незаобилазних тема ако је саговорница Снежана Самарцић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране. Имамо солидну основу, међусобно поштовање и добру вољу на свим странама, што су очигледне предности на том путу.

Током интензивних дипломатских активности у којима су учествовали највиши представници наше земље, стекао се утисак да Србија има подршку међународне заједнице када су у питању евроатлантске интеграције. Ових дана стигла је и препорука америчких сенатора упућена председнику Џорџу Бушу да подржи демократске промене у нашој земљи. То су, ван сваке сумње, добри наговештаји наставка процеса приближавања Србије жељеним циљевима. У светлу поменутих догађања, колико смо ближи Партнерству за мир?

– Радуете ме писмо америчких сенатора, којем је претходило писмо конгресмена, јер је то јасна потврда континуиране подршке нашој земљи и свим напорима које чини у процесу целокупне друштвене трансформације. То је резултат напора и интензивног рада председника републике Бориса Тадића, посете премијера Војислава Коштунице, рада наше амбасаде у Вашингтону, Министарства одбране... Веома је важно што све то има чврсту политичку димензију, јер се ради о великом броју сенатора који се окупио како би пружио заслужену подршку Србији.

Са друге стране, и на домаћем плану расте свест о томе да је правац у коме иде наша земља, а за шта добијамо признања из иностранства, исправан. Наравно, гледано у перспективи, то ће имати позитивни утицај и на плану билатералне сарадње са САД.

Ово је добар повод да истакнем колико Министарство одбране данас има, да се тако изразим, далеко већу спољнополитичку офанзиву него раније. Сви утицајни фактори у нашој земљи морају интензивно да раде на испуњењу два конкретна спољнополитичка циља: улазак у Партнерство за мир и потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом. Два циља која су нераскидиво повезана и представљају веома значајне кораке ка потпуној интеграцији наше земље у европске и евроатлантске структуре.

Партнерство за мир је врло важан чинилац у безбедносној архитектури Европе и доприноси јачању не само војне, већ и политичке сарадње у евроатлантском подручју. Промењене околности у свету и нормализација прилика у нашој земљи довеле су до тога да ми нисмо више "дежурна тема". Отварају се нова ратна жаришта, тероризам опасно прети, свет је суочен с многим искушењима. Дефинисана политика и свест која обликује слику о нама, формиране деведесетих година, остале су некако непромењене. Имамо ситуацију да међународна политика окреће фокус према горућим питањима, ми остајемо негде у позадини иако се многе ствари догађају код нас. Приоритетан задатак нам је да стране partnere уверимо како је овде дошло до нормализације, да смо створили стабилне прилике и јасно дефинисане циљеве.

На који начин да то најefикасније чинимо?

– Понављам, само офанзивним приступом. Тежиште је на развијању партнерских односа са водећим земљама НАТОа и утицајним члановима међународне заједнице. Конкретно, недавно сам службено боравила у Лондону на позив свог британског колеге, заменика министра одбране Адама Инграма. У разговору са њим, тражила сам да ми каже своје “свеже” мишљење, став мимо оне дефинисане политике и погледа према Србији. Зашто? Јер овде постоје свеже идеје, измењена свест. Ако међународна заједница сада не формира другачији, реалнији став према нама, изгубићемо још једну битку са временом. Муњевито се смеђују догађаји на светској сцени, а ми не смемо да таворимо у запећку.

Да ли нас све што смо до сада учинили довољно препоручује за пријем у Партнерство за мир?

– Без икакве резерве, мој одговор је – да. Целокупна сарадња са земљама чланицама НАТОа и Партнерства за мир у знаку је видљивог и мерљивог напретка. Имамо веома конструктиван инструмент за сарадњу са НАТОом, а то је Група Србија–Нато за реформу одбране, која је формирана на основу одлуке Савета министара СЦГ почетком ове године. Овај инструмент је двоструко битан, као средство координације и информисања. О чему се ради? На пленарним састанцима Групе, који се одржавају сваке четири недеље, обавештавамо наше партнере шта смо урадили у вези са појединим питањима трансформације оружаних снага.

Група ради по принципу радних столова који такође имају свој континуитет и темпо рада. Они су тематски, посвећени реформи војног школства, питању војне имовине, потом професионализацији војске, планирању и буџету... Теме су веома различите и прате потребе у систему. Један од радних столова бави се и Партнерством за мир.

Таквом врстом рада најпре скинамо проблеме а потом правимо програме реформи и имплементације стратегијског прегледа одбране који ће сутра бити мериторна системска решења. Радимо првенствено због себе, а експерти НАТОа имају прилику да, присуствујући сваком следећем састанку, уочавају конкретан напредак. Отписују се један по један проблем и крећемо даље. Не морамо много да им причамо, да их уверавамо или да идемо као еми­сари, јер пред њиховим очима се одвија напредак. Дакле, они чују и виде да се код нас нешто озбиљно дешава. Једно је када ја идем по свету и причам, то је добро, али увек постоји доза резерве. Међутим, када нам партнери дођу па се лично увере у оно што сам им говорила, онда речи добију праву снагу.

Колико смо спремни за улазак у Партнерство за мир?

– Србија је спремна за улазак у Партнерство за мир. Ако нас сутра позову, имамо припремљен Презентациони документ, о сврси и начину учешћа Републике Србије у Програму. О нашој спремности говори и податак да је готово свим чланицама Партнерства било потребно око три месеца након пријема да израде овај документ. Додуше, то је за сада само нацрт документа

док га ускоро не верификује Влада Србије. Припремили смо и садржај плана активности будућих мисија, изглед, састав, буџет... У току је формирање Интерресорне групе за Партнерство за мир и Савета за евроатлантске интеграције Републике Србије, што је још један одраз озбиљности благовременог приступа процесу интеграција.

Све у свему, имамо разлога за задовољство. Добијамо високе оцене за рад Групе за реформу одбране које кажу да смо више напредовали него неке земље чланице Партнерства за мир. Да смо отишли даље од њих говоре и начин и темпо трансформације оружаних снага.

На који начин нам Нато у томе помаже?

– Пре него што одговорим желим да отклоним заблуду која дуго постоји у нашој јавности а тиче се неког наводног диктата НАТОа о томе колико треба да нас буде у систему одбране, како да изгледамо, како да се зовемо и томе слично. То уопште није тачно. Постоји саветодавни елемент који дискретно препоручује у смислу: можда би вам било боље да учините ово или оно, овако или онако и то је све. Ми то прихватимо или одбијемо, у зависности од конкретног случаја.

Морам да нагласим да МИ правимо програме, а радни столови предлажу решења. Представници НАТОа долазе само у смислу корективног елемента, односно преношење искустава и сопствених грешака. Наравно, преко Групе за реформу обавештавамо их шта смо урадили и докле смо стигли. Они на нас гледају с пуно поверења, ми узвраћамо на исти начин. Како другачије, чему сумња ако ћемо сутра да будемо партнери?

Где смо најдаље отишли у сарадњи?

– Поред Групе Србија–Нато за реформу одбране, потписан је Споразум о транзиту снага НАТОа преко наше територије. Следећи корак је отварање Канцеларије за везу са НАТОом да би се

тај аранжман лакше спроводио. Тиме се избегавају процедуре звања, најав­а, одобравања. Треба напоменути и Прилагођени програм сарадње са НАТОом. Он садржи читаву лелезу веома корисних активности, од курсева страних језика, преко курсева из области војно-цивилних односа и управљања кризама, до учешћа на међународним војним вежбама.

Још један правац сарадње је помоћ на изради документа Стратегијског прегледа одбране. Сада коначно имамо плански документ значајан за нас, а неопходан и за учешће у Партнерству за мир. Оно што предстоји након израде Националне стратегије безбедности, на којој је рад у току, јесте закључивање Безбедносног споразума, који ће омогућити размену поверљивих информација са НАТОом. То су правни кораци, а оно што дефинитивно могу да потврдим с тим у вези је постојање добре политичке воље.

Колико томе доприносе споразуми које потписујемо са САД?

– Постоје два облика међународне војне сарадње. Један је мултилатерални, други билатерални. У првом имамо онај фамозни “кључић” политичког условљавања који нас спречава да уђемо у Партнерство за мир.

Партнерство за мир је врло важан чинилац у безбедносној архитектури Европе и доприноси јачању не само војне, већ и политичке сарадње у евроатлантском подручју. Промене околности у свету и нормализација прилика у нашој земљи довеле су до тога да ми нисмо више “дежурна тема”. Отварају се нова ратна жаришта, тероризам опасно прети, свет је суочен с многим искушењима.

Србија је спремна за улазак у Партнерство за мир. Ако нас сутра позову, имамо припремљен Презентациони документ, о сврси и начину учешћа Републике Србије у Програму. О нашој спремности говори и податак да је готово свим чланицама Партнерства било потребно око три месеца након пријема да израде овај документ. Додуше, то је за сада само нацрт документа док га ускоро не верификује Влада Србије. Припремили смо и садржај плана активности будућих мисија, изглед, састав, буџет...

Још један правац сарадње је помоћ на изради документа Стратегијског прегледа одбране. Сада коначно имамо плански документ значајан за нас, а неопходан за учешће у Партнерству за мир. И оно што предстоји након израде Националне стратегије безбедности, на којој је рад у току, јесте закључивање Безбедносног споразума, који ће омогућити размену поверљивих информација са НАТОом.

Преко билатералних односа имамо отворен пут. Све зависи којом брзином можемо да идемо. Ту бих нарочито истакла споразуме са САД јер су они из те сфере. С њихове стране континуирано добијамо позитивне сигнале који прате и уважавају наше напоре. Потписали смо *Споразум о неширењу оружја за масовно уништавање*, а следи и *Споразум о статусу снага*. Чланови америчке делегације, која нас је посетила, сложили су се да не постоје никакве препреке како бисмо то окончали.

Иако су то наизглед два одвојена пута, они се међусобно виде, приближавају па и укрштају. У најмању руку, утичу један на други. Ако у САД, као водећој светској сили, расте свест да се код нас одвијају позитивни процеси у трансформацији оружаних снага, да је наш систем одбране солидан потенцијал, друштвени, спољнополитички, економски, научни, образовни..., онда су наше шансе веће него икада. У суштини, основно је питање стабилности и безбедности као одлучујућег фактора за сваку државу. Када војска ужива углед и ауторитет, а при том је добро организована, значи и да је друштво у добром стању. Ако је у Србији војска под демократском контролом и цивилним надзором, ако је трансформисана и осавременењена, ако је унутрашњополитички и спољнополитички фактор стабилности онда је у ову земљу лакше улагати. Тада смо перспективни и добродошли, стижу политичка подршка, инвестиције, постајемо предвидив и кредибилан партнер. У том смислу војска је показатељ политичке зрелости друштва.

Мени је јако драго што наши партнери у свету то препознају. Најпре, јер се налазим на овој функцији а и као обичном грађанину ове земље коју препознају као регионални гарант безбедности и сарадње. Тако можемо да гледамо у будућност јер имамо визију, мотивациони фактор изражен уважавањем Србије и напорима које она улаже да постане угледни члан међународне заједнице.

Војска Србије јесте велики потенцијал.

– Свакако. Настојимо да променимо погрешну перцепцију о томе да се ради о пуклом потрошачу, што није тачно. Погрешна политика из неког ранијег периода је допринела стварању слике да се војска употребљава у погрешне сврхе. Оно што недостаје као знак распознавања и што грађанима свакако треба објаснити, јесте чињеница да је у савременом свету безбедност посебна вредност и јавно добро. Без добро организованих оружаних снага она не може да се достигне ни одржи. Ми смо земља у транзицији и пу-

Желим да отклоним заблуду која дуго постоји у нашој јавности а тиче се неког наводног диктата НАТОа о томе колико треба да нас буде у систему одбране, како да изгледамо, како да се зовемо и томе слично. То уопште није тачно. Постоји саветодавни елемент који дискретно препоручује у смислу: можда би вам било боље да учините ово или оно, овако или онако и то је све. Ми то прихватимо или одбијемо, у зависности од конкретног случаја.

Постоје два облика међународне војне сарадње. Један је мултилатерални, други билатерални. У првом имамо онај фамозни "кључић" политичког условљавања који нас спречава да уђемо у Партнерство за мир. Преко билатералних односа имамо отворен пут. Све зависи којом брзином можемо да идемо. Ту бих нарочито истакла споразуме са САД јер су они из те сфере. С њихове стране континуирано добијамо позитивне сигнале који прате и уважавају наше напоре.

У актуелном тренутку међународних односа начело оспонца искључиво на сопствене снаге безбедности и одбране по правилу се замењује или допуњавања чланством у некој од асоцијација колективне безбедности. Када тако гледамо на ствари, јасно је шта је наш интерес.

но тога делује несигурно. Динамика промена је веома интензивна. Кад све изгледа толико неизвесно, онда су извесност и безбедност модерне вредности.

Ко је "произвођач" безбедности? Војска. Треба сагледати да смо ми носиоци једне конструктивне вредности. То није било довољно видљиво због свих афера које су пратиле војску и због тога што је реч о наслеђу једног бившег времена. Војска јесте носилац традиционалних вредности у позитивном смислу те речи. Управо оне треба да буду наша основа за праћење нових савремених светских токова. То се мора пресећи и доћи до здравог ткива. Од квантитета треба створити нову димензију квалитета.

Често се срећете са дипломатским представницима страних земаља. Какве сигнале нам стижу?

– Са великим задовољством морам да кажем како добијамо безрезервну подршку и похвале, посебно за процес трансформације војске. Потврда томе су и бројни позиви које добијамо. Делегација Министарства одбране и Генералштаба, у којој сам и ја била, први пут после осамнаест година ишла је у званичну посету Вашингтону, на позив америчке стране. То тумачимо као признање министру одбране Зорану Станковићу и његовом тиму за допринос модерном редефинисању улоге војске у друштву.

Када нас позову, значе желе да нас чују. Били смо и у Лондону, Бриселу. Тамо су желели да виде ко су ти нови људи, шта је то ново у Министарству одбране Србије. Оно што увек наглашавам у разговору са својим колегама, а желим то да подвучем и овом приликом, јесте да смо ми свесни како је постојеће стање у нашем си-

стему неодрживо. Дакле, ми радимо нешто што је у корист војске и то људи препознају.

Процес трансформације има, сем осталог, за циљ да војска нађе место у друштву и да се препознаје као носилац позитивних промена. Ту морам да истакнем не само улазак у Партнерство за мир и оно што следи, већ и учешће припадника наше војске у мировним операцијама. На једном предавању студентима на Војној академији, председник Тадић је рекао да су неке земље извозници енергије, друге технологије, треће хране и да је увек боља улога извозника него увозника. Уколико бисмо успели да постанемо извозници безбедности, добили бисмо одличан инструмент спољне политике. То би доста допринело нашем угледу у свету. А одбрана мира је у традицији нашег народа и наше војске. Војска Србије има професионални квалитет.

Недавно сам с министром Станковићем боравила у зајечарском гарнизону. Имала сам прилику да се уверим у висок степен обучености, организације обуке, командовања, односа старешина и војника. Грађанин мора да поштује своју војску. Наравно, треба изградити квалитетну инфраструктуру, набавити нову опрему, треба улагати. То се није чинило више од три деценије. И то ћемо променити.

Имамо бројне предности и препоруке за улазак у Партнерство за мир, постоје ли сметње на том путу?

– Предности су вишеструке. Напоменула би само неке од њих, као што су активно учешће у раду међународних безбедносних форума, асистенција НАТОу при успостављању модерног и транспарентног планирања буџета, постизање пуне компатибилности са снагама НАТОа, стварања безбедносних предуслова за прилив страних инвестиција... Такође, можда и најважнији је регионални аспект. Сви наши суседи су се определили за евроатлантску безбедносну будућност. Неке су већ чланице НАТОа, неке у поступку приступања НАТОу и Партнерству за мир, неке као и ми очекују скори пријем у Партнерство. У актуелном тренутку међународних односа начело ослонца искључиво на сопствене снаге безбедности и одбране по правилу се замењује или допуњавања чланством у некој од асоцијација колективне безбедности. Када тако гледамо на ствари, јасно је шта је наш интерес.

Нажалост, постоји само једна, али веома озбиљна сметња и незаобилазна тема а тиче се потпуне сарадње с Хашким трибуналом. Основни проблем безбедносних интеграција Републике Србије односе се на политички а не на експертски ниво. Главни акценти које сам изнела наишли су на позитиван пријем и поштовање код наших партнера, али питање потпуне сарадње с Хашким трибуналом стално лебди у ваздуху. Што га брже будемо решили, а државне и војне службе интензивно раде на томе, пре ћемо ући не само у Партнерства за мир већ и у друге процесе интеграције.

Које кључне активности очекујете до краја године?

– Биће то, рекла бих, врућа јесен. Очекује нас пуно посла... Наравно, наставак рада Групе за реформу одбране, састанци радних столова. Интензивираћемо међународну војну сарадњу. Паралелно с тим одвија се процес реформе војске. Једна од најзанимљивијих облика сарадње биће са америчком државом Охајо. Она ће бити утемељена и постаће традиционална. Одвијаће се у више правца, од безбедносних питања, преко размене искустава на пољу цивилне одбране до братимљења градова Србије и Охаја. Бројним акцијама, предавањима, семинарима, показаћемо да се ратно савезништво и традиционалне везе не заборављају. Траже се обнова старих пријатељстава и успостављање нових облика сарадње... Наравно, надамо се и коначном пријему у Партнерство за мир, за шта смо као систем одбране, уверавам вас, потпуно спремни. ■

Када војска ужива углед и ауторитет, а при том је добро организована, значи да је друштво у добром стању. Ако је у Србији војска под демократском контролом и цивилним надзором, ако је трансформисана и осавремењена, ако је унутрашњо-политички и спољнополитички фактор стабилности онда је у ову земљу лакше улагати. Тада смо перспективни и добродошли.

Ко је "произвођач" безбедности? Војска. Треба гледати да смо ми носиоци једне конструктивне вредности. То није било довољно видљиво због свих афера које су пратиле војску и због тога што је реч о наслеђу једног бившег времена. Војска јесте носилац традиционалних вредности у позитивном смислу те речи. Управо, оне треба да буду наша основа за праћење нових савремених светских токова.

Недавно сам с министром Станковићем боравила у зајечарском гарнизону. Имала сам прилику да се уверим у висок степен обучености, организације обуке, командовања, односа старешина и војника. Грађанин мора да поштује своју војску. Наравно, треба изградити квалитетну инфраструктуру, набавити нову опрему, треба улагати. То се није чинило више од три деценије. И то ћемо променити.

Бранко КОПУНОВИЋ

Пише: Др Бранислав МИЛИНКОВИЋ,
амбасадор у Министарству спољних послова
Републике Србије, Специјални изасланик
за односе са НАТО

ПРЕОКРЕТ У ДОБРОМ ПРАВЦУ

Улазак Србије у Програм НАТО Партнерство за мир редовно се наводи као један од кључних спољнополитичких приоритета земље. Истраживања јавног мњења већ неколико година показују прилично убедљиву подршку грађана Србије овом опредељењу. За разлику од евентуалног уласка у пуноправно чланство Алијансе, око чега још нема националног консензуса, учешће у ПзМ изгледа пожељно, или макар прихватљиво, свим релевантним политичким партијама, независним аналитичарима и великом броју представника грађанског друштва.

ПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ ЧЛАНСТВА

И згледа и да се постепено повећава број оних који увиђају да интеграција у евроатлантске структуре и учешће у Партнерству за мир могу да олакшају процес приближавања Европској унији. Не би било добро да се због свега овог одустане од сталне расправе о политичким аспектима, или, прецизније, позитивним спољнополитичким ефектима које би Србија добила учешћем у ПзМ. Опредељење које не подлеже преиспитивању постаје догматично и може изгубити убедљивост и атрактивност. Зато ћемо се подсетити основних предности које би Србија имала као чланица ПзМ, али и указати на још неке позитивне политичке аспекте који до сада нису били посебно наглашавани.

РЕФОРМА СИСТЕМА ОДБРАНЕ

За оне који пажљивије прате војну проблематику и реформе система одбране, учешће у ПзМ представља даљи подстицај напорима у правцу професионализације и модернизације система одбране, приближава стандарде наше војске онима који важе у развијеним земљама и створа услове за сарадњу са најмоћнијим војним савезом данашњице у областима као што су спровођење мировних операција, борба против међународног тероризма или спречавање ширења оружја за масовно уништење.

Сваки од поменутих разлога има снажне спољнополитичке димензије због којих опредељење за улазак у ПзМ изгледа као разборит и сврсисходан циљ државне политике. Реформом система одбране и сарадњом са земљама чланицама НАТОа стиче се имиџ модерне земље која међународно безбедносно окружење сагледава на савремен начин и жели да допринесе колективним напорима у превладавању безбедносних изазова и претњи. Није никаква тајна да у актуелним међународним безбедносним околностима учешће у мировним операцијама може земљи да донесе веће спољнополитичке поене од вансеријских дипломатских представника.

С друге стране, демократизација безбедносног сектора и укључивање у евроатлантске интеграције могу на посредан начин да створе добре услове за економски напредак земље. Наиме, на тај начин земља добија својеврсну легитимацију на основу које стиче веће шансе да привуче квалитетне стране инвестиције без којих је тешко подстаћи унутрашњи економски развој.

Веома је важно јасно уочити чињеницу да улазак у ПзМ значи укључивање у један развијен безбедносни систем који је у постхладноратовском периоду успостављен у широком евроатлантском простору. Он још није универзалан, попут система УН (мада јачају тенденције да такав постане), али је очигледно више од регионално-одбрамбеног аранжмана, какав је замишљен у време настанка НАТОа. У сваком случају се ради о безбедносном систему који је доминантан у Европи и на Балкану и који се, без обзира на то да ли се неке допадало или не, наметнуо у односу на остале безбедносне аран-

жмане. НАТО и ПЗМ ову функцију остварују у сарадњи са осталим међународним организацијама, пре свега са ЕУ, УН и Оебсом, али у кључним безбедносним питањима играју главну улогу. Отуда се намеће једноставан закључак, до кога су дошле све земље нашег региона, да укључивање у овај систем нема озбиљну алтернативу.

Како се овај безбедносни систем темељи на кључним вредносним постулатима развијеног западног света као што су заштита демократских начела, владавине права и грађанских слобода, додатан значај има и његова функција стабилизатора и гаранта демократског развоја сваке појединачне земље учеснице. Ово је посебно важно за Србију и њен углед у међународним односима узимајући у обзир турбулентни период кроз који је наша земља прошла од краја Хладног рата до данас.

*Развијање сарадње Северноатлантског савеза и Београда:
Премијер Србије Војислав Коштуница и генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефер*

ИНТЕГРАЦИЈА КАО ОДГОВОР

У разговорима о ПЗМ понекад се превиђа важна чињеница да улазак у овај систем подразумева и одређене безбедносне гаранције за сваку земљу учесницу Програма. Чланице ПЗМ, додуше, не добијају исти степен безбедносне заштите као чланице НАТОа (могућност колективне одбране војним средствима). Међутим, Алијанса је преузела обавезу да се са сваком активном чланицом ПЗМ консултује у случајевима кад дотични партнер сматра да постоји директна претња његовом територијалном интегритету, политичкој независности или безбедности (тачка 8. Оквирног документа Партнерства). Ова могућност је посебно значајна за земљу која своју безбедносну политику гради у региону који се још доживљава као бременим бројним изазовима.

Отуда је од посебног значаја управо то што улазак у ПЗМ омогућава и додатно поспешује даљи развој регионалне сарадње на плану безбедности. Евроатлантске интеграције су једини прави одговор за безбедносне проблеме савременог Балкана. Учешће у ПЗМ Србији би омогућило нове облике регионалне сарадње за које је чланство у том програму формални предуслов, чиме би се ојачале регионална солидарност и стабилност, а Београд би добио прилику да промовише своју конструктивну реги-

оналну политику за коју постоји велики интерес у седишту НАТОа.

У оним аспектима регионалне сарадње унутар НАТОа у које је до сада био укључен, као што је учешће у SEEGROUP (посебна група за безбедносну сарадњу у Југоисточној Европи) Београд се већ показао као озбиљан и одговоран партнер, посебно када је, током 2005. године, обављао улогу председавајућег овог регионалног форума.

ПОЛИТИЧКИ ДИЈАЛОГ

Конечно, неизоставно је поменути још неке важне спољнополитичке аргументе карактеристичне за област мултилатералне дипломатије. Наиме, у последњих неколико година НАТО се све јачије профилише као форум за политички дијалог о широком кругу

питања из домена безбедности. Све већи број неформалних састанака министара спољних послова или министара одбране земаља чланица и партнера, динамичан политички дијалог сталних представника у седишту Алијансе, те снажан нагласак који овом питању даје генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефер, само су неки од доказа у прилог овој тези.

Састанци Евроатлантског савета партнерства (ЕАРС), основног политичког тела ПЗМ у чијем раду учествују све земље чланице и партнери, одржавају се више пута годишње на министарском и свакога месеца на амбасадор-

ском нивоу. На њима се покрећу многе важне теме о међународној безбедности, од тога како се суочавати са новим безбедносним ризицима, па до мировних операција под окриљем Алијансе. Разни аспекти ситуације на Балкану честа су тема ових састанака, између осталог и због тога што је Кфор најбројнија операција НАТОа.

Србија данас нема могућност да својим учешћем на овим састанцима допринесе редовном политичком дијалогу у оквиру НАТОа о темама које су за њу од виталног националног интереса. Заузимањем свог сталног места за столом за којим седе све земље чланице НАТОа и ПЗМ Београд би добио знатно бољу шансу да се чују и уваже његови аргументи везани за Косово и Метохију, перцепцију безбедносних претњи, сарадњу у региону Југоисточне Европе и да се саслуша његов став о свим осталим питањима. На тај начин Србија стиче прилику да, на темељу својих виталних националних интереса, а у границама својих могућности и потенцијала, учествује у формулисању безбедносне архитектуре нашег региона и ширег евроатлантског простора. За земљу која је већи део постхладноратовског периода провела под изолацијом и разним облицима санкција ово би могао да буде значајан спољнополитички, стратешки, па и ментални преокрет у добром правцу. ■

САРАДЊА
У ОБЛАСТИ БЕЗБЕДНОСТИ

ОДГОВОР НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ

Република Србија геополитички припада простору евроатлантске регије, односно југоисточној Европи. Државе овог региона карактеришу унутрашње тешкоће, блиском прошлошћу оптерећени међународни односи и друго. Поред тога, за југоисток Европе везана су и многа питања глобалне и европске безбедности. Безбедност региона, осим наслеђене нестабилности, умањују и проблеми у вези са транзицијом, етничка и верска нетолеранција, организовани и транснационални криминал и тероризам, што знатно отежава налажење одговарајућих безбедносних решења.

Упркос напорима међународне заједнице и држава региона југоисточне Европе даље није у потпуности стабилизована безбедност тог дела континента. Имајући све то у виду, сарадња у безбедности – кооперативна безбедност, поставља се као императив. Програм НАТОа Партнерство за мир један је од практичних облика сарадње као одговор на савремене безбедносне изазове, ризике и претње и представља важан елемент у безбедносно-интеграционим процесима којима тежи и Република Србија.

Стратегијом одбране и Нацртом стратегијског прегледа одбране дефинисани су основни ставови и дате даље смернице које се односе на систем одбране. Међутим, иако се чине одређени напори на том пољу, непостојање целовите Стратегије националне безбедности која би обухватила и систем одбране, у знатној мери отежава и успорава успостављање осталих практичних облика сарадње на билатералном и мултилатералном нивоу и интеграционе процесе наше земље уопште.

Програм Партнерство за мир је најзначајнија програмска иницијатива НАТОа усмерена на јачање поверења и сарадње између земаља чланица НАТОа и других земаља у евроатлантској ре-

гији у циљу развијања и јачања безбедности и стабилности. Учесће у Партнерству представља израз заједничког уверења да се безбедност и стабилност у регији могу остварити само уз сарадњу и заједничку акцију на основама сарадње у безбедности – кооперативне безбедности. Партнерство почива на заштити, унапређењу и очувању основних слобода и људских права, правде и мира посредством демократије. На тим заједничким вредностима почивају и Савет Европе и Европска унија. Својим приступањем држава потврђује да испуњава основне обавезе које проистичу из Повеље УН и принципа Универзалне декларације о људским правима. Такође, обавезује се да ће се уздржати од претњи или употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности било које државе, да ће поштовати постојеће границе и проблеме решавати мирним средствима. Држава тиме још једном потврђује своју приврженост Завршном документу из Хелсинкија и свим накнадним документима Оебса, те поштовању задатака и обавеза коју је преузела у области контроле наоружања.

НАСТАНАК И РАЗВОЈ ПРОГРАМА

Партнерство нуди државама могућност да учествују у више од 24 области сарадње, укључујући помоћ у подршци демократске контроле снага одбране, борбу против тероризма, развијање интероперабилности и планирање у случају природних катастрофа. Партнери могу остварити сарадњу преко више од 1.400 специфичних активности. Свака држава бира оне активности које су складу са сопственим циљевима датим у Презентационом документу (Presentation Document). На основу тога израђује се двогодишњи индивидуални програм партнерства (Individual Partnership Programme). Он је индивидуалан и за сваку земљу специфичан. У складу са сувереним правима и националним интересима, преко Презентационог документа и осталих планова и програма, држава одређује садржај партнерске сарадње. Са друге стране, потребна је сагласност и НАТОа који, на основу својих критеријума и стандарда, процењује да ли је земља кандидат спремна да приступи Програму.

У чланство су до сада примљене све земље евроатлантске регије изузев Србије, Босне и Херцеговине и Црне Горе. У вези са тим, и све остале земље региона југоисточне Европе су или чланице Програма које теже чланству у НАТО или су већ у његовом саставу. Чланство у Програму и Европској унији није формално међусобно условљено, али је компатибилно. НАТО и ЕУ имају исте системе вредности, стандарде и процедуре. Конципирање Европске безбедносне и одбрамбене политике (European Security and Defence Policy – ESDP) базирано је на основама НАТОа.

Преко Партнерства постоји реална могућност да се ојача и унапреди национална безбедност земље, а тиме убрза и њен економски преображај. Све ово доводи до стварања стабилног окружења и унапређења сарадње и веза у региону у правцу постизања трајног мира у регији. Започете реформе система одбране Републике Србије неминовно доприносе убрзавању процеса приступања Партнерству за мир и помажу ефикаснијем прилагођавању општеприхваћеним принципима демократске контроле оружаних снага и јачању спремности земље да одговори на савремене безбедносне изазове, ризике и претње у земљи и окружењу.

Крај Хладног рата обележило је рушење Берлинског зида новембра 1989. године. Услед тога, дошло је до изузетно брзих промена у средњој и источној Европи. Та ситуација приморала је НАТО да се суочи са новим и сасвим другачијим безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Последице огромних политичких промена створиле су нове неизвесности и услове за стварање нових нестабилности по безбедност Европе.

На Самиту НАТОа у Лондону, јула 1990. године, предложени су нови облици сарадње са земљама бившег Источног блока. У де-

Историјски Самит у Бриселу јануара 1994.

цембру 1991. године промовисана је идеја и направљени су први кораци за формирање Северноатлантски савет за сарадњу (North Atlantic Co-operation Council – NACC). Идеја је била да се формира форум који ће окупити НАТО и земље партнере како би разговарали о питањима од заједничког интереса. Осим питања одбране, сада се могло дискутовати и о економији, заштити животне средине, социјалној заштити... Форум је постао средство за промовисање стабилности и безбедности у евроатлантској регији као целини. Непосредно након Хладног рата, Савет се бавио безбедносним проблемима који су се тицали, на пример, повлачења руских трупа из балтичких држава. Иако је Савет отворио могућност мултилатералног политичког дијалога, није постојала могућност да свака земља партнер развије посебне односе за сарадњу са НАТОом.

ИНТЕРЕС ДРЖАВА

Државе се удружују да би се суочиле са заједничким изазовима, ризицима и претњама као што су: унутар државни сукоби – сепаратизам, национални и верски екстремизам, регионални конфликти – разграничење држава, тероризам, пролиферација оружја за масовно уништење, организовани криминал и корупција, неједнак економски развој – сиромаштво, демографска експанзија – миграције, демократизација, заштита људских и мањинских права, уништавање животне средине и климатске промене, исцрпљивање природних извора, епидемије... Суочавање са заједничким изазовима, ризицима и претњама можда је и најважнији извор жеље за сарадњом. Затим, оне имају и заједничке интересе, који могу, а не морају, да буду исти.

УН, Декларације о универзалним људским правима, Хелсиншког акта и међународних споразума о контроли оружја и разоружања; о уздржавању од употребе претњи и примени силе против других држава; о поштовању постојећих граница и о мирном решавању сукоба. Осим тога, на унутрашњем плану, земља се обавезује да преузима и специфичне обавезе као што су: транспарентност у планирању националне одбране и њеног процеса буџетирања; обезбеђење демократске контроле над снагама одбране; одржавање способности и спремности за допринос у операцијама под окриљем УН-а и/или одговорности Оебса; развијање војних односа сарадње са НАТО-ом у сврху заједничког планирања, обуке и вежби ради јачања способности за учешће у мисијама одржавања мира, тражења и спасавања, хуманитарних операција и других операција о којима се могу споразумети, те, развој, за дужи период, снага које ће бити способније да садејствују са снагама земаља чланица НАТО-а. Алијанса са друге стране исказује спремност да сарађује и помогне у свим тим областима и да уступи део својих капацитета у те сврхе.

ПРЕЗЕНТАЦИОНИ ДОКУМЕНТ

Држава која се прикључује програму обавезује се да ће доставити Презентациони документ, којим се идентификују намере у постизању циљева Партнерства.

Презентациони документ чине начелно три целине: Политички оквир – темељи партнерског односа; Области сарадње и Снаге и ресурси за Програм Партнерство за мир.

У првом делу држава изражава своју трајну приврженост начелима демократије, индивидуалне слободе и владавине права – кључним заједничким вредностима евроатлантске заједнице народа које су садржане у Саверноатлантском уговору. Такође, изражава спремност да допринесе развоју мирних и пријатељских

односа, јачању институција, поштовању начела Повеље Уједињених нација, развоју економске сарадње и другим циљевима и потврђује своју приврженост Завршном документу из Хелсинкија и осталим основним документима Оебса. Осим тога, у документу се истиче у којим све форумима, иницијативама и програмима Партнерства држава жели да активно учествује.

Другим делом документа држава изражава своју намеру да сарађује у областима као што су: демократска контрола одбрамбених снага; изградња одбрамбених структура; војно образовање; командовање, контрола, комуникације и обавештајна делатност; логистика; управљање кризама; учешће оружаних снага у мировним мисијама, хуманитарној помоћи и несрећама; управљање и контрола у оквиру интегрисаног ваздушног простора и противваздухопловна одбрана и др.

У трећем делу се одређују људски, материјални, финансијски, инфраструктурни и други ресурси, у складу са могућностима земље, како би се ефикасно спроводили сви планови и програми активности у оквиру Партнерства.

Савет за евроатлантско партнерство (Euro-Atlantic Partnership Council – ЕАРС), је политички форум и тело Партнерства за мир које надгледа развој дијалога, консултација и сарадње између НАТО-а и свих партнера, као и ствара практичну основу за сарадњу и консултације између сваке земље чланице ПЗМ појединачно са Алијансом. Активности ЕАРС усклађују активности Програма Партнерство за мир. Базирају се на двогодишњем акционом плану који се фокусира на консултације и сарадњу у читавој лепези области у сфери политичких и безбедносних питања, укључујући регионална питања, контролу наоружања, међународни тероризам, мировне операције, економска питања у сфери одбране, планирање за случајеве цивилних ванредних ситуација, као и научна питања и питања животне средине. На различите начине, ЕАРС такође представља надкриљујуће политичко тело за спровођење Радног програма партнерства (РВР). У смислу методе рада, потпуно пресликава Северноатлантски савет НАТО. Заседа на нивоима шефова држава и влада (просечно једном у две године), министра спољних послова и министра одбране (два пута годишње) и сталних представника – амбасадора (једном месечно).

ИНИЦИЈАТИВЕ НАТОА

Једну од виталних компоненти европске безбедности свакако представља и Медитеран. НАТО је у вези са тим започео дијалог 1994. године са шест земаља тог региона: Алжиром (марта 2000. године), Египтом, Израелом, Јорданом (новембра 1995. године), Мауританијом, Мароком и Тунисом. Циљ дијалога је отклањање могућих неспоразума везаних за НАТО и јачање поверења преко веће транспарентности, разговора и сарадње.

На Самиту НАТО-а у Мадриду јула 1997. године основана је Медитеранска група за сарадњу, одговорна за настављање дијалога и јачање билатералних и мултилатералних мера ради унапређења сарадње и консултација, учешће у истраживачком раду Алијансе, планирању хитних цивилних операција, програмима информација и образовања, контроли наоружања и решавању криза, те

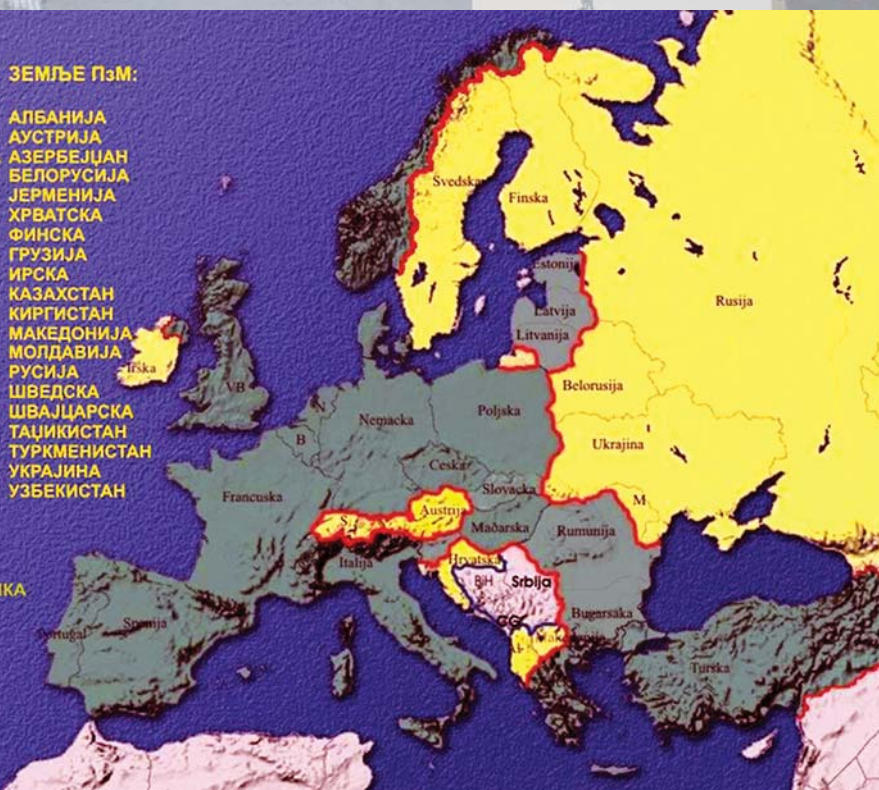
*Спремни за Партнерство:
припадници наше војске на вежби
"Плави пут"*

ЗЕМЉЕ НАТО: ЗЕМЉЕ П+М:

БЕЛГИЈА
БУГАРСКА
ВЕЛ. БРИТАНИЈА
ГРЧКА
ДАНСКА
ЕСТОНИЈА
ИСЛАНД
ИТАЛИЈА
КАНАДА
ЛЕТONIЈА
ПИТВANIЈА
ЛУКСЕМБУРГ
МАЂАРСКА
НЕМАЧКА
НОРВЕШКА
ПОЉСКА
ПОРТУГАЛИЈА
РУМУНИЈА
САД
СЛОВАЧКА
СЛОВЕНИЈА
ТУРСКА
ФРАНЦУСКА
ХОЛАНДИЈА
ЧЕШКА РЕПУБЛИКА
ШПАНИЈА

АЛБАНИЈА
АУСТРИЈА
АЗЕРБЕЈДЖАН
БЕЛОРУСИЈА
ЈЕРМЕНИЈА
ХРВАТСКА
ФИНСКА
ГРУЗИЈА
ИРСКА
КАЗАХСТАН
КИРГИСТАН
МАКЕДОНИЈА
МОЛДАВИЈА
РУСИЈА
ШВЕДСКА
ШВАЈЦАРСКА
ТАЦИКИСТАН
ТУРКМЕНИСТАН
УКРАЈИНА
УЗБЕКИСТАН

одређених војних активности. Дијалог је примарно билатералног формата (Нато+1).

На Самиту Натоа у Истамбулу јуна 2004. године покренута је Истамбулска иницијатива за сарадњу (NATO's Istanbul Cooperation Initiative) са циљем да допринесе дугорочној глобалној и регионалној безбедности нудећи земљама ширег блискоисточног региона практичну сарадњу у безбедности са Натоом. Иницијатива је усмерена на постизање циљева унапређења безбедности и стабилности уз једно ново трансатлантско ангажовање, понуду одговарајућих савета у реформи система одбране, њеном планирању, буџетирању, цивилно-војним односима, промовисању војно-војне сарадње ради унапређења интероперабилности, борби против тероризма разменом информација и поморском сарадњом, неширења оружја за масовно уништење и борбу против шверца људи и роба.

Сарадња се остварује са појединачним члановима Заливског савета за сарадњу (Gulf Cooperation Council) који чине: Бахреин, Куввајт, Оман, Катар, Саудијска Арабија и Уједињени Арапски Емирати.

Иницијатива за југоисточну Европу (NATO's South East Europe Initiative) представља серију програма и иницијатива са циљем промовисања регионалне сарадње и дугорочне стабилности на Балкану. Иницијатива је на Самиту Натоа у Вашингтону 1999. године са намером да се, поред земаља чланица Савета за евроатлантско партнерство и Партнерства за мир, укључе и остале земље региона као што су Босна и Херцеговина, Хрватска (у то време није била члан Партнерства за мир) и Савезна Република Југославија (када то околности дозволе).

Нестабилности и конфликти који су се одиграли у југоисточној Европи, географски уклештени између чланица Натоа са севера (Мађарска), са истока и североистока (Бугарска и Румунија) и са југа (Грчка, Италија и Турска) директно су повезани са интересима Алијансе.

Добар пример је успостављање Управљачке групе за сарадњу у безбедности југоисточне Европе (South East Europe Security Cooperation Steering Group – SEEGROUP) чије су земље учеснице:

ПО СЛОВУ ПОВЕЉЕ УН

Оснивачи Уједињених нација су дали врло јасну дефиницију колективне безбедности у Повељи Уједињених нација. У њој се од држава захтева да одбаце употребу силе између себе и да колективно помогну било којој од њих уколико је нападнута. Током Хладног рата, изузев можда у Кореји, колективна безбедност није стављана на пробу. После тог периода пракса је углавном подразумевала увођење ембарга и санкција, а употреба силе била је селективна и често проблематична. У исто време јавила се и идеја, која је с временом постала веома популарна, да безбедност треба остварити заједно са осталима, а не против њих. Сам приступ се битно разликује од претходних јер подразумева превенцију, а не застрашивање и потенцијалне сукобе. Имајући у виду вишедимензионални карактер безбедности и да су савремени безбедносни изазови, ризици и претње све мање искључиво војног карактера, појављује се један нови концепт који све то заједно обухвата – "сарадња у безбедности" или "кооперативна безбедност".

не застрашивање и потенцијалне сукобе. Имајући у виду вишедимензионални карактер безбедности и да су савремени безбедносни изазови, ризици и претње све мање искључиво војног карактера, појављује се један нови концепт који све то заједно обухвата – "сарадња у безбедности" или "кооперативна безбедност".

Албанија, Аустрија, Македонија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Велика Британија, Грчка, Италија, Молдавија, Румунија, Словенија, САД, Србија, Турска, Хрватска, Швајцарска и друге заинтересоване земље. Један од последњих примера развијања такве врсте сарадње је израда Оквирних смерница (Framework Guidelines) којима се развија и унапређује безбедност граница у циљу заједничких напора и борбе против организованог криминала, тероризма, шверца људи, дрога, оружја и друге илегалне робе и материјала. Главна достигнуће је свакако Заједнички документ процене регионалних безбедносних изазова и могућности југоисточне Европе (South East Europe Common Assessment Paper on Regional Security Challenges and Opportunities – SEECAP), исцрпан и акционо оријентисан преглед безбедносног окружења у југоисточној Европи који представља заједничко виђење изазова и могућности за земље учеснице да сарађују у њиховом идентификовању и решавању.

Председавајућа земља SEEGROUP-ом у 2005. години била је Србија и Црна Гора која је врло успешно руководила радом групе. У 2006. години председава Босна и Херцеговина.

Даљи развој међународних односа претвара мир и безбедност у опште добро и заједничку одговорност свих међународних субјеката. Карактер тих односа је такав да ниједна земља на њих не може одговорити самостално. Сарадња и узајамност деловања постају све потребније у обликовању међународне, али и националне безбедности. Програм Партнерство за мир, остале иницијативе и процеси интеграција у евроатлантској регији и шире без сумње томе изузетно допринесе. ■

Роберт КОРДИК

Пише: Милан МИЛАНОВИЋ,
Директор дирекције за НАТО
у Министарству спољних послова
Републике Србије

ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ УЛАСКА У ПРОГРАМ ПАРТНЕРСТВА ЗЕМЉА ОД ПОВЕРЕЊА

Када се заврше одређене фазе реформе система одбране, презентоване у Нацрту стратегијског прегледа одбране, Војска Србије ће бити много ефикаснија и коштаће мање него она коју имамо сада, што значи да ће у буџету бити више средстава за друге корисне ствари као што су наука, шкољство, здравство... У случају да Србија постане део Алијансе то ће, по дефиницији, представљати најјачи могући сигнал за стране инвеститоре да се, након обезбеђивања стабилности државе и региона у одбрамбеном и безбедносном смислу, створе повољни услови и велика могућност за отварање нових радних места, оживљавање посустале индустрије, пораст стандарда становништва, бољи и безбеднији живот за све грађане Србије.

Евроатлантска заједница представља највише интегрисану безбедносну целину у глобалним размерама паралелно са Саветом безбедности УН, најзначајнијим међународним фактором у очувању светског мира и безбедности. Република Србија је чврсто опредељена на свом курсу за улазак у евроатлантске интеграције и то је један од од најважнијих спољнополитичких циљева наше земље.

Након уласка у Партнерство за мир (ПзМ), отвара се могућност да Република Србија постане и чланица НАТОа. То ће зависити од изражене демократске воље грађана Србије, нашег руководства, али и од НАТОа, јер је потребно усвојити велики број стандарда да бисмо се квалификовали као поуздан и снажан партнер.

Чланство Србије у ПзМ, а касније у НАТО, за нашу земљу значио би веома много, и у формалном и у практичном смислу. Србија би постала део евроатлантске породице и наша безбедност била би знатно унапређена. Имали бисмо много користи, али и обавеза.

ТРОСТРУКИ ЕФЕКАТ

Улазак у евроатлантске интеграције је природан пут за Европску унију и тешко ћете наћи земљу која је постала чланица ЕУ а да пре тога није била чланица ПзМ и НАТОа. Србија би тиме постала значајан елемент евроатлантске безбедносне архитектуре, са модерном и високо интероперабилном војском спремном да у сваком тренутку брзо и ефикасно сарађује са оружаним снагама других партнера и чланица Алијансе.

Улазак у ПзМ, а затим у НАТО, имао је за већину земаља троструки ефекат: јасно учвршћивање безбедносне и спољнополитичке оријентације, снажан сигнал страним инвеститорима за директна улагања и убрзање започетих процеса реформи сектора безбедности, што се рефлектује и на општу демократизацију у друштву.

Чланством у ПзМ ствара се неопходан безбедносно-политички оквир који даје гаранције за политичку стабилност и побољшање међународног положаја земље, чиме се поспешује процес унутрашњих реформи на путу ка чланству у ЕУ.

Искуства земаља које су прошле овај пут говоре да су имале повећан и стабилан прилив инвестиција (вишеструко повећан), уна-

Улазак у Партнерство омогућава и ширу употребу нових технологија за стварање ефикасних оружаних снага

пређење финансијске сарадње, бољу међународну препознатљивост земље, повећање трговинске размене са већим заступљеношћу на тржишту чланица Натоа и ЕУ, развој наменске производње на вишем нивоу, пораст сектора услуга, побољшање саобраћајне инфраструктуре (путеви, железница и др.), раст прилива од туризма... Све то обезбеђује динамичан и одржив друштвено-економски развој. У скоро свим овим земљама буџет је уравнотежен, запосленост у порасту, а инфлација ниска и под контролом. То су чињенице и лако их је проверити.

Експертске анализе рађене у земљама нашег региона, а које су у ПЗМ и Натоу, указују на значајне макроекономске ефекте произашле из тог чланства. На делу је тзв. систем "спојених судова" који се може најлакше објаснити следећим узрочно-последичним низом: безбедност, стабилност, побољшан међународни положај, инвестиције, економски развој, већа интегрисаност у евроатлантске структуре, бољи животни стандард грађана.

Или, са аспекта процеса интеграција: Партнерство за мир, Нато, Европска унија.

УБЕДЉИВИ ПОКАЗАТЕЉИ

Привреда нових чланица убрзано се интегрише у робне и новчане структуре евроатлантске заједнице, а непосредни позитивни ефекти учлањења посебно су уочљиви у погледу континуираног повећања прилива страних директних инвестиција и побољшања рејтинга на лествици кредитног ризика. Искуства земаља региона показују да се значајнији раст инвестиција уочава, у принципу, у периоду непосредно пре пријема у Нато, да би након чланства оне наставиле стабилно да расту. Улазак у ПЗМ првенствено доприноси јачању перцепције "земље од поверења", односно стварању повољнијег политичког оквира за привлачење страних инвестиција, док стварни економски ефекти долазе након учлањења у Нато и касније у ЕУ.

Шири економски ефекти чланства у ПЗМ и Нато односе се и на реформу система одбране који се, као подсистем друштвеног система, све више сагледава као развојни потенцијал, а не само као пуки потрошач.

Закључивање повољнијих комерцијалних уговора са страним партнерима у сфери наменске производње један је од примера ових ефеката. Уласком у евроатлантске структуре такође се обезбеђује приступ различитим фондовима Натоа и ЕУ намењених реструктурисању одбрамбеног система земље и његовом прилагођавању како би одговорио стварним потребама у условима измењених безбедносних изазова.

Да бисмо све наведено поткрепили конкретним чињеницама, узећемо пример Чешке Републике која је 2005. године достигла ниво развоја Португала. Чешка је земља са просечним годишњим приливом инвестиција од око десет милијарди евра и земља која је на трећем месту најатрактивнијих за улагање, после Кине и Индије. Затим, пример Пољске у којој инвестиције константно расту од уласка у ПЗМ да би данас достигле бруто износ од преко 80 милијарди евра. Даље, Словачка такође бележи константни раст страних инвестиција да би у периоду 2001–2004. друштвени производ по глави становника порастао са 3.800 на 4.600 евра.

У Румунији су укупне инвестиције у периоду 2000–2004. износиле преко 13 милијарди евра, да би само током 2005. године њихов износ порастао за преко пет милијарди.

Слична ситуација је и у другим земљама нашег ужег и ширег окружења.

Закључак је јасан. Све новопримљене чланице, већ дуго година, имају стабилан и континуиран прилив страних инвестиција које им, поред сијасет других позитивних ефеката (који се посредно и непосредно рефлектују на целокупну економску и безбедносну инфраструктуру), обезбеђују дугорочан, стабилан раст и развој.

Успоравање европских и евроатлантских интеграција Републике Србије отежало би њен међународни положај, унутрашњи развој, али и процес стабилизације у региону југоисточне Европе у којем наша држава има веома значајну улогу, узимајући у обзир геостратегијски положај и демографски потенцијал. ■

СПОРАЗУМИ СА НАТООМ ПРЕ ПРИСТУПАЊА ЧЛАНСТВУ

САМИ БИРАМО ПУТ

Основни предуслови за ulazak у Програм Партнерство за мир, огледају се у поштовању прописане процедуре и у потписивању одређених споразума са НАТООМ. Након тога држава испуњава све услове за пуноправно чланство и несметано коришћење свих могућности које нуди овај програм.

Програмима сарадње са НАТООМ у протеклом периоду исказана је спремност Алијансе да нам помогне на путу приступања европским и евроатлантским интеграцијама. Док је наша јавност детаљније обавештена о корацима које држава треба да предузме на путу ка ЕУ, мање је познато које споразуме треба да потпише када је у питању приступање безбедносним интеграцијама.

Један од два битна споразума које ћемо потписати је Споразум о статусу снага (Agreement among the States parties to the North Atlantic Treaty and the other States participating in the Partnership for Peace regarding the status of their forces – SOFA), који није званично предложен СЦГ, будући да је то документ који обавезује само чланице државе Програма Партнерство за мир. Уважавајући ту чињеницу, али и потребу да се он потпише и са СЦГ, НАТО је понудио државној заједници Србија и Црна Гора Нацрт споразума о транзитним аранжманима за операције подршке миру (Line of communication – LoC). Споразум је потписан у јулу, а ратификован у Скупштини СЦГ у новембру 2005. године.

Формално овај споразум није услов за ПЗМ. Његова ратификација је недвосмислено исказала одређеност СЦГ за евроатлантске интеграције. Уједно, представља и оспособљеност државе за приступање SOFA RfR споразуму (Споразум између држава чланица НАТОа и других држава учесника Партнерства за мир о статусу њихових снага, из 1995. године). Њиме се поред транзита регулише и статус стационираних снага НАТОа. Осим наведеног, сва покренута питања ће се поново и свеобухватно разматрати приликом непосредног приступања Републике Србије Партнерству. Један од начина да се достигне пуна интероперабилност, поред усвајања процедура, стандарда и прописа НАТОа јесу и заједничке војне вежбе. Усаглашавање и потписивање свих докумената који регулишу статус припадника оружаних снага при учешћу на заједничким војним вежбама код нас и на територији држава чланица биће превазиђен потписивањем овог споразума.

У ДУХУ РЕЗОЛУЦИЈЕ 1244

Поступак усаглашавања свих чланова Додатних аранжмана је у завршној фази и очекује се њихово потписивање у наредном периоду, након чега би могла почети и његова реализација на терену. Извесност потписивања потврђује и скоро формирање (септембар 2006) Канцеларије за везу са НАТООМ, којој ће прелаз трупa НАТОа преко територије Републике Србије у координацији са Оперативним центром система одбране Генералштаба Војске Србије бити један од основних задатака.

Са којим земљама у Европи је потписан LoC? Потписан је са земљама у нашем региону, јер НАТО такве споразуме закључује тамо где има операције и потребе за транзитом (ван Европе Ирак

*У мировне мисије
после вишегодишње паузе:
Посматрач ВСЦГ у Либерiji*

и Авганистан). Закључен је са: Албанијом, Аустријом, БиХ, Чешком, Хрватском, Мађарском, Словачком и Швајцарском током 1995. године, а са Бугарском и Словенијом 1999. године.

Потреба хитног спровођења Споразума је у директној корелацији са преузимањем обавеза међународне заједнице, на основу Резолуције 1244 Савета безбедности УН, а у вези је са нашим настојањима да се заштити српско и неалбанско становништво од оружаних претњи албанских екстремиста. Паралелно, а на основу резолуција Савета безбедности, НАТО и Еуфор су покренули преговоре о операцији "Althea", (спроводе је снаге ЕУ-Еуфор у БиХ) о међусобној војној подршци, пре свега покретљивости трупа Еуфора и Кфора у нашем региону. Зато се Споразум односи само на регион Балкана. Реално посматрано, у датом моменту, али и дугорочније гледано овај споразум ће се примењивати у случају угрожености мира на Косову и Метохији и евентуално у Македонији.

Интереси наше земље за хитно спровођење Споразума су следећи:

- Представљамо се као одговоран партнер међународне заједнице;
- Омогућавамо да се, ради појачања Кфора, створе услови за ургентан, неометан и организован транзит снага и средстава НАТОа и Еуфора према КиМ и шире у региону где се може очекивати деловање албанских екстремиста;
- То је један од начина да утичемо на безбедност српског и другог неалбанског становништва, јер немамо своје снаге на КиМ;
- Стичемо поверење држава Контакт групе и других међународних фактора који ће имати одлучујућу улогу током преговора о КиМ тиме што ћемо показати своју оспособљеност за сарадњу са НАТОом имплементацијом овог споразума;
- Искузујемо опредељеност европским и евроатлантским интеграцијама, те пружамо још један снажан аргумент да смо демократска земља у којој доминира принцип владавине права и контроле власти;
- Прилика да се нашим грађанима објасне реални интереси Србије од овог споразума и покаже да је сада НАТО за нас партнер, с којим остварујемо циљеве од заједничког интереса;
- Пружање додатног подстицаја свим нашим ресорима надлежним за имплементацију Споразума ради убрзавања рада на израду Упутства за транзит страних војних снага преко наше територије.

Правна аргументација у прилог Споразума:

1) Споразумом се читав правни режим транзита целовито заокружује. До његовог потписивања на снази су били следећи међународно-правни инструменти закључени између СРЈ/СЦГ и

ДОДАТНИ АРАНЖМАНИ

Споразум LoC је типски, а то значи да НАТО својим партнерима нуди исти текст, у којем су могуће незнатне варијације у зависности од специфичности државе, конкретних потреба мировне операције и статуса у односу на дотичне државе према Алијанси (да ли је чланица ПЗМ или не). То се односи и на већину одредаба и НАТО од њих не одступа. Највеће варијације су заправо могуће у Додатним аранжманима које државе закључују са Савезом. У нашем случају, у LoC споразум је посебно унета одредба о Додатним аранжманима којима се регулишу:

- механизми претходне најаве и начина транспорта (рокови најаве у зависности од природе транзита, контакт тачке, ланац обавештавања);
- руте кретања (улазна тачка–пролазна рута–излазна тачка; дозвољена оптерећеност путева и мостова; могућности коришћења железничких рута и лука; и други уско стручни технички детаљи);
- прелети (према већ успостављеном режиму прелета и уз помоћ Технички комитет СЦГ–НАТО),
- обим и врста контроле евентуалног превоза опасних материја у складу с међународним стандардима,
- коришћење телекомуникационих фреквенција (Министарство одбране спремно да уступи део свог опсега електромагнетног спектра),
- међусобна кривична и грађанско правна помоћ (сарадња полицијских и истражних органа, размена информација и доказа у евентуалним случајевима кривичних дела и одштетних захтева),
- финансијска питања (принцип наплате извршених услуга за струју, воду и оправке, начин повраћаја ПДВ),
- минимум царинских формалности (као посебан документ или у формулару за најаву),
- начин вршења ескорта, који обезбеђује МУП током целог транзита,
- усклађивање неких од наведених елемената са Законом о спољној трговини наоружањем, војном опремом и робом двоstrukе намене.

Натоа, односно држава контрибутора:

- Анекс 1-А уз Дејтонски споразум, потписан 21. новембра 1995, ратификован 2002. године;

- Аранжман о транзиту Кфора преко територије СРЈ, закључен, једнострана одлука Савезне владе, августа 2001. године;

- Споразум о ваздушним путевима за потребе мисија Натоа преко територије СРЈ са Техничким анексом, закључен 20. децембра 2002;

- Аранжман са Белгијом о транзиту у циљу логистичког снабдевања белгијских трупа (контингент на северу КиМ) од 10. јуна 2004; иницијативе Немачке и САД из 2005. године, којима се предлажу нацрти билатералних споразума, али се регулише и питање статуса њихових контингената приликом транзита преко територије Републике Србије;

- Ратификацијом Споразума и потписивањем Додатних аранжмана, сви ови различити режими транзита контингената Натоа уводе се у јединствен и заокружен правни систем и отклања потреба закључивања билатералних споразума о транзиту са појединачним земљама које дају националне контингенте за мировне операције Натоа.

2) Правна сигурност. Иако се од Споразума из 1995. године редовно, скоро свакодневно, одвијају различити транзитни трупа и опреме Натоа преко територије Републике Србије, постојала је потреба да се они детаљније регулишу. Споразум пружа правни основ за закључивање Додатних аранжмана, којима ће се уредити овај транзит.

Досадашњи вишегодишњи транзитни Алијансе преко наше територије одвијали су се без иједног инцидента и уз добру сарадњу с Натоом. Једини проблем је представљала наплата пружања услуга ескорта. Инциденти са трагичним исходом су увек

могући (као случај жичаре у Италији), али такав ризик прихватају све државе без изузетка.

ТЕЖИШТЕ БЕЗБЕДНОСНЕ САРАДЊЕ

Други битан споразум који Република Србија потписује при уласку у Партнерство за мир је Безбедносни споразум. Разлози и потребе за покретањем процедуре на потписивању и имплемен-

СТЕПЕН ТАЈНОСТИ У НАТОУ

SOSMIS TOP SECRET	(државна тајна)
NATO SECRET	(строго поверљиво)
NATO SONFIDENTAL	(поверљиво)
NATO RESTRICTED	(интерно)

Информације и подаци који су означени неким од наведених степена тајности имају исти третман заштите и дистрибуције као и информације означене степенима службена или државна тајна.

За сва поверљива документа (примање, класификовање, руковање, дистрибуцију и уништавање) одговоран је Регистарски систем (Registry System – RS). Свака земља, потписница Безбедносног споразума, оснива Централни регистар и подрегистре одговорне и за интерну дистрибуцију поверљивих информација и за вођење деловодника. Регистри могу бити основани на нивоу министарства, сектора или на командном нивоу. У зависности од организационог типа регистра, именује се COSMIC Control Officer (CCO), лице задужено за рад са информацијама са највишим степеном тајности.

Приступ поверљивим информацијама могу имати само особе са карактеристиком “потребно је да зна” (need-to-know). Минимум стандарда односи се на информације до нивоа и укључујући NATO SECRET. За COSMIC TOP SECRET су потребне посебне процедуре и мере заштите.

Да би запослени у државним институцијама имали приступ класификованим информацијама Натоа и да би могли да их користе у раду, морају имати сертификат за рад са поверљивим информацијама и морају знати које су консеквенце у случају непоштовања процедуре и примене мера заштите.

Комуникациони и информациони системи који се користе за обраду, чување и пренос класификованих информација морају одговарати захтевима безбедносне политике и стандардима Натоа.

Након комплетирања оваког административног споразума, пре почетка размене поверљивих информација, Уред за безбедност Натоа (NATO Office of Security – NOS) и не-Нато примаоци проверавају да ли су примењене све неопходне мере за руковање и складиштење поверљивих информација ради безбедне размене. Копију извештаја NOS добиће и не-Нато примаоци са којим Савез склапа овај споразум.

Имајући у виду да је Министарство одбране носилац ове активности, након изражене иницијативе Натоа за потписивањем оваког споразума, на састанцима Радног тима Министарства одбране за израду Нацрта уредбе о заштити и класификовању информација и података, усаглашен је полазни текст Нацрта уредбе. Заједно са будућим административним споразумом (члан 4. Безбедносног споразума), ова уредба би дефинисала додатне аранжмане и формирала инфраструктуру за техничку реализацију и примену Безбедносног споразума.

У складу са тим, Регистарски систем је јединствен и функционалан систем који обједињује алоциране делове ресора Републике Србије, а који се могу појавити као корисници/пошиљаоци поверљивих информација и података од Натоа или према њему. Овакав систем у Србији обухватио би следеће: Државна комисија за безбедност информација успоставила би Централни регистар и своје подрегистре у Мисији Републике Србије при Натоа, Министарству одбране Србије, Министарству спољних послова, Министарству унутрашњих послова, Безбедносно-информативној агенцији и другима по потреби.

тацији Безбедносног споразума са НАТОом садржани су у *Стратегији одбране државне заједнице Србија и Црна Гора и Белој књизи одбране*. Предстоји доношење нових докумената на пољу безбедности и одбране Републике Србије.

Тежиште безбедносне и одбрамбене сарадње Републике Србије је на унапређењу односа са НАТОом и његовим чланицама. Циљ је успостављање и развијање војно-политичке, војно-техничке и војноекономске сарадње. Чланство у ПЗМ доприноси унапређењу односа и интензивирању сарадње наше земље са Алијансом и са њеним чланицама. Такође, успостављањем партнерских односа са чланицама ПЗМ олакшано је супротстављање најновијим изазовима и претњама глобалном миру, борби против тероризма и организованог криминала, који у региону југоисточне Европе представљају кључни фактор угрожавања демократских и реформских процеса.

Истовремено, сарадња Републике Србије и Алијансе спроводи се у Програму СЦГ (Република Србије као правни следбеник) и НАТОа, први пут одобрен од Северноатлантског савета НАТОа крајем јуна 2003. године. Трећи циклус Програма за 2006. годину потврђује усаглашене области сарадње, али не пружа могућност за размену података и информација између Србије и НАТОа и плански приступ потпуној реализацији предвиђених активности. Имајући у виду да је сврха Програма сарадње Србије и НАТОа припрема наше земље за приступање ПЗМ и избегавање почетних карактеристичних потешкоћа некомпатибилности наших снага са Савезом, велики део информација и података, неопходних у оваквом процесу, остају затворени и недоступни Србији због своје безбедносне класификације у НАТОу и непостојања Безбедносног споразума који би регулисао ово питање и омогућио државним органима приступ подацима који садрже степен тајности НАТОа.

Значај закључења Безбедносног споразума између Србије и НАТОа је вишеструк и представља логичан корак на путу ка члан-

ству у Партнерство за мир. Тиме би се створили услови за унапређење конкретне сарадње у области безбедности између Србије и НАТОа, као што су школовање припадника Војске Србије, припадника снага безбедности и администрације у установама НАТОа, војно-техничка сарадња, заједничке војне и полицијске вежбе... Врста и квалитет информација које би у оваквим условима биле доступне представницима Србије, представљале би значајну полазну основу за квалитетнију сарадњу са НАТОом и унапређење процеса реформе система одбране и безбедности.

Важност усаглашавања Закона (Уредбе) о заштити и класификавању информација на државном нивоу (доношење неопходно пре потписивања Споразума), те формирање Заједничког радног тела Републике Србије које ће радити на закључењу и имплементацији Безбедносног споразума са НАТОом, определило је Групу Србија–Нато за реформу одбране да ту проблематику уврсти у свој рад на једном радном столу. Интензивирање активности за формирање Заједничког радног тела Републике Србије је у току, након чега би требало да се појаве и први резултати у сарадњи са НАТОу по овом питању.

Могућност нашег скорог уласка у Партнерство за мир, коју је исказао генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефера у недавној посети председника Републике господина Бориса Тадића седишту НАТОа, не оставља много времена за квалитетну припрему потребних законских аката које треба донети, и накнадну адекватну примену свих споразума које ћемо потписати у склопу нашег приступања. НАТО нам, на овај начин, нуди преговоре, партнерску сарадњу и уговорно регулисање односа.

Данас смо у прилици да много тога зависи од нас самих и да сами бирамо пут, а добрим делом и брзину којом ћемо ићи ка европским и евроатлантским интеграцијама. Потписивање споразума и усклађивање стандарда, процедура и правила са НАТОом је правно-технички део посла и основ сваке будуће сарадње. ■

Жељко ИВАНОВИЋ

ГРУПА СРБИЈА – НАТО
ЗА РЕФОРМУ ОДБРАНЕ

ДУГОТРАЈНИ ПРОЦЕС

Данас не постоји ниједна земља у свету која може да тврди да јој није потребна реформа одбране. Стална унапређења су неминовност и овај процес се прихвата као дуготрајан. Србија спада у ред земаља у транзицији, оптерећена и специфичним проблемима, који додатно отежавају ефикасније спровођење реформи у свим областима друштвеног живота.

Од реформом одбране код нас до сада су се углавном подразумевали различити облици организовања и устројства елемената система, почев од нове територијалне дисперзије оружаних снага, корекција организационе структуре основних елемената борбене моћи и њиховог прилагођавања новим спољним и унутрашњим околностима, редефинисања стратешких војнополитичких позиција, измена у процесу одлучивања. С друге стране, погрешно је коришћен у ужем значењу и замењиван терминима реорганизација, трансформација оружаних снага, и слично. У зависности од онога ко реформу спроводи, представљен је, у једнопартијској систему, као идеолошки процес, или преко укидања или установљења нових организационих целина и премештања људи са једних на друге командне дужности. Овакве врсте мера доживљаване су као непопуларне, па отуда већ и само његово помињање код неких њених припадника изазива различите реакције, најчешће негативне. Ове врсте, назови промена, представљали су површинске, козметичке измене, без искрене жеље да се приступи коренитим промена система одбране, у оквиру целивитих друштвених промена, које би довеле до установљења савремених и ефикасних институција одбране, а које би, истовремено, њеним припадницима омогућило достојан статус у друштву.

ПРВИ ПОКУШАЈИ

Након демократских промена уследило је формирање разних тимова за реформу система одбране од којих је најдаље, у конкретним предлозима, отишао Мешовити тим за реформу одбране Министарства одбране – Програм за развој Уједињених нација (UNDP). Основан 2003. године, Тим је први пут применио методу функционалне анализе у Министарству одбране и уз помоћ страних експерата из UNDP, стекао увид не само у структуру организационих целина, њене основне функције, већ и у начин размишљања његових руководилаца. Тим је предложио низ мера који би довели до суштинских промена. Реформа је представљена у нормативној, информационо-технолошкој, едукативној, културолошкој равни и равни управљања и развоја људских ресурса. Ова иницијатива, иако у почетку громогласно најављивана, остала је без одјека. Тим је расформиран, што је подразумевало и одустајања од резултата до којих се дошло.

Систем одбране се опет нашао на прекретници, а овога пута, друштвена догађања сама су наметнула неминовност његовог прилагођавања свеобухватним друштвеним променама. Неефикасна и гломазна институција одбране, прилагођена неким ранијим временима (визијама земље која више не постоји, а и даље недефинисане терито-

рије и граница), неефикасне функционалне организације, са великим бројем незапослених, нашла се у вртлогу новог времена које захтева другачије стандарде рада и начин размишљања. Успели су даљи догађаји подстакнути прокламованим унутрашњим и спољнополитичким приоритетима, који су, у случају система одбране, почели да се истичу обједињено у једном заједничком процесу. Иницирана је идеја о унапређењу интерресорне сарадње унутар области реформе система одбране у циљу изградње ефикасног система, способног за укључење у евроатлантске интеграције. Другим речима, нови приступ истицао је начело укључивања и сарадње у реформи система одбране не само надлежних ресора из Генералштаба и Министарства одбране тадашње СЦГ, већ и осталих републичких министарстава.

КЉУЧНИ МОМЕНАТ

Након успостављања и постепеног трогодишњег интензивирања сарадње СЦГ са НАТОом, на иницијативу Краљевине Норвешке, као контакт амбасаде у Београду за везу са НАТОом, у фебруару ове године оформљена је Група СЦГ–Нато за реформу одбране (Defence Reform Group).

Циљ формирања Групе, чији је назив промењен у мају 2006. у Србија–Нато за реформу одбране, јесте да се институционалним оквиром сарадње обезбеди помоћ Савеза у ефикаснијем спровођења задатака реформе система одбране у нашој земљи. Њена улога је саветодавна како би руководство наше земље адекватно и потпуно надзирало, координирало и руководило процесом реформе система одбране ради успостављања модерних институција одбране под цивилном и демократском контролом.

Опште опредељење спољне политике Републике Србије, према *Нацрту Стратегијског прегледа одбране*, јесте њена интеграција у савремене европске и међународне токове, засновано на начели-

“Започетој реформи потребна је подршка свих структура друштва и партнера, јер само безбедна земља може бити привлачна за стране инвестиције.”

Министар одбране Зоран Станковић

“Реформа система одбране важна је не само за вашу земљу него за регион и свет, а Група је инструмент који помаже реализацији политичких амбиција које треба да буду подржане потребним ресурсима.”

Амбасадор Краљевине Норвешке Хокон Блакенборг

КООРДИНАЦИОНО ТЕЛО

□ Представници Србије:

- помоћник министра одбране за политику одбране, копредседавајући;
- помоћник министра одбране за људске ресурсе ;
- помоћник министра одбране за материјалне ресурсе ;
- заступник начелника ГШ Војске Србије;
- начелник Управе за буџет и финансије МО;
- начелник Управе за стратeгијско планирање МО, извршни координатор;
- представник Министарства спољних послова, члан;
- представник Министарства финансија, члан;

□ Представници НАТОа:

- директор Директората за планирање снага НАТО, копредседавајући;
- експерти из цивилног и војног дела НАТОа;
- представник Амбасаде за везу са НАТОом у Београду;
- представници (изасланици одбране) земаља чланица НАТОа у Републици Србији

ма очување стабилности и мира у земљи и окружењу, изградња уравнотежених односа са великим силама и наставак добрих односа са земаља Трећег света. Стратешки интереси спољне политике Републике Србије су унапређење регионалне сарадње, пуноправно чланство у НАТОу које би било засновано на демократској вољи грађана и потпуна интеграција у Европску унију. Прикључење Партнерству за мир (ПЗМ) и потписивање Уговора о стабилизацији и придруживању ЕУ, представљају кораке на путу ка интеграцијама.

Кључни моменат унапређења стања безбедности представља укључивање Републике Србије у Партнерства за мир и успостављање других облика сарадње са Алијансом. Искуства земаља чланица НАТОа и оних које су увелико чланице Програма Партнерство за мир, те других међународних организација, веома су корисна у сагледавању свих аспеката приступања, као и савети њихових експерата у достизању безбедносних стандарда који се подразумевају и код приступања ЕУ.

Овим новим обликом сарадње, иако Србија није чланица ове организације, несумњиво је истакнута подршка НАТОа реформским процесима у Министарству одбране и Војсци Србије.

На првом састанку Групе, у фебруару 2006. године, основан је Координациони тим, састављен од највиших представника Министарства одбране, Генералштаба Војске Србије и Црне Горе, Министарства спољних послова и НАТОа, који активно учествују у раду. За копредседавајуће одређени су помоћник министра за политику одбране госпођа Снежана Самаршић-Марковић и директор Дирек-

ције за планирање НАТОа господин Франк Боланд. Дефинисани су називи радних столова, њихови руководиоци и представници земаља НАТОа који ће активно учествовати у њима.

Након другог састанка Групе интензиван је рад у оквиру већине формираних радних столова, анализирани су резултати и изнете слабости у дотадашњем раду. Наглашена је потреба интегрисања напора и активности са сличним иницијативама, као и планова билатералне војне сарадње, како би установило колико су поједине активности повезане са родом радних столова.

Трећи састанак обележен је присуством америчког амбасадора у Београду господина Мајкла Полта, норвешког амбасадора у Београду Хокона Блакенборга, министра финансија Владе Србије Млађана Динкића и министра одбране Зорана Станковића.

Доласком високих званика на састанак, Група је добила шири публицитет и јасан знак подршке међународне заједнице.

У јуну месецу, на четвртм састанку, након референдума у Црној Гори, Група је променила назив у Србија–Нато за реформу одбране. Основан је менаџерски тим – канцеларија са представницима Сектора за политику одбране Министарства одбране. Његов основни задатак је успостављање комуникације радних столова са представницима републичких министарстава и са експертима земаља НАТОа који активно учествују у њиховом раду.

На јулском састанку представљена је шестомесечна анализа рада у оквиру које су изнели значајна достигнућа и помаке у раду пројеката појединих радних столова, али и слабости са којима су били суочени. Констатован је значај успостављања веза са Форумом за помоћ земљама југоисточне Европе (South East Europe Clearinghouse – SEEC) и заједничких напора Србије и међународне заједнице на припремама за имплементацију *Стратејског прегледа одбране* и целокупну реформу система одбране. Приступило се изради Билтена Групе Србија–Нато за реформу одбране, са преводом на енглески језик, у коме су изнете појединачна достигнућа свих радних столова.

НАЈТЕЖИ КОРАК

Закључак учесника је да Група и даље представља основни механизам синхронизације и спровођења реформских процеса у систему одбране, у виду ефикасног управљања сложеним процесима, брзу размену информација и координацију са различитим државним органима и институцијама. Потреба за њеним постојањем потрајаће све док се у оквиру система одбране не укорене аутентичне институције које ће бавити искључиво реформским процесима и њиховом имплементацијом.

Данас не постоји ниједна земља у свету која може да тврди да јој није потребна реформа одбране. Стална унапређења су неминовност и овај процес се прихвата као дуготрајан. Србија спада у ред земаља у транзицији, оптерећена и специфичним проблемима, који додатно отежавају ефикасније спровођење реформи у свим областима друштвеног живота.

“Стабилна безбедносна ситуација предуслов је стабилног развоја целог друштва и доласка страних инвестиција. Отуда су реформе нужне и Влада Србије и Међународни монетарни фонд подржавају концепт професионалног система одбране.”

Министар финансија Млађан Динкић

“Реформа система одбране је критична тачка реформе целокупног друштва.”

Амбасадор САД у Београду, Мајкл Полт

ЦИЉЕВИ И МЕТОДИ РАДА

Циљеви Групе дефинисани су у оквиру Програма сарадње СЦГ и НАТО из 2005. године и извештаја о посети експертског тима НАТОа за реформу одбране јануара 2004. године.

Дефинисане су основне области које су обухваћене поступком анализе и процесима реформе и то:

а) организација цивилне и демократске контроле система одбране (функционисање и унутрашња организација Министарства одбране и цивилна и демократска контрола оружаних снага);

б) имплементација *Стратејског прегледа одбране* (систем управљања људским ресурсима, средњорочни и дугорочни план опремања, реформа система обуке, ревидирање стратегије и доктрине, развој концепта логистике, логистичких процедуре и стандарда и ревизија концепта резерве);

ц) управљање последицама реформе одбране (смањење броја запослених, преобука и преквалификација, конверзија база и непокретности и конверзија покретне војне имовине).

Ове области појасниле су пут достизања крајњих циљева реформи одбране, које карактеришу већину земаља у транзицији, као што су: демократизација друштва, прилагођавање новом безбедносном окружењу и интеграције.

Основне методе рада Групе заснивају се на изради пројекта у оквиру радних столова, као експертских тела, оријентисаних ка решавању појединачних, приоритетних, проблема у процесу реформе система одбране наше земље. Радни столови, 15 сталних и два ad hoc, на чијем челу се налазе руководиоци из организационих целина Министарства одбране, носиоци су пројеката у чијем раду учествују и представници НАТОа и других међународних организација или земаља чланица Алијансе. Руководиоци радних столова се редовно састају и координирају рад у оквиру свог стола, али и у оквиру Групе у целини. Одговорни су извршном директору Групе.

Сама спознаја о неопходности реформе система одбране је кључан и можда најтежи корак. Разлози за противљење су многобројни: код неких је то губитак радног места, код других привилегија и статуса, док трећи једноставно сумњају у сам исход и унапред одбијају промене. У сваком случају, када говоримо о систему одбране, присутни показатељи упућују нас на закључак да садашњу ситуацију карактеришу сложени проблеми који се више не могу потискивати и негирати. Подсистем одбране у оквиру целокупног друштвеног система данас је само део друштвеног ткива у дубоким променама, и не може се више посматрати као изолована и засебна целина, сама себи довољна. Примери развијених европских земаља упућују нас на правила и стандарде другачије организације рада и размишљања које додатно треба усвојити. Стога, реформу система одбране могуће је остварити само уз дубоку и искрену подршку припадника институција одбране. Без уверења, утемељених на реалној слици система и своје улоге у њему, она је само илузија. ■

Татјана РАКИЋ

МЕХАНИЗМИ ПРОГРАМА

ПРИЛАГОЂАВАЊЕ САВРЕМЕНИМ ОКОЛНОСТИМА

Од самог настанка, јануара 1994. године, Партнерство за мир (ПзМ) као програм НАТОа даје један нови квалитет савременој безбедној архитектури евроатлантске регије, омогућава нови приступ у стратегији проширења Алијансе и дели њену судбину сталне трансформације и прилагођавања савременим околностима. Истовремено, упркос околностима које су такође под сталном променом, Партнерство ипак остаје привржено још тада формално утемељеним циљевима програма у *Оквирном документу* Партнерства (Framework Document), као што су обезбеђење демократске контроле оружаних снага, транспарентност у процесу планирања одбране, развој кооперативних војних односа и дугорочни развој војних способности за заједничко деловање са снагама земаља чланица НАТОа.

Поред Оквирног документа, као билатералног споразума између НАТОа и државе приступнице Партнерству за мир, *Основни документ* Савета за евроатлантско партнерство (Euro-Atlantic Partnership Council - EAPC) предвиђа специфичне области у којима се савезници и партнери могу консултовати укључујући, али не и ограничавајући се на политичка и безбедносна питања, питања планирања одбране и буџета и питања политике одбране и стратегије. Важно је напоменути да је начело самоопредељења за сваког од партнера један од најважнијих аспеката ПзМ, које укључује мултилатералне напоре за налажењем најприкладнијих облика сарадње.

У складу са таквим оквиром, чланице НАТОа и партнери су заједно развили свеобухватну матрицу механизма како би подржали практичну примену циљева ПзМ и превели заједничке идеје у дело. Ова матрица механизма континуирано еволуира, не само у садржају сваког од механизма, већ и њиховој међусобној повезаности, како би одговорила на потребе, интересе и аспирације и савезника и партнера. Такође, ПзМ представља оквир за институционални утицај НАТОа на партнере, зависно од нивоа амбиције самог партнера, у усвајању савремених безбедносних стандарда и вредности. Такав утицај, директно или посредно, управо се преко механизма испољава у политичкој, војноодбрамбеној, нормативној, економској, геостратегијској и друштвеној сфери. Ово је покушај да се матрица механизма ПзМ представи као низ наменски оријентисаних инструмената.

РАДНИ ПЛАН И ИНДИВИДУАЛНИ ПРОГРАМ

План који је у складу са одлукама донетим на Самиту у Истамбулу, објединио *Радни програм Партнерства* и *Акциони план* Савета за

УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ

Програм унапређења образовања и обуке (TEEP) покренут је 1999. године да би повећао капацитет образовања и обуке за тадашње и будуће захтеве оперативнијег Партнерства, посебно се фокусирајући на достизање интероперабилности. Има за циљ да оптимизује, усагласи и повећа транспарентност активности образовања и обуке у земљама НАТОа и ПзМ и повећа допринос партнера у процесу сарадње унутар Партнерства. У овом контексту, Систем напредног дистрибуираног учења (ADL) и симулационе мреже ПзМ (SIMNET) развијени су са циљем употребе технологије за учење на даљину (слично нпр. курсевима на Интернету) и развоја НАТО оквира за коришћење образовања и обуке војних кадрова за операције ПзМ под вођством Савеза. Наравно, то је додаток а не замена за интерактивне курсеве и праве војне вежбе.

БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Одмах након терористичких напада од 11. септембра 2001, *Савет за евроатлантско партнерство* обавезао се да ће предузети све мере у борби против терористичких претњи, а 2002. године покренуо је *Акциони план Партнерства за борбу против тероризма (PAP-T)* као платформу за политичке консултације и практичне програме у овој области, у складу са нормама утемељеним у Резолуцији 1373 СБ УН.

То је први ускотематски и резултатски оријентисан акциони план. Такође, за разлику од осталих механизма, то је флексибилан политички и концептуални оквир, а не структурисан механизам систематске сарадње. Он укључује развој способности за одбрану од терористичких напада (као што је заштита становништва од оружја за масовно уништење), затим обухвата војне обуке и вежбе у вези са антитерористичким дејствима, те активности унапређења физичке безбедности и сигурног уништења вишкова муниције и малог и лаког наоружања.

евроатлантско партнерство, представља детаљну мапу целокупне области ПзМ. Састоји се из два дела. Први је Упутство које успоставља структуру, супстанцу, политичке приоритете и практичне циљеве усаглашене 33 области сарадње. Други део представља каталог од 2.000 активности на годишњем нивоу из ког партнери бирају оне активности адекватне њиховим потребама и захтевима и уврштавају их у сопствене индивидуалне програме Партнерства.

Изјаве представљене у *Презентационом документу* и евентуални додатни предлози од НАТОа и појединачног партнера, представљају основу за развој и усаглашавање *Индивидуалног програма Партнерства (ИПП)* покривајући период од две године. ИПП се односи на војне снаге и друге ефикасности које су стављене на располагање за активности Партнерства, индивидуалне циљеве сарадње у различитим областима и конкретне активности које је потребно реализовати у свакој од области сарадње унутар ПзМ, а на основу каталога *Радног плана евроатлантског партнерства*. Индивидуални програми су отворени за све partnere, али ниједан од њих не сме да се меша у програме других. Транспарентност ИПП има за циљ унапређење билатералне политичке и војне сарадње међу суседима и партнерима уопште, те информисање домаће јавности о програму. Сваки ИПП покрива исти период као и *Радни план евроатлантског партнерства*, односно две године, а ажурира се на годишњем нивоу.

ПРОЦЕС ПЛАНИРАЊА И РЕВИЗИЈЕ – PAP

Представља круцијални део ПзМ, једини успостављен у самом Оквирном документу Партнерства. Иако Оквирни документ објашњава његову првобитну суштину, тј. интероперабилност, она данас не представља једини циљ PAP-а. С временом, захтеви PAP-а су постајали сложенији и директно повезани са унапређењем способности које је Алијанса постављала за себе. Пролазећи тренутно кроз свој шести циклус, он игра значајну улогу у остваривању чак четири од пет основних циљева ПзМ, поменутих раније, посебно развој финансијски одрживих и кредибилних способности за сопствене безбедносне потребе сваког од партнера.

ИЗГРАДЊА ИНСТИТУЦИЈА ОДБРАНЕ

Акциони план партнерства за изградњу институција одбране је покренут на Самиту НАТОа у Истанбулу 2004. године, а има за циљ развој ефикасних институција одбране под пуном демократском контролом. Овај механизам истражује могућности за сарадњу са другим међународним организацијама и институцијама које деле одређења за демократску трансформацију и безбедносну сарадњу у евроатлантској регији, првенствено ЕУ и Оебсу.

Представља добар оквир за инкубацију троугла реформе система одбране: мисије-финансије-способности, са тежиштем на изградњи институција одбране способних за спровођење овог континуираног процеса. Механизам PAP-DIB се чини најамбициознијим, али и најпотребнијим акционим планом, имајући у виду институционално слабу већину међу актуелних 20 партнера, са различитим интересима и широким потребама. Међутим, PAP-DIB не фигурира као самосталан механизам јер се у имплементацији ослања на PAP и IPAP.

ИСТРАЖИВАЊЕ ЈАВНОГ МЊЕЊА

У јулу ове године, Предузеће за истраживање јавног мњења "Medium Gallup" из Београда завршило је теренско истраживање на вишеетапном узорку од 1.005 испитаника који репрезентују бирачко тело Србије. Ево резултата на питање:

Да ли би наша земља требала да ради на томе да постане чланица ЕУ, ПзМ и НАТО?

	ЕУ	ПзМ	НАТО
Да	64,8	49,9	24,8
Не	20,6	28,0	61,4
Не знам	14,5	22,1	23,8

У развоју PAP-а НАТО је искористио своје капацитете процеса планирања одбране из два основна разлога: он служи НАТОу толико година у јачању кооперативног планирања и омогућава му да искористи своју дуго развијану експертизу. Заиста, PAP апсорбује око 40 одсто националног и особља Алијансе које се бави планирањем одбране. Овај процес се испоставио од велике важности за партнерске земље, без обзира на то да ли оне имају аспирацију придруживања Савезу или не. У својој суштини, то је шестогодишњи

процес који подразумева билатералне и мултилатералне елементе, са учешћем партнера на добровољној основи. Састоји се из четири фазе: попуњавање прегледа, декларисање партнерских циљева, израда министарског упутства и оцењивање.

Уопштено, PAP поставља захтеве које је потребно достићи у развоју способности и укључује широк процес ревизије и мерења прогреса, кулминирајући у извештају који се даје на увид министима одбране. Довољно значајно за partnere који развијају свој Стратегијски преглед одбране, коришћење PAP-а директно подупиरे њихове напоре у спровођењу оваквог захтевног процеса у сопственој реформи система одбране. Многи партнери су увидели, пролазећи PAP, да њихови циклуси планирања буџета нису синхронизовани са НАТОом, нити су реалистични и одрживи у складу са расположивим ресурсима.

КОНЦЕПТ ОПЕРАТИВНИХ СПОСОБНОСТИ

Концепт оперативних способности (ОСС), покренут 1999. године, и кораци за његову имплементацију развијени су са два конкретна циља. Прво, да се унапреде способности снага савезника и партнера за заједничко деловање у операцијама ПзМ под вођством НАТОа. Друго, да се обезбеди повећање флексибилности и предвидивости о потенцијалном доприносу и способностима у заједничком ангажовању војних снага у будућим операцијама под вођством НАТОа. Ово допуњава оцене у оквиру процеса PAP и помаже побољшању војне ефикасности оцењених снага.

Иако су све војне снаге и способности партнера, декларисане кроз PARP, потенцијално расположиве за операције под вођством Савеза, снаге овог концепта могу укључити мултинационалне формације савезници-партнери или мултинационалне формације укључујући партнере саме.

Свесни да одлуке о учешћу у конкретним операцијама и НАТО и партнери доносе од случаја до случаја, ОСС као концепт обухвата примену концепта *Мултинационалних здружених наменских снага* (CJTF) у ПЗМ, операције управљања кризама и примену циљева MAP-а. Појавни облици овог концепта су велики број постојећих регионалних иницијатива, као што су Балтички батаљон (BALTBAT) и Бригада југоисточне Европе (SEEBRIG).

ПОВЕРИЛАЧКИ ФОНД

Поверилачки фонд ПЗМ, као оквир успостављен 2000. године, у коме чланице НАТОа и појединачни партнер раде заједно на идентификацији и примени пројеката за сигурно уништавање залиха противпешадијских мина, муниције и малог и лаког наоружања. С временом, циљ Поверилачког фонда ПЗМ проширен је да обезбеди практичну подршку партнерима у ублажавању пратећих последица процеса реформе система одбране. Сваки пројекат воде једна земља чланица НАТОа и земља партнер, које су одговорне за његову примену и организацију финансирања. Такође, овај фонд је употребљаван и као подршка мировним операцијама, нпр. у реконструкцији аеродрома, пруга или путева.

Примена ових механизма Партнерства у пракси показала је да је интероперабилност снага први међу једнаким циљевима. Тако су, до догађаја од 11. септембра 2001, сви механизми Партнер-

ИНДИВИДУАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН

У Прагу 2002. године, покренут је и механизам IPAP у намери да се помогне заинтересованим партнерима у реформи и модернизацији структура безбедности и одбране, једним интензивнијим обликом сарадње. Он омогућава партнерима да, заједно са Алијансом, успоставе опсег циљева реформе, према којима ће НАТО обезбедити савет и помоћ. На овај начин, IPAP иде даље од IPP, омогућавајући више фокусиране активне консултације, намењен земљама које имају политичку вољу и способност да продубе свој однос са Савезом.

За разлику од већине других механизма, IPAP је флексибилан и базиран на конкретне проблеме који могу бити предочени једнако од партнера или НАТОа. Овај механизам ПЗМ настао је на бази искустава из MAP-а и посебног програма сарадње између НАТОа и Украјине. Поглавље IPAP о питањима одбране и безбедности се, скоро у потпуности, примењује кроз PARP.

Међутим, тек покретањем *Акционог плана за чланство* (MAP) 1999. године, парадигма реформе система одбране у оквиру ПЗМ је чврсто успостављена, дефинишући вредности и норме индивидуалне и колективне одбране. У достизању тих норми MAP се потпуно ослања на PARP и EAPWP, убрзавајући структуралну реформу система одбране и цивилно-војну координацију и имајући посредан позитиван утицај на учвршћивање демократије, политичке одговор-

ности и економског развоја. Имајући у виду да интероперабилност почиње у перцепцији, механизми EAPWP, IPP и TEER су помогли развој нове генерације официра чији се начин размишљања битно разликује од "хладноратовског" поимања безбедности. Посебно значајну улогу у томе су имале здружене војне вежбе и обуке, као и различите форме образовања.

АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ЧЛАНСТВО

Акциони план за чланство (MAP), покренут 1999. године ослањајући се на Студију о проширењу НАТОа, намењен је партнерима који су изразили жељу да постану пуноправне чланице Савеза. Осим што представља практичну манифестацију политике "отворених врата" НАТОа, MAP помаже партнерима да појачано усредсреде своје припреме на испуњавање циљева и приоритета постављених у Плану, преко пет успостављених области деловања (политичка и економска, војноодбрамбена, ресурси, безбедност и правна област) за развој способности партнера неопходних за чланство.

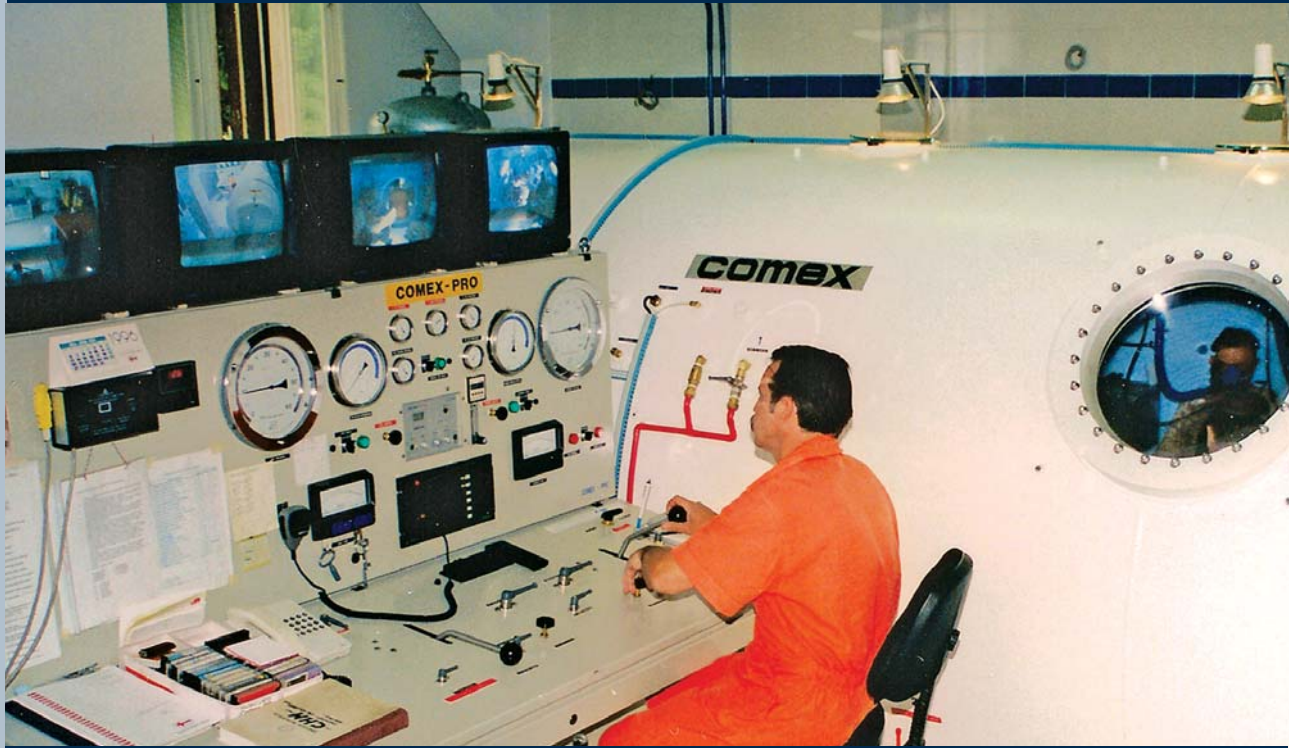
Дакле, MAP је основни инструмент за припрему оних партнера који желе приступање Алијанси за одговорности и обавезе које чланство у тој организацији подразумева. Он представља програм савета, помоћи и практичне подршке који укључује широки спектар активности Партнерства, прилагођавајући се индивидуалним потребама аспираната, њиховим националним приоритетима, окружењу и потребама. Поред нових седам чланица НАТОа које су прошле овај процес, тренутно у MAP учествују Албанија, Хрватска и Македонија.

Са друге стране, *Концепт оперативних способности* (ОСС) помогао је алокацију и развој дела војних снага партнера, примењујући концепт *Мултинационалних здружених наменских снага* (CJTF), било да је реч о формацији НАТО-партнер или сами партнери међусобно. Концепт је показао високе резултате у јачању регионалних веза и покренуо неколико регионалних иницијатива. У економској сфери, *Поверилачки фонд* Партнерства одиграо је важну улогу у безбедном уништавању залиха противпешадијских мина, муниције и малог и лаког наоружања. Заузимајући флексибилнији облик, након 2004. године, циљ овог механизма проширен је на спонзорисање конкретних пројеката за решавање проблема и ублажавање последица целокупног процеса реформе система одбране.

За државе које имају аспирацију да приступе ПЗМ, као што је Република Србија, неки од ових механизма су делимично већ учињени доступним. Присутан је, на пример, Поверилачки фонд за Србију као економска помоћ имплементацији *Програма преквалификације вишка војног кадра у систему одбране* (PRISMA). Такође, у примени је још један поверилачки фонд намењен уништавању залиха противпешадијских мина у складу са обавезама Републике Србије према Отавској конвенцији. Ипак, основни механизам сарадње Србије и НАТОа, у овом тренутку, представља *Прилагођени програм сарадње* који обезбеђује систему одбране Републике Србије посматраче на војним вежбама НАТО/ПЗМ, представнике на курсевима у школи НАТОа, експертске посете у земљи и иностранству, итд.

Конечно, евроатлантска безбедносна култура, формирана у НАТОу, постала је динамичка парадигма која се следи усвајањем начела функционалне кооперативне безбедности данашњице. Матрица узајамно повезаних механизма, уколико се схвати и прикаже линеарно, оставља нас са добрим материјалом за размишљање у формирању сопствене перцепције и развоју будућих стратегија, политике и других концептуалних и дугорочних планирања. ■

Ђорђе ПЕТРОВИЋ

ЛЕКОВИТИ КИСЕОНИК

Баромедицина као метода у лечењу великог броја болести почиње своју експанзију почетком шездесетих година прошлог века.

А благотворност повишене количине ваздуха у плућима разматрана је вековима уназад, чак и пре него што су урађене поуздане анализе састава ваздуха или људске крви.

БАРОКОМОРЕ

Барокоморе (хипербаричне и рекомпресионе) су уређаји у којима се вештачки одржава повишени притисак. Гасни амбијент унутар барокоморе може бити ваздух, кисеоник или мешавина са инертним гасовима (азот, хелијум). Кисеоник се најчешће удише из посебних затворених система за дисање који издахнуте гасове због њихове агресивности одводе ван коморе.

Раније се терапија методом ХБО проводила до 2,2 бара натпритиска (22 метра дубине) а у новије време до највише 1,5 бара. Терапија сваког пацијента се брижљиво припрема у зависности од његовог стања.

Први је Хеншоу (Henshaw) 1662. покушао да повишеним притиском ваздуха лечи неке болести. Онда је Пристли (Pristley) 1775. пронашавши кисеоник предвидео могућност лечења болести респираторних органа, па је Тригер (Trigger) 1841. први у свету употребио кесон у коме је људе подвргавао повишеном притиску. Берт (Berth) је 1878. као "отац физиологије" високог притиска ваздуха ударио темеље за научни приступ овој материји, а Канингем (Cunningham) је 1928. у Америци направио огромну челичну комору облика кугле са 72 собе високог комфора у којима је "лечио" све и свашта излагањем пацијената вишим притисцима ваздуха.

На простору бивше СФРЈ први је др Страцимир Гошовић 1969. у Институту поморске медицине Ратне морнарице у Сплиту употребио кисеоник у клиничке сврхе, а затим др Никола Деклева 1972. на трауматолошком одељењу Земунске болнице.

ТЕХНИЧКИ АСПЕКТ

Од 1970. пуно је фирми у свету градило барокоморе, тако да је до краја века изграђено и инсталирано око 5.000 барокомора различитих врста, карактеристика и намена. Неки произвођачи су се специјализовали за велике (вишемесне), други за мале (једномесне), неки за високе притиске (до 30 бара) а неки за ниже (до 5 бара). Има и различитих комбинација и повезивања комора у целине, са додатим хидро и пнеуматским симулаторима, операционих сала мањих димензија, соба за интензивну негу, итд.

У технолошком смислу градње барокомора све је већ познато, тако да се сада ради на унапређењу система и оптимизацији уградне опреме. У највећем броју случајева велике коморе су предвиђене за смештај 6–10 пацијената који се подвргавају натпритиску од 1,5 бара, тј. еквиваленту од 15 метара дубине воде.

Материјал за градњу великих комора је углавном челик, једномесне се раде и од алуминијумских легура, а има и неколико типова изграђених од композитних материјала.

Битна разлика у намени барокомора је:

– за ронилачке потребе, тзв. рекомпресионе коморе служе за селекцију и тестирање кандидата, тренаж ронилаца и подморничара, припрему ронилаца за дубинска роњења, као сигурност рониоцима за време реализације задатака, испитивање ронилачке опреме, научноистраживачки рад, итд.

– за клиничке потребе, тзв. хипербаричне коморе које су опремљене кисеоничким инсталацијама за дисање пацијената док су на третману у коморама а ради излечења од болести које се налазе на листи индикованих за ове третмане.

Постоји и врста тзв. *хипобаричних* комора првенствено намењених за тренаж пилота суперсоничне авијације. То су коморе у којима се постижу потпритисци у односу на атмосферски, баш као што се пилоти у великим висинама налазе у зони знатно смањеног атмосферског притиска.

МЕДИЦИНСКИ АСПЕКТ

Хипербарична оксигенација је као ретко која медицинска метода деценијама била колико хваљена толико и оспоравана. Резултати најпознатијих светских ауторитета и центара су ипак однели убедљиву победу тако да данас светска медицина постиже невероватне резултате дејством кисеоника на читав низ болести.

Процедуром третмана пацијената и радом барокомора руководе лекари специјалисти хипербаричне или подводне медицине којима је пре почињања третмана била доступна медицинска документација пацијената на основу које се одређују елементи терапије (притисак у комори, време излагања и број понављања третмана).

Лекарима у раду помаже медицински кадар средње стручне спреме. У великој комори у свакој групи од 6 до 10 пацијената

Једномесна хипербарична комора

Комбинација хипербаричних комора

присутан је лекар или неко од медицинских техничара. Комором непосредно рукује техничар на контролном пулту где прати све параметре, има непрекидну везу са унутрашњошћу коморе и разрађене све мере безбедности.

До 1991. у СФРЈ је постојао само један прави хипербарични центар, и то у надлежности Ратне морнарице у Сплиту који је делом капацитета радио за потребе подводних активности РМ а другим делом за лечење пацијената кисеоником.

Поред овога радио је и мањи центар са две једномесне коморе (тзв. хипербарични кревети) у болници у Земуну.

У последњој деценији 20. века почели су са радом нови капацитети за ХБО од којих је као најзначајнији отворен Центар за хипербаричну медицину у Ортопедској болници на Бањици 1994. године. Центар је 1999. прерастао у Завод и постао референтна медицинска установа Србије, а претходну комору за десет пацијената заменила је нова још модернија за 13 пацијената. У Србији је отворено или је у припреми отварање још неколико центара, међу којима ће највећи бити у КЦС у Београду са комором за десет пацијената. Остали центри припремају једномесне коморе са пратећом логистиком.

У Мељинама је 2000. пуштен у погон врло моћан хипербарични центар који је у међувремену збрињавао и лечио пацијенте из региона и оне који су са ВМА упућивани на ту врсту третмана.

Од појединачних центара бивше СФРЈ најмоћнији је капацитет Завода за хипербаричну медицину у Београду са 22 функционална места и 10 у припреми за пуштање у рад. Србија је до 1991. имала само два места за такво лечење пацијената, а данас има 29 готових и 17 места у припреми отварања.

Ваља знати да се једна моћна конфигурација са великом модерном комором за осам пацијената и свим пратећим садржајима може инсталирати за 600.000 евра, а скромна варијанта са две једномесне коморе и логистиком за 100.000 евра. Свакако да у ову калкулацију нису укључени потребни грађевински захвати за уређење простора. ■

Милан КОМАР

У РЕГИОНУ ПРЕДЊАЧИ БЕОГРАД

На Међународном симпозијуму у Словенији почетком године презентовани су подаци о броју третмана пацијената методом ХБО у највећим центрима у току 2005. године. Највише је урадио Завод за хипербаричну медицину Београд – 18.000 третмана, ОХУ хипербарична поликлиника Пула – 7.000 третмана и Хипербарични центар Мељине – 7.000 третмана.

ЕФЕКТИ ПРИМЕНЕ ХИПЕРБАРИЧНЕ ОКСИГЕНАЦИЈЕ (ХБО)

Хипербарична оксигенација је поступак у коме је пацијент изложен дисању стопостотног кисеоника на притиску већем од једног бара. Ако се зна да је основа највећег броја болести, повреда и тровања – хипоксија (смањена количина кисеоника у ткивима) – онда је дејство прилично јасно. ХБО дифузно повећава количину кисеоника у ткивима, има директно бактерицидно деловање на анаеробне микроорганизме, побољшава циркулацију крви и менталне функције, скраћује време провођења нервних импулса, убрзава зарастање тешких рана и прелома костију, доводи у равнотежу метаболичне функције ћелија, подиже ниво антиоксидативних ензима у организму...

Сва истраживања утицаја кисеоника под повишеним притиском на људски организам показала су да се ХБО метода по епохалности сврстава уз проналазак пеницилина и значај трансфузије крви. Данас је листа болести Светске здравствене организације које су индиковане за методу ХБО врло широка, тако да су поједине земље према својим могућностима и потребама дефинисале своје листе.

КРОВ НАД ГЛАВОМ – ОЛАКШАЊЕ ИЛИ ТЕРЕТ

У великом броју досадашњих издања некада "Војске", а сада "Одбране", нашироко се писало и причало о проблемима кров над главом, нарочито у последњих неколико година, није написано ни слово.

По добијању решења о додели стана био сам опијен радосћу, јер сам напослетку решио један од животних проблема. Међутим, као и после сваке пијанке, убрзо дође и отрежњење уз појачану главоболу, као последица гомиле других проблема, насталих решењем првог.

Наиме, уз решење о додели стана, стигло је и решење о укидању (откидању) не баш занеморљиве, финансијске закрпе зване "накнада за увећане трошкове становања", којом сам као подстанар, углавном, успевао да покријем поменуће трошкове, тако да је за остале животне потребе остајала скоро цела плата. Сада прилично увећане трошкове становања, али без накнаде за њих, покривам другом закрпом, која се зове "половина плате", тако да ми тај исти кров над главом стоји као Демоклов мач, чекајући да се танка нит на којој виси са сваком ревалоризацијом цене стамбеног квадрата, прекине.

Све ме више мучи сумња да ћу, са оваквом откупном ценом стана, цео живот, а можда и моја деца, плаћати своје, али и квадрате оних који су кров над главом, раних деведесетих година, купили за "баснословних" педесетак ондашњих марака.

Кроз тако насталу рупу, у ионако скромном породичном буџету, појурила је бујица питања, од којих су најчешћа:

Који је најбољи начин припреме крова над главом, да би он, у околностима акутне глади, био добар за јело?

Како кров над главом обући и обути уместо, прилично изношене, одеће и обуће?

Како кров над главом, уместо уибеника и школских прибора, спаковати у све скупље ђачке торбе?

Како све паметнијој деци, један до два пута годишње, објаснити да за практичне облике наставе, или екскурзије нема пара, без обзира на могућност плаћања у више рата?

Где се сакрити од судских извршитеља када дођу да, продајом ваше половне беле технике и намештаја, наплате гомилу неплаћених рачуна, као и камате на њих?

Ма јесмо календарски у 21. веку, али је у законима понуде и потражње роба и услуга, у последњих 100 година уочена само једна промена. За плаћање, уместо старог, доброг и најсигурнијег кеша, можете користити и неку, из шарене лепезе, платних картица под условом да она није потонула у вировима недозвољеног минуса.

Као и већина запослених, потражио сам спас у широкој палети "Лаки кеш кредита" чија се права тежина установи тек онда када почнете да их отплаћујете, наравно оном другом половином плате. Све то сам оберучке прихватио, не вољом свог мозга, него стомака.

Пратећи збивања на нашој политичкој сцени, између осталога и предлог да посланици у скупштини, после два узастопна мандата и, уз још неколико услова, могу добити пензију у висини од 85 до 90% посланичке плате, дошао сам на спасоносну идеју. Не бих имао ништа против да се у случају усвајања тог предлога упоредо са њим усвоји и закон да се мени и сличнима, који смо у војничким чизмама прегазили преко "четири посланичка мандата", одреже плата у висини од 85 до 95% посланичке пензије.

Само на тај начин можемо да престанемо да се бавимо додатном делатношћу, "пресипање из шупљег у празно" и посветимо се својој основној делатности за коју смо се школовали. До изналажења праведнијег решења, нека су нам "лаки" и "дозвољени" на помоћи, мада су и они почели да сумњају у моје најбоље намере. ■

БОСАНАЦ

(Име и презиме познато редакцији)

ХУМАНОСТ, ШТА ТО БЕШЕ?

Време транзиције је врло тешко за припаднике српске војске. За неке, међу нама, много теже. Ових дана смо сведоци све чешћих захтева за хуманитарном помоћи, која је многим неопходна да би сачували оно најважније – живот и здравље. Међутим, време годишњих одмора и одсуства по неком другом основу, те врло чести захтеви и вапаји за истом, депласирају спровођење ових врло хуманих акција.

Као што знамо синдикат немамо, нити смемо да се на тај начин организујемо, а фондови одакле би требало да се такве акције подрже или не постоје или су пресушили. Држава је ту немоћна. Органи за морал у јединицама се претварају у просце новца, и врло их тешко прикупљају на тај начин. Онда се руководиоци кадар одређује за врло непопуларан метод прикупљања новчаних средстава, по систему добровољног давања "колико даш". Врло често та средства или нису довољна, или су закаснила, а здравље ипак не може да чека.

Често размишљајући како помоћи тим људима, сматрам да на нивоу Војске или система одбране, треба прво да анкетирају састав о стварању одређеног фонда (отварање рачуна, и пребацивање средстава директно преко ВРЦ) на нивоу једне од ове две институције (у зависности ко жели да се прикључи фонду), па да се онда оформи комисија која би била састављена од представника свих организационих целина, која би једном месечно заседала и доносила одлуку о располагању средствима фонда. Нормално, ВМА би морала дати свог представника као стручног консултанта комисије. Персонални орган би потврђивао веродостојност података, а команданти упућивали предлог за доделу хуманитарне помоћи.

Средства која би се на тај начин прикупила била би врло видљива и реална. По подацима из Стратејског прегледа одбране, ако нас сада има (без војника) око 34.000, пута рецимо 50 динара (што дефинитивно није нека пара), износи да би се у фонд месечно слило око 1.700.000,00 динара. Од свакога по мало, за некога много. Нормално, ако у одређеном месецу нема захтева за хуманитарном помоћи средства би се пребацивала за наредни месец. О одлукама комисије, припадници би се једном месечно информисали.

Ипак је много лакше помоћ давати, него помоћ примати. ■

Борис ЧОЛОВИЋ

БРИГАДА СПЕЦИЈАЛНИХ
СНАГА БУГАРСКЕТАМО ГДЕ ДРУГИ
НЕ МОГУ

Бугарски специјалци, као носиоци борбе против нетрадиционалних изазова безбедности, у оквиру вежби и мисија различитог садржаја, помоћи становништву у природним и другим катастрофама, извршавају задатке на својој и територији других земаља

Национални консензус о интеграцијама у евроатлантске војне и политичке структуре, појава нових облика асиметричних изазова безбедности – међународни тероризам, организовани криминал, трговина дрогом, оружјем и људима, еколошки проблеми, затим, дуготрајна политичка, економска и војна нестабилност у државама југоисточне Европе, њихова нерешена гранична питања као могући узрок регионалних сукоба – наметнули су потребу да земље формирају самосталне, мобилне, добро организоване и опремљене специјалне снаге. У складу са таквим опредељењем, руководство Бугарске армије последњих неколико година развија и усавршава организацијску структуру, кадар, систем обуке, метод и садржај припрема за извршавање посебних задатака специјалних јединица, настојећи да формира оружане формације које би у потпуности биле интероперабилне са снагама НАТОа.

Реализујући таква опредељења, у Копненој војсци Бугарске армије формирана је Команда снага за специјалне операције, у чији су састав ушле 68. бригада специјалних снага, диверзантско-извиђачки пук и батаљон за психолошке операције. Бригада специјалних снага се налази у Пловдиву и броји око 1.000 људи. Диверзантско-извиђачки пук, са око 400 припадника, смештен је у Сливену, док је батаљон за психолошке операције у Касарни "Суходол" у Софији.

■ ОБУКА ПО НАТО СТАНДАРДИМА

Формирање специјалних снага Бугарске везује се за 1943. годину, када је од 500 добровољаца, припадника тадашње Царске армије, на обуци у Немачкој формирана елитна падобранска јединица. У послератној Бугарској, 1950. године формиран је падобранско-извиђачки батаљон – прва специјална јединица потчињена Обавештајној управи. Промене у организацији специјалних јединица догодиле су се 1975. године, када је од две наставне базе за обуку падобранца и осталих припадника специјалних снага формиран 68. падобранско-извиђачки пук. Из њега је 1993. године настала 68. падобранско-извиђачка бригада, са три падобранско-извиђачка и два диверзантско-извиђачка батаљона. Садашњи назив и организацију бригада добија 2001. године. Тада је потчињена новоформираној Команди снага за специјалне операције Главног штаба Копнене војске.

Бригада данас има 40 одсто професионалних војника. Један од њених батаљона је у потпуности професионалног састава, а остали имају и војнике на одслужењу војног рока. На основу Стратејског плана одбране, до краја 2006. године јединица ће бити потпуно професионализована.

Стални командни састав оспособљава се током свакодневног наставног процеса, на различитим курсевима у земљи и наставним институцијама земаља чланица НАТОа. Више од 80 одсто командног кадра, али и око 50 одсто укупног старешинског састава, познаје један од званичних језика НАТОа, према стандарду Станга 6001.

Обука припадника бригаде одвија се према стандардима НАТОа у специјалном Наставном центру "Црнча", који је удаљен око 40 километара од Пловдива. Тамо специјалци изводе и све врсте гађања – интуитивна, аутоматску ватру са кровова зграда или аутомобила у покрету. У Центру се оспособљавају и за преживљавање у екстремним условима, учешће у мировним операцијама, али и за обезбеђење избегличких логора, ВИП личности, те различитих објеката.

Увежбавање војника у Центру траје три месеца. Половина тог времена посвећена је општој војној припреми, док се у другој фази оспособљавају за специјалне активности – противтерористичку борбу, извиђање, претресе зграда, падобранске скокове, спасавање таласа, обезбеђење колона, објеката и лица. Обука се потом наставља у батаљонима бригаде, где припадници завршавају и обавезне курсеве енглеског језика.

Специјалци 68. бригаде учествују у међународним мисијама, те на војним вежбама које се изводе у Бугарској или у некој од земаља НАТОа.

■ ЗАДАЦИ И СТРУКТУРА

Бригада је оперативно-тактичка јединица Бугарске армије, а задатке изводи на тактичкој, оперативној и стратегијској дубини противника. Припремљена је за учешће у мултинационалним мировним и војним мисијама и операцијама, откривање и борбу против терористичких организација на својој територији и на територијама других земаља. Специјалне бугарске снаге могу пресецати путеве дроге, наоружања и организованог криминала на коридорима 7, 8 и 10, који пролазе преко територија земаља југоисточне Европе. Реагују и на опасности које долазе од етничких и религиозних противречности, нерешених територијалних и граничних питања између држава западног Балкана. Специјалци учествују на билатералним и мултинационалним војним вежбама.

Припадници бригаде су опремљени лаким стрељачким наоружањем, махом бугарске производње – пиштољем 9 милиметара "макаров", аутоматом 7,62 милиметара са потцвевним бацачем граната, снајперском пушком 7,62 милиметара "драгунов", бацачем противтенковских граната 40 милиметара, аутоматским пушкама 5,45 и 7,62 милиметара, те преносним ракетним системом "стрела-2М". Од превозних средстава користе лаке и специјалне аутомобиле, али у опреми немају оклопних возила.

Бригаду чине штабна чета, чета везе и материјално-техничког обезбеђења, те три батаљона специјалних снага. Штабна чета је задужена за наставу, планирање обуке, а обезбеђује и услове за несметано функционисање Команде и Штаба бригаде. За то располаже потребном аутомобилском техником – путничким и теретним возилима. Чета везе је носилац система веза и комуникација у бригади. Опремљена је пољским комуникацијско-информацијским системом, радио-станицама "харис" и савременом радиотехником која је компати-

билна са земаља НАТОа. Ремонт борбене и транспортне технике, превозење, снабдевање инжињеријским и минско-експлозивним средствима изводи чета за материјално-техничко обезбеђење.

■ ПРВИ БАТАЉОН

До 1998. године у батаљону су се налазиле две чете специјалних снага, са војницима на одслужењу војног рока, и транспортно одељење. Попуњавање професионалним војницима започело је 1999. године, а окончано је 15. јуна 2002. Припадници батаљона учествују у рату против тероризма у операцији за стабилизацију и послератно уређење Ирака. Већина специјалаца била је ангажована и у мисији у Ираку. Посебно се истакао вод за обезбеђење важних личности, који је извршавао задатке у Ираку и Авганистану.

Припадници батаљона су заједно са америчким и пољским јединицама учествовали и у операцијама "Iron Cordon and Search" и "Калифорнија", које су изведене 2004. године. У њима су истраживали објекте у пустињском делу Ирака и откривали склоништа те-

УКРАТКО

>>> ХРВАТСКА МОДЕРНИЗУЈЕ ХЕЛИКОПТЕРЕ -

Између МО Хрватске и руске фирме "Рособоронекспорт" закључен је уговор о обнови и модернизацији хеликоптерских ескадрила ОС РХ. На

основу уговора, руска фирма ће Хрватској испоручити десет хеликоптера типа Ми-171 Сх, модернизованим "наследницима" Ми-8 МТВ који су већ у употреби у хрватском ваздухопловству. Вредност хеликоптера са земаљском и испитном опремом, алатима и сетом резервних делова је око 65 милиона долара. Уговором је, такође, прецизирано да руски стручњаци редовно сервисирају летелице, али у ремонтним заводима Хрватске.

Ради поједностављења процеса упућивања јединица у међународне мировне мисије МО Хрватске је потписало технички аранжман са Министарством националне одбране Канаде о сарадњи у подршци ваздушног превоза. Споразум омогућује коришћење канадских авиона за превоз људи и материјалних средстава, као логистичку подршку хрватским снагама у међународним мисијама. За Хрватску, која нема одговарајуће транспортне капацитете, овакав споразум врло је важан, јер осим уштеде, њиме се поједностављују процеси логистичке подршке и избегавају силни административни проблеми који се намећу при слању снага и средстава преко других земаља. Загреб је и иначе место које Канађанима служи као међустаница у превозу људи и добара између Канаде и Авганистана.

>>> ДОДАТНЕ СНАГЕ ЗА АВГАНИСТАН – Без обзира на недавну погибију британских војника у Авганистану, премијер Тони Блер најавио је слање додатних снага и средстава у ту земљу. Британски контингент тренутно броји око 4.000 војника стационираних у Хелмаду, провинцији на југу Авганистана која је честа мета талибанских напада.

>>> БЕЛГИЈСКО-РУМУНСКИ ОДНОСИ – У разговорима белгијског и румунског МО у Букурешту, осим питања билатералне војне сарадње и помоћи румунском учешћу у међународним операцијама, посебна пажња посвећена је питањима безбедносне ситуације на Балкану и црноморском акваторијуму, европске политике безбедности и одбране и процесу трансформације НАТОа.

Б. Н.

рористичких група. Том приликом погинула су тројица старешина батаљона.

Први батаљон има потребну аутомобилску технику за различите задатке, а његови припадници користе лако стрелачко оружје – пиштоље, аутомате, аутоматске пушке, снајпере, пушкомитралезе и бацаче граната.

Од 2000. године батаљон се ангажовао на више билатералних и мултинационалних војних вежби у Португалији, Шпанији, Грчкој, Пољској, Италији, те на вежбама из програма Партнерство за мир у Бугарској, Албанији, Македонији и Румунији.

Батаљон у сталној борбеној готовости има тактичку групу јачине чете, са штабним елементима, компатибилну снагама за специјалне операције НАТОа. Та јединица улази у састав снага Алијансе за брзо реаговање – Rapid reaction forces.

■ ДРУГИ И ТРЕЋИ БАТАЉОН

Други батаљон бугарских специјалних снага је наследник Другог падобранско-извиђачког батаљона из састава 68. падобранско-извиђачког пука, формираног 1975. године. Реорганизацијом 2001. године преименован је у батаљон специјалних снага, са истим задацима као и остала два батаљона. У односу на Први батаљон, у свом саставу има војнике на одслужењу војног рока. Планирано је да се и он до краја 2006. године попуни само професионалним војницима. Водна и четна обука, гађања, кретање на непознатом терену су тежишне вежбе током оспособљавања припадника тог батаљона.

У садашњој организацији Трећи батаљон специјалних снага је формиран 2003. године. Са припадницима батаљона, који су за сада војници на одслужењу војног рока, изводи се посебна тактичка припрема на којој се увекбавају за задатке у извиђачким мисијама и специјалне акције. Осим тактичке, организована им је падобранска обука и изучавање падобранских система, али и различита гађања из стрелачког наоружања. Физичкој припремљености специјалца поклања се изузетна пажња. Припадници тог састава су, такође, учествовали у мисији у Ираку. ■

Благоје НИЧИЋ

ЈАЧАЊЕ ЈАПАНСКЕ ПВО

Оружане снаге САД ће почетком августа, у својој бази Кадена на јапанском острву Окинава, која је уједно и највећи војно-ваздушни објект изван територије САД, започети размештање 24 модернизована лансера противракетних система "Патриот-3". Пројекат има за циљ јачање јапанске ПВО, након недавног лансирања севернокорејских ракета. Иначе, Окинава је главни ослонац америчких оружаних снага у западном делу Тихог океана где је размештено око 75 одсто њихових војних објеката у Јапану. ■

ШКОЛОВАЊЕ ИРАЧКИХ ОФИЦИРА

У колеџу НАТОа у Ар Рустамија, поред Багдада, школовање је завршила нова генерација од 37 ирачких виших официра (од потпуковника до генерала) за обављање кључних дужности у снагама безбедности нове ирачке армије. Курс у трајању од десет месеци требало је да полазницима обезбеди боље разумевање међународних односа, принципа националне безбедности, политике одбране, примену одредаба међународног ратног и хуманитарног права, методологију оперативног планирања и знање из информатике и енглеског језика.

У реализацији курса посебно место имали су чланови мисије НАТОа за обуку (NATO Training Mission Iraq NTM-I) у контроли на-

ставног програма и улози ментора, координатора и водитеља. Колеџ (Joint Staff College) у Ар Рустамија је основан септембра 2005. године и представља један од елемената мисије НАТОа за обуку припадника ирачке армије са задатком да обучи различите видове оружаних снага Ирака, пружи техничку подршку за несметану обуку и обезбеди услове за пријем опреме од донација земаља чланица НАТОа.

ВЕЖБА ПОД ПОКРОВИТЕЉСТВОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Бугарска је била домаћин међународној вежби под кодним називом "Tasom see-2006", одржаној под покровитељством и уз подршку ЕУ, на којој су, поред дома-

ћих, учествовале јединице за брзе интервенције Цивилне заштите из Словачке, Мађарске, Грчке, Румуније и Словеније. Разрађиван је сценарио отклањања последица терористичких напада на цивилне објекте уз доста жртава.

На вежби, којом је руководио Центар за усклађивање активности међународних јединица на подручјима несреће ЕУ (OSOCC), постављени су задаци из области деловања система CECIS (Common Emergency Communication and Information System): провера и побољшање процедура и механизма ЕУ на усклађивању пружања међународне помоћи, компатибилност и комплементарност у припремању помоћи држави која је тражи, провера и побољшање спасилачких могућности различитих држава и координација између спасилачких служби, припрема помоћи за превентивно деловање на подручју ЕУ. ■

>>> ВЕЖБА НА ЦРНОМ МОРУ – Сарадња, оперативне способности, координација активности и решавање задатака на мору била су главна питања која су на редовној, годишњој вежби "Briz-2006" у Црном мору, решавали припадници РМ Бугарске, Грчке, Шпаније, Француске, Немачке, Италије, Турске, Украјине и САД, те различите агенције из Бугарске које се баве питањима заштите на мору.

>>> ИТАЛИЈАНИ ОДЛАЗЕ ИЗ ИРАКА – Одлуком о повлачењу јединица из Ирака Италија се придружила Јапану, Бугарској и још неким земљама савезничке коалиције. У јуну је већ повучено 1.100 од 2.300 припадника италијанског контингента који је задатке обуке, обезбеђења и обнове ирачких снага, извршавао у Насирији, граду на југу Ирака.

>>> МИСИЈА ЕУ У БиХ – Објашњавајући напредак који је постигнут у уређивању Босне и Херцеговине као правне државе, високи представник ЕУ у БиХ Кристијан Шварц-Шилинг најавио је затварање канцеларије високог представника за 30. јун 2007, али и даље присуство међународне заједнице у БиХ.

>>> ПОМОЋ АВГАНИСТАНУ – Упућивањем различитог наоружања и возила чија је вредност две милијарде долара САД ће помоћи модернизацију авганистанске армије у њеној борби са талибанима.

>>> СТРАНЕ ТРУПЕ У УКРАЈИНИ – Прихватањем Закона о дозволи присуства страних оружаних снага на својој територији ради извођења вежби и гађања, Украјина је отворила још једну могућност ка бржој интеграцији у евроатлантске структуре. Законом су отклоњене правне сметње за одржавање већ планираних шест међународних војних вежби чији је циљ: повећање борбене готовости јединица украјинске армије, прилагођавање стандардима НАТОа и припрема за учешће у међународним мисијама.

ВИШЕНАМЕНСКИ БОРБЕНИ АВИОНИ

СКУПА АЛИ
ТРАЖЕНА РОБА

Трговина вишенаменским борбеним авионима једна је од најпрофитабилнијих грана војне индустрије. Уговори о набавци често превазилазе бројку од милијарду америчких долара. То је, само по себи, довољан разлог за жестоку тржишну борбу. За такву утакмицу данас су способне само индустријски и војно најразвијеније државе.

Свега десетак земаља у свету данас производи и продаје вишенаменске борбене авионе. Неке од њих их самостално пројектују и производе – САД, Француска, Русија и Шведска, док се Немачка, Велика Британија, Италија и Тајван за тако скупе пројекте удружују или користе туђе технологије. У Кини и Индији вишенаменски борбени авиони су још у прототипским фазама, али у будућности и они могу постати интересантни земљама "трећег света".

Мали је број земаља које купују такве авионе. Стручњаци оцењују да су томе допринели распад СССР-а, јер је некада важио за главног војног снабдевача сиромашнијих земаља, крај Хладног рата и економска криза у земљама источне Европе, које су имале снажна и бројна ваздухопловства. Томе ваља додати и смањивање одбрамбених буџета широм света, те измену безбедносну слику. Не треба сметнути са ума ни стално осавремењивање борбених летелица чија је цена неминовно порасла. Стога је на тржишту тешко пронаћи вишенаменски борбени авион чија је цена нижа од 25 милиона долара.

Износ комплетног уговора, међутим, далеко је већи од збира цене купљених авиона. У њега ваља урачунати почетни комплет резервних делова, алате за одржавање, симулаторе, преобуку људства и набавку убојних средстава, која коштају стотине хиљада долара. Зато су уговори који обухватају испоруке преко двадесетак авиона прави "бинго" за компаније које их производе.

■ ФИНАНСИЈСКИ КРИТЕРИЈУМ

Тренутно на тржишту има неколико категорија вишенаменских борбених авиона, који се могу разврстати према оквирној цени. Кажемо "оквирној" јер она зависи од броја авиона који се купује, нивоа опреме, начина плаћања – новцем, робом, индустријском кооперацијом – али и политичких, односно војних прилика које владају у земљи која их купује.

У прву групу спадају авиони чија се вредност креће од 25 до 35 милиона долара (подела је на основу података из часописа AEROSPACE AMERICA, из марта 2005. године). Типични представници су F-16, *мираж 2000*, *грипен* и *херијер*. Статистички подаци из осамдесетих и деведесетих година прошлог века, али и с почетка деценије, говоре да је то најпродаванија категорија борбених авиона за коју се одлучило 26 купаца. Другу групу чине авиони чија

Најскупљи вишенаменски борбени авион данашњице
F/A-22 раптор (Снимео Локид Мартин)

је цена од 36 до 45 милиона долара – F/A-18 A/B/C/D и Су-27/30. Њих је набавило девет купаца. Авиони F-15 и торнадо, који коштају више од 45 милиона спадају међу најскупље вишенаменске борбене авионе.

Судећи по последњој генерацији борбених авиона којима се опремају најбогатије земље, очито је да произвођачи нису обрађали превише пажње на продукцију “јефтинијих” модела. Тако F/A-18E/F кошта око 50 милиона долара, *јурофајтер* (Eurofighter) и *рафал* (Rafale) око 60 милиона, а очекивана цена ултрамодерног F/A-22 раптора креће се од 80 до 100 милиона долара. Осим двомоторне концепције, на њихову цену утичу квалитетна електронска опрема и наоружање, које се према нашим мерилима граниче са научном фантастиком.

Маркетиншки експерти појединих великих компанија, попут Жана Франсоа Барта из Дасоа (Dassault), тумачили су појаву скупљих авиона као резултат наде у укупан индустријски раст, а тиме и куповну моћ потенцијалне клијентеле. То се, осим у земљама које су их развиле и произвеле, није догодило. Страним тржиштем и даље доминирају једномоторни авиони F-16. Он се производи од 1978. године и досада је испоручен у више од 4.300 примерака. Значајан успех бележи и шведски СААБ који у промоцији и продаји *грипена* наступа заједнички са британским BAЕ Systems. И даље је актуелан француски *мираж 2000* који у савременијој “одори” проналази нове купце, додуше у мањим серијама. Бразил је прошле године од Француске, за 85 милиона евра, купио 12 половних *миража 2000 С*. Веће серије су, помало нелогично, резервисане за моделе који, како је претходно речено, много коштају. То су F/A-22, F/A-18E/F, *јурофајтер* и *рафал*. Ти авиони су западног порекла, а њихов развој је започео још у време Хладног рата. Одбрамбени прорачуни су у том периоду били далеко већи, а и број авиона планиран за серијску производњу. Карактеристичан је пример авион F/A-22 раптор. Првобитна замисао је била да USAF прими 749 ловаца тог типа. Током протекле деценије, због смањења буџета, али и недостатка потребе за једним таквим суперловцем, број је сведен на 277 авиона. Затим је авион из ловца модификован у ловца бомбардера (уместо F-22 сада је F/A-22), а пре годину дана је поново смањен његов број на 179 авиона. Како је само Тајван због војнополитичког окружења и реалних потреба заинтересован за набавку тог авиона, раптор ће се тешко сврстати у ред профитабилних пројеката. Слична је судбина задесила и наручене авионе *јурофајтер*, F/A-18E/F и *рафал*. Ниједан од њих, сем *јурофајтера* кога је наручила Аустрија, није продат купцима ван земаља произвођача.

Приступ је другачији у перспективном програму JSF (Joint Strike Fighter). Са пројектованом ценом од 40 милиона долара и понуђеним квалитетом тај би авион могао да превазиђе успех F-16. Процењује се да би наредних деценија његова производња достигла 3.000 примерака. Израђиваће се у конвенционалној и морнаричкој верзији, али и са могућношћу вертикалног поле-

Шведски грипен је постигао велики извозни успех пласманом у Јужноафричку Републику, Мађарску и Чешку. Да ли су на реду Румунија и Бугарска?

ИСКУСТВА ИЗ ОКРУЖЕЊА

За авионе чија је цена од 25 до 35 милиона долара у протеклих неколико година одлучиле су се многе земље у транзицији (каква је и наша), које не желе да се одрекну сопственог ваздухопловства. Са мањим бројем купљених авиона (10-20) оне задржавају ингеренцију над властитим ваздушним простором, те се та услуга не препушта снажнијим комшијама. Задржава се, такође, контакт са модерним технологијама, у којима предњачи борбена авиација, а у највећем броју случајева се компензацијама ангажује властита индустрија. Такав приступ ће, поред Мађарске и Чешке, вероватно следити Бугарска и Румунија, у којима се ускоро очекује расписивање тендера. Сличне ставове заступа и Хрватска, која без обзира на америчке препоруке, намерава да задржи борбену авиацију.

Фото EADS

Јурофајтер је заједнички производ Велике Британије, Немачке, Италије и Шпаније. За куповину тог авиона се одлучила и Аустрија.

Снимео С. Врзачић

Захваљујући квалитету али и политичким околностима, Сухој ће по први пут продати авионе Мексику и Венецуели

тања и слетања. Пројекат финансира још десетак држава које JSF сматрају за потенцијалну замену F-16. Удруживање се реализује такозваним Security Cooperation Partner програмом у који су укључени Велика Британија, Канада, Данска, Холандија, Аустралија и Турска. За њега је заинтересован и Израел, мада је амерички председник Буш својевремено суспендовао његово учешће због војне сарадње са Кином.

■ СУХОЈЕВ ПРОБОЈ

Иако на Истоку не постоје слични кооперативни програми, чињеница је да се и његово тржиште спрема да "прогут" велики број борбених авиона који ће се у будућности произвести. Индија и Кина, на пример, развијају властите програме, али паралелно набављају руске МиГ-ове и сухоје. Индија већ планира набавку 126 вишенаменских борбених авиона (поред развоја лаког ловца ЛЦА и лиценчне производње Су-30 МКИ), док је Кини потребно најмање 400 вишенаменских борбених авиона који ће заменити застареле ловце Ј-7. Делимично решење Кинезима представља домаћи ловац Ј-10 који је, како тврде бројни показатељи, настао на бази израелског лавија, али са руском погонском групом "позајмљеном" са Су-27/30. Неки западни извори процењују да се тај авион тренутно налази у фази предсеријске производње. Део потреба попуњаваће се лиценцом производњом Су-27 (локална ознака Ј-11) и куповином Су-30МКК. Кина и Индија су на тај начин удахнуле ветар у једра посрнулој руској авио-индустрији. Тако је, сходно потписаним уговорима, Сухој наставио усавршавање Су-27/30 пласиравши га Индонезији и Малезији. Назиру се и аранжмани са Алжиром, Мексиком и Венецуелом. Иако нема значајнијих поруџбина од домаћег ваздухопловства, Сухој се нада да ће убудуће преузети 20 одсто тржишта вишенаменских борбених авиона.

Реномирана агенција Тил група (Teal Group) сматра да ће од 2005. до 2014. године бити произведено 3.000 вишенаменских борбених авиона. Узлазни тренд потврђује да су, без обзира на

Фото SAAB

Уз савремене борбене авионе обавезно се купују и комплексни симулатори лета

цену, они и даље тражена роба. Њихова вредност износиће око 150 милијарди долара, што представља помак у односу на претходну декаду. Зато је реално очекивати жестоку борбу за сваки део тог колача. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

БОИНГ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ИНФОРМАЦИЈА

Компанија "Boeing" је обелоданила да је при крају израде новог пројекта "737" модела комерцијалног авиона, на коме је уграђен систем за откривање и праћење различитих врста комуникација и сигнала, за потребе SIGINT-a (Signal Intelligence).

Овај пројекат је предвиђен за потребе КоВ и Ратне морнарице САД. Авион ће имати 24 радна места за откривање и праћење електронских сигнала и представљаће алтернативу за недавно прекинути пројекат Lockheed Martin's – Aerial Common Sensor (ACS), чији авион "ERJ-145" није могао успешно да поднесе више од шест радних места и терет додатних сензора и система.

Нови "737 SIGINT" систем је наставак развоја система P-8A Multimission Maritime Aircraft (MMA) из фамилије "Boeing". Авион ће користити исти мотор, систем за дотур горива у ваздуху, имаће радар и антене истих перформанси,

иста електрооптичка и И/Ц средства, те P-8A. Разлика између ова два модела је што новији "737 SIGINT" модел неће имати опрему за борбу против подморница, већ ће имати развијенију и изузетно јаку информатичку подршку за обраду прикупљених информација.

Циљ Boeing-a је да у ближој перспективи нови модел обједини оба, противподморнички систем и SIGINT систем. Овако опремљен "737 SIGINT" био би адекватна замена за патролни противподморнички морнарички авион "P-3C Orion", односно "P-3/EP-3" који треба да се повуче из употребе до 2013. године. ■

ТАЛЕСОВИ ИНТЕГРИСАНИ СИСТЕМИ

Холандска компанија "Thales" представила је јавности два нова пројекта интегрисаних оружаних система за ПВО кратког домета FLYCATCHER Mk1 i FLYCATCHER Mk2. Сврха комплетирања ПВО система опремом овакве намене јесте стварање потпуног интегрисаног система, који омогућава независну контролу и управљање ватром два или више различитих оружаних система истовремено – ПВО артиљеријом, ПВО ракетама краће и средње домета, чиме се постиже максимална ефикасност борбених средстава.

Систем FLYCATCHER Mk1 представља веома успешан и у пракси потврђен интегрисани систем за контролу и управљање ватром са земље, а нови систем FLYCATCHER Mk2 је врхунац информатичке технологије, која обједињује: откривање циља, процену опасности, праћење циља и контролу оружаних система. Због савремене технологије, назван је Hybrid Weapon Control Centre Mk2. Опремљен је 3D осматрачким радаром и уз помоћ електрооптичких сензора, омогућава локално праћење и навођење ватре на циљ у дневно-ноћним условима, при чему обједињује и контролише истовремено ватру свих постојећих противваздушних артиљеријских калибара и ракетних система.

Основа интегрисаног система за контролу ватре је нови 3D SMART-S Mk2 осматрачки радар. Развио га је огранак компаније "Thales" у Данској за потребе РМ те земље. У јануару 2007. године биће инсталиран на броду за експерименталну подршку данске морнарице, а након тога налазиће се само на бродовима виших класа. ■

КРИПТОГРАФСКИ МОДУЛ

Британска компанија Harris Systems Ltd као део америчке корпорације за телекомуникације, Harris Corporation, уговорила је са Министарством одбране Велике Британије производњу усавршених криптографских модула, вредну око 7 милиона долара (4 милиона фунти).

Пројекат је познат под називом INFO-SEC (Information Security) или CHIM модул.

Производња се заснива на усавршавању постојеће варијанте криптомодула Core Cryptographic Module (CCM), у нови модел End Cryptographic Units (ECUs). У суштини, CHIM модул ће бити далеко бољи од Sierra II Programmable Cryptographic модула, за потребе шифровања информација највишег степена важности, тзв. "Top Secret UK Eyes Only classification", у британском министарству одбране.

За потребе тог шифарског система нови хардвер ће бити обелодањен током 2007. године, за комуникацију преко линка и коришћењем Интернет протокола (ИП).

Постојећи Sierra II модул за сада обезбеђује брзину преноса података преко 300 Mbit/s и развијен је као компатибилни криптосистем са америчким Joint Tactical Radio System (JTRS) и Програмом за криптомодернизовање Агенције за националну безбедност, National Security Agency's (NSA's) Crypto Modernization Program.

Нови криптомодул, осим повећане брзине за пренос података, биће препознатљив по модерним техничким достигнућима и врхунским перформансама. Пре почетка примене, CHIM модул ће званично испробати и оценити Група за безбедност комуникационих система британске националне агенције за тестирање комуникационих апликација у сфери безбедности. ■

АКАДЕМИК
ДРАГОЉУБ ДРАГАН НЕДЕЉКОВИЋ
О СРПСТВУ И СРБИМА

НАШ ПОРАЗ ЈЕ И ПОРАЗ НАШЕ ПАМЕТИ

КУЛТУРА

И Стефан Немања је подигао оне дивне, а порушене Ђурђеве ступове изнад Новог Пазара да прослави своју победу. Са врха брда Ступови као да вичу да смо победили. Кога је Стефан Немања победио? Брата Тихомира. Његови синови, Вукан и Стефан, опет ратују. Лаза Костић је то дефинисао оним језивим знаменитим стихом: *Најцрњи враг је Србин себи сам.* То нас прати, од Стефана Немање до данашњих дана. На фасади зграде из 14. века Општине у Базелу пише: *Где јединство влада, ту станује Бог.* То је начело које треба усвојити. Код нас је мржња међу неистомишљеницима много јача од наше заједничке љубави према отаџбини. Зна се шта је старије.

Мудрост коју баштине образовање, године и искуство, свакако је једна од одлика академика Европске академија наука, књижевности и уметности са седиштем у Паризу Драгољуба Драгана Недељковића, једног од наших водећих слависта и најугледнијих европских компаратиста у другој половини 20. века. Међу многобројним радовима, студијама и књигама које је написао постоји и занимљив наслов *Рећи Србима у смутном времену*. А шта то, окосница је разговора који следи, а почиње прелиставањем преломних тренутака, који су одредили његов живот.

– Породица војвођанска, средина у којој сам растао, епоха... Велика сурова епоха. Све је то одредило мој живот. Одрастао сам у Руми, у средишту Срема, где сам завршио основну школу и матурирао. Одатле су моји, и отац и мати. Та Рума, која има три српске цркве и једну католичку, дала ми је патријархално васпитање. Литургију знам као свештеник, таква је била читава моја генерација. Ми смо знали ту пјесан. Знали смо ко смо и шта смо. Данас то људи не знају. Провалија између моје генерације и нових поколења је огромна. Данашње генерације су једноставно слуђене, школом, свемоћним мас-медијима који зачас промене људе. Шта ће вам јачи пример од Црне Горе, најсрпскије српске земље која је отишла. Није било већих Срба од Црногораца. Ја не бих знао да дефинишем своју националну свест без владике Рада, без *Горскога вијенца*, без Марка Миљанова, светог Петра Цетињског, краља Николе... Химна им се завршавала стихом: *Онамо покој добићу души кад Србин више не буде роб...* Смешно је доказивати до које мере су они Срби, чак им је и ношња у знаку српске тробојке, њихове невесте су носиле црну мараму у знак жалости за изгинулим косовским јунацима. Свега су се тога одрекли заборављајући да пропадају, не само мали, већ и сви заборавни народи. Нажалост, и ми смо на том путу. Код нас хара бела куга, све нас је мање и мање. Ми смо на силазној линији. Ово је самртни час, уколико се не тргнемо, уз заборав, коме смо склони, нас неће бити за сто година. То је та мисао која ме мучи.

Докторирали сте у Француској, где сте и живели двадесетак година. Отворили сте или иницирали катедре за славистику у Стразбуру, Бордоу, на Сорбони, у Нансију... Судаћи по Вашим анализама горућих питања за српски народ, чини се да се са дистанце, у Вашем случају, просторне, боље види него када се човек налази унутар процеса?

– То је тачно. Нека следећа књига мојих мемоара требало је да се зове *Светлост са стране*. После саобраћајног удеса који ме је задесио написао сам *Из дубине светлост*, а *Светлост са стране* сам само започео, бојим се да је нећу завршити. Тај поглед издалека на наш народ, културу, веома је драгоцен. То је поглед са стране, критички. Иако сам живео напољу, никада нисам прекидао везу са Београдом. Радио сам упоредо, и тамо и овде. Никада нисам помислио да останем у Француској, којој много дугујем. Свака туђа земља туга је, ако не голема, а оно бар мала.

Љубав према завичају, коју сам наследио од својих родитеља, пре-нео сам и на своју децу. Ниједно од моје деце, за разлику од деце наших дипломата и пословних људи, морално-политички подобних, није остало напољу, иако имају и француско држављанство, које је стечено када сам добио професуру. Долазио сам у Србију да се окрепим, да из света донесем вредности за које сам веровао да она треба да их прихвати, али и да из Србије понесем то чиме ми можемо да се представимо свету.

Како из ове београдске перспективе видите нашу садашњост. Шта се све то са нама догодило на прагу трећег миленијума, после краја 20. века, када је и почела да се одмотава наша национална трагедија?

– Да, то је права реч – национална трагедија. Не знам како ћемо се спасти. Ових сам дана одржао беседу у манастиру Манасија отварајући Дане српског духовног преображења, све време понављајући: преобразити се... А обраћао сам се и свештенству, и монаштву, и академицима, професорима, политичарима, народу који је тамо био окупљен. Како да се преобразимо?

У шта да се преобразимо или чему да се вратимо?

– Морамо ићи на извор. Извори су веома важни. Морамо развијати слободан и критички дух, према себи, пре свега. Инсистирам на светосавском духу, јер су ту наши корени највитаљнији. А ту су везе пресечене. Ту има и Вукове кривице, он је истањено ту везу са средњим веком, тако да је између модерног времена и средњовековне епохе – провалија. То је трагедија наше културе. Подсетићу вас да су оснивачи наше средњовековне државе били оснивачи наше књижевности, људи културе, више него писмени, прави књижевници: Стефан Првовенчани, свети Сава... А оснивачи модерне Србије и Вожд и књаз Милош су неписмени. То је страшна провалија. Кад дођем у Беч ходам стопама Вуковим и Доситејевим, али се понекад упитам, Беч у то време град велике музике, Бетовена, Моцарта, јесу ли Његош и Вук икада били на неком концерту? Генијални људи, даровити, великог знања, крајње занимљиви за Европу, да ли су слушали Бетовена и Моцарта? Сумњам.

Рекли сте светосављу, а не православљу.

– Православље, које је шири појам, има једну битну димензију – теоцентризам. Њему често недостаје антропоцентризам. Православље са својом вертикалом није довољно у историји, у социјалним проблемима. Нису случајно на тлу православља тријумфовали ислам, револуције... Православље се одувек обраћало вишим вредностима, као битно теоцентричко, а недовољно се бавило садашњим тренутком. У претераној бризи да нас припреми за онај суштински живот, који долази после смрти, православље је занемаривало садашњи тренутак. На тај проблем је указао и отац Јустин Поповић, изразити антихуманиста. Он није антихуман, он је врло хуман, племенит и духован човек, али он сматра хуманизам за смртни грех. Разговарао сам са њим пред његову смрт, шта је основни грех Европе, оче, упитао сам га. Одговорио је: хуманизам. Не може човек бити у средишту пажње, на месту које припада искључиво Богу. Хуманизам води индивидуализму, а у изопачењу – егоизму. Као што се теоцентричка православна вертикала, веома узвишена, зачас претвара у деспотизам, диктатуру и угњетавање човека. Свако има своју деформацију. Демократија за мене није никакав идеал, ја сам увек истицао да би нам добро дошао просвећени апсолутизам, да се доведемо у ред. Само нам је тешко да пронађемо просвећеног деспота. Имали смо ужасног деспота у кнезу Милошу, кога зову велики, а ја га зovem грозни, јер је заиста језив. То не умањује његов значај ни величину, као што не умањује ни величину Ивана Грозног, једног од највећих руских царева. Наћи просвећеног деспота... Тито је хтео то да буде, али му је сметала Трећа интернационала. Ипак је био комуниста, нарочито када је реч о националном питању, и за веран да буде против Срба, као што су бољшевици у Русији радили све што су могли против Руса. Довели су до тога да је најрускија руска земља Украјина, засебна нација... Измишљотина бољшевика. Стаљин је измишљао нације да би имао више столица у Уједињеним нацијама, Тито се поводио за њим.

Кажу да ће трећи миленијум обележити интеграције. Ми смо на путу ка Партнерству за мир, следећи ниво је НАТО. Српска прича са савезницима је врло деликатна и сложена. Сетимо се Француза с почетка и краја 20. века, енглеских бомбардовања... Како Ви гледате на то?

– Сила бога не моли. Наш положај је крајње деликатан. Зато је више него актуелна тема деспот Стефан. Он је био вазал, имао је само 12 година када је изгубљена Битка на Косову, шеснаест када је ступио на престо, али је добро васпитан. Васпитале су га две мудре жене, његова мајка кнегиња Милица, у монаштву Јевгенија, и њена рођака деспотица Јелена, у монаштву Јефимија. Само замислите тај историјски тренутак. Вазал иде на поклоњење султану Бајазиту, убици свог оца. Са собом још води своју малолетну сестру Оливеру у харем. Учествује у биткама на Ровинама, ту где гине Краљевић Марко, одликује се у бици код Никопоља, баца хришћанску војску западних витезова у Дунав и задивљује Тамерлана у великој бици код Ангоре 1402. године, где се сударају Турци са Монголима, које предводи Тамерлан, можда највећи војсковођа свих времена. Тамерлан се диви српским ратницима, ослобађа их и под оружјем их враћа у Србију, даје Оливеру њеном брату Стефану, не тражи од ње и њих да приме ислам, што је тражио од свих других, једноставно задивљен Србима. Деспот Стефан Лазаревић је био вазал. И над нама је сада нека велика сила. Зато истичем деспота Стефана данашњим нашим политичарима, не могу да кажем државницима, јер ми немамо државника ни на видику. Он никада није заборављао, све служећи Бајазиту, дугорочне интересе Србије и српског народа. Знао је он за борбе на турском двору око престола после Бајазитове смрти, али је знао да нема смисла дизати се у том тренутку против Турске, јер је у питању само пролазна слабост.

Треба мудријим начином задовољити неке српске интересе. Деспот Стефан враћа у састав своје државе Косово и Метохију, Призрен, Пећ, Приштина, постају опет српски градови. Његова држава, упркос вазалском положају и силама које га притискају, није мања од државе Првовенчаног. Али шта вреди територије ако нема културе која их повезује, то је организам без крвотока. Зато је неопходна визија – садашњости и будућности. То одликује државника. Сам је деспот лепо рекао: *Колико је у моћи, ми ипак своју песму плетемо*. Корак по корак по јасној визији српској. Отуда ресавска школа, Манасија, која не заостаје за немањим задужбинама. Све су то културни центри деспотове визије. Обновља се култура Србије. А за разлику од данашњих вазала, ма колико он као витез био веран својим заклетвама и служио сили, он никада ту силу не хвали. Турци су увек за њега и његову мајку, за патријарха, монахе, народ – само пошаст, само несрећа – они који чине злодела. Ми им служимо, али их не величамо и не слави-мо, знамо с ким имамо посла и само чекамо њихов крај. То је можда узор и за ово доба – како у поразу сачувати достојанство.

Постоје констатације које се често појављују у јавности као дијагнозе, а да се одавно не говори о томе шта је до тих стања – болести довело. Таква општа места су: ми немамо јасан национални програм, ми немамо елиту... Зашто немамо дефинисан национални програм, како смо у беспућима историје, која нас није штедела, погубили елиту? Зашто је тако тешко обновити је? Јер, наш пораз је и пораз наше памети – записали сте.

– Често кажем да је криза елите изазвала кризу нације. Та криза елите је присутна свуда, одоздо нагоре. Некада смо имали сеоске домаћине, сеоску елиту, узорите људе који су давали тон времену. То су модерна епоха и комунизам покосили. Криза елите се простире чак до Академије наука, која ниједну одлуку не може да донесе сложено, не кажем једногласно. Имали смо елиту у средњем веку. То није мрачни средњи век како се најчешће погрешно мисли. Гистав Коен, кога сам успео да чујем, ме је томе научио на Сорбони. Коен је говорио о великој светлости средњег века, било је ту мрака; сигурно, али погледајте, шта то ми свету данас показујемо од наше културе? Углавном средњовековне споменике, као и они на западу, катедрале. Нотр дам, Ремс, то је велика светлост коју треба озбиљно схватити. Наша елита је страдала на Косову. Песник каже: *Косовски јунаци заслуга је ваша што последњи бесте*. У време модер-

*Шта је то за шта се данас
вреди борити?*

– За љубав. Она све превасходи. За љубав међу нама, за љубав према себи, за самопоштовање које смо изгубили, за узајамно поверење. Морамо изградити систем вредности, вратити се у нормалу, неговати елиту, људе културе. А у људе културе спадају сви ствараоци. Онај први који је узорао бразду и засејао њиву – то је човек културе. Онај који је припитомио коња или пса, и он је човек културе, јер чини нешто чиме задужује потомство. Тако је и данас. Треба поштовати људе културе, свачији стваралачки чин треба наградити, поштовањем пре свега. А не оговарањем. Много смо се срзали. Морамо се спасавати. Другим речима: преобразимо се, јер су дани зли.

не српске државе мало-помало стварала се елита, школована по Европи. У ери Балканских ратова и Првог светског рата ми имамо праву елиту. Куд ћете већа имена од Јована Цвијића, Слободана Јовановића, Јована Скерлића, Богдана и Павла Поповића, мог учитеља Александра Белића, ту је и Николај Велимировић. И шта се дешава? Они подржавају политику своје земље, они је креирају, стварају национални програм и – ужасно греше саветујући регента Александра и Николу Пашића да створе заједничку државу Јужних Словена – Југославију. Тај катастрофални промашај је замислио наше елите. Видите, и то се догађа. Свима је Србија доносила слободу, Љубљански универзитет је био универзитет краља Александра; сад увелико умиру последњи који имају те дипломе. Све је то тај несрећни српски сељак, босоноги геца на својим леђима изнео, жртвујући се за све, а не само за Србију. Уместо да уједине српске земље, јер то је био историјски тренутак, краљ и влада греше, јер слушају кобно погрешне савете сјајне елите. Стварају заједничку државу, у коју верују једино Срби, док је други доживљавају као прелазну фазу. Наша "браћа" нису била достојна те узвишене интегративне идеје, какву су у Немачкој довршили Бизмарк и његови сарадници, ујединивши кнежевине које једва да су се међусобно разумеле.

Ни елита, дакле, није увек у праву. И она промаши. Међутим, она је неопходна и треба је градити. Јован Жујовић, председник Српске краљевске академије наука, на вест о Балканском рату тражи униформу. Како је већ постарији човек, бива одбијен. Он је тешко разочаран, чак и увређен, али ипак налази начин да помогне. Сву своју имовину даје Српској војсци. Таквих академика данас нема. Потрошили смо се. Већ у другом, трећем колелу наше велике породице су се изјаловиле, извитопериле... Пример за то су и наше краљевске лозе. Краљ Александар Први, уз све грешке које је имао, а ко их нема, био је велики витешки краљ, његов син већ то није, а да не говоримо о потомству, које је заборавило језик. То је неопростиво, то се дешава необразованим гастарбајтерима. Сад се треба припремити и за другу фазу. Треба се, мислим на нашу дијаспору, одрчати и када се изгуби језик. Јевреји су показали да је то могуће, али они се ослањају на Стари завет, на Тору, на Талмуд, на велику мудрост својих предака. И када су изгубили језик, они нису изгубљени. За ту фазу се треба припремити. Та наша дијаспора је, како неко рече, наша фатаморгана. Они то не схватају. Једина снага која прати те наше сеобе, а сада смо распршени у 120 држава на свим континентима, јесте црква. Црква је једина духовна снага која нас спаја, а она није довољно духовна и није довољно снага. Треба јој помоћи, не вреди је критиковати. Мада и она често неће да прими помоћ лаика. Све су то наше муке.

Једна од констатација коју и Ви често користите јесте да су Срби трагичан народ. Зашто смо трагични? Шта нам је нанело током историје тај талог трагичности? Народи не настају као срећни или несрећни, већ то постају временом.

– И Стефан Немања је подигао оне дивне, а порушене Ђурђеве ступове изнад Новог Пазара да прослави своју победу. Са врха брда Ступови као да вичу да смо победили. Кога је Стефан Немања победио? Брата Тихомира. Његови синови, Вукан и Стефан, опет ратују. Лаза Костић је то дефинисао оним језивим знаменитим стихом: *Најцрњи враг је Србин себи сам*. То нас прати, од Стефана Немање до данашњих дана. На фасади зграде из 14. века Општине у Базелу пише: *Где јединство влада, ту станује Бог*. То је начело које треба усвојити. Како су Хрвати дошли до једне од најлепших држава? Држали су се гесла: *Хрват је Хрвату мио ма које идеологије био*. Код нас је мржња међу неистомисљеницима далеко јача од наше заједничке љубави према отаџбини. Зна се шта је старије.

Рекли сте да је драма Косова и Метохије можда последњи чин српске националне трагедије. Како се по Вашем мишљењу одвија тај чин?

– Као трагедија. Да ли ће бити катарзе, то је велико питање. То од нас зависи. Треба бити достојан трагедије која нас је погодила. Да ли смо достојни, питам се. Председник и премијер покушавају да нађу заједнички језик, и успевају – понекад. Косово и Метохију треба одржати, заштитити неком аутономијом наше људе и светиње тамо, чекајући нека боља времена. До којих неће доћи, уколико се не преобразимо, ако се не потрудимо. Запад има фантастичну организацију, католичка црква мисли вековима унапред. А ми то немамо. Немамо ни национални програм. Поменули сте то. А да ли знате да је најјачи онај национални програм који није написан. Који се носи у памети, у срцу једног народа.

Наше поштење је дубоко кодирано, рекли сте. Оно је садржано у химни Боже правде, какву ниједан народ нема, у стиху: Сине Марко, не говори криво, ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинскога. Шта нам оно доноси?

– Све је и плус и минус. *Боже правде* је химна, молитва... Обраћајући се богу правде да нас спасе, очекујемо да ће нас спасити уколико смо на путу правде. Те племенитости Срби нису свесни. А све то је наш завет. Опстаје само свестан народ који негује такве вредности. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Поводом Дана
Војног музеја

СУСРЕТИ СА ДАВНИНОМ

Да је археологија саставни део историје Војног музеја, у њему присутна од његовог оснивања 22. августа 1878, са неким мањим и већим прекидима до данас, посведочила је и изложба којом је обележено 128 година трајања Музеја "Калакаћа – археолошка истраживања 2003–2004"

Вероватно ће многе, навикнуте на стандардно и очекивано, изненадити да је Војни музеј, са Народним музејом, најстарија музеолошка кућа у земљи, за обележавање свог Дана изабрао баш археолошку изложбу. Та значајна промена курса видљива је већ по догађајима који су претходили. Војни музеј се ове године укључио у манифестацију "Ноћ музеја", а за ту једну ноћ забележена је невероватна посета од око десетак хиљада људи. За ту прилику, осим Сталне поставке, у Галерији музеја уприличена је "Слатка изложба" посвећена историји чоколаде, а у казаматима је постављена изложба са називом "Српске и европске крвопије".

Сумирајући резултате које је та установа постигла у протеклом периоду пуковник Мирослав Кнежевић, директор Војног музеја, истиче да је у међувремену, између две годишњице, било и гостовања: у Народном музеју у Ужицу, Орашцу, Чачку, а у току су припреме за учешће на изложби "Инсигније династије Карађорђевић" коју ће поставити Музеј Новог Сада. Настављени су заштита и декоративно фарбање предмета у екстеријеру, побољшани су системи веза и комуникације. Веома је битан податак да су скоро завршене припреме да Музеј пређе на компјутерску обраду података, што ће омогућити лакши и једноставнији начин вођења предмета и збирки, а у сарадњи са Историјским музејом Србије, постављен је програм умрежавања у Централни музејски регистар, што је предуслов за размену информација о свим предметима у Музеју са читавим светом, и обрнуто. Редизајниран је и доњи ниво Сталне поставке, а легенде које је прате, преведене су на енглески.

Иако је Војни музеј некада био водећа институција у области археолошких истраживања и ископавања у нашој земљи, он никада није приредио изложбу археолошког материјала.

ЦЕНТРАЛНИ ДОМ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ расписује КОНКУРС

За излагање у Великој галерији Централног дома Војске Србије, самосталних или групних изложби, у 2007. години.

Право учешћа имају чланови Удружења професионалних уметника, ствараоци са академским звањима, Удружења и Савези уметника, Институције културе и ствараоци у дијаспори.

Пријаве са биографијом, описом изложбе, каталозима, предлозима, препорукама или стручном документацијом примају се на адресу:

Централни дом Војске Србије
Београд, Браће Југовића 19.

Конкурс је отворен до 15. септембра 2006. године

"Већ је у првој поставци из 1904. године, види се из докумената, било и археолошких предмета. Нажалост, после Првог и Другог рата многи предмети су нестали, а већ 1953. године, на основу преосталог фонда оформљена је археолошка збирка. Те године је Војни музеј имао три археолога и они су започели иницијална истраживања. Већ 1954. почиње читав низ археолошких истраживања, која без прекида трају до 1976. године. Војни музеј је водио многа значајна ископавања, међу најзначајније локације убрајају се Рас, Звечан, Ново брдо, Смедеревска тврђава... То су све били локалитети које је Академија доделила Војном музеју. Ту је и

Ћезава, такође значајан локалитет, унутар пројекта заштите локалитета на Ђердапу, где је Војни музеј водио сва истраживања до подизања бране.

Имајући све то у виду, идеја ми је била, када сам и ја постао археолог у Војном музеју, да се поново укључим у значајна истраживања. Посебно ми је био занимљив идовар, јер је то први локалитет који је истраживао један од археолога Војног музеја. То се показало као погодак, јер смо 2001. године имали значајан налаз, оставу од два и по килограма сребрног накита, где је било и ћилибара, а показало се да је налаз јединствен у југоисточној Европи. Тако смо се 2003. и 2004. године укључили у истраживање Калакаче, а резултат тог подухвата је и ова изложба, морам да нагласим – прва са тог археолошког локалитета", речи су мр Мирка Пековића, аутора изложбе, вишег кустоса Војног музеја.

Више о археолошким истраживањима у Калакачи сазнаћете из каталога који прати изложбу и изложених експоната. Војни музеј је у склопу процеса реформисања војске недавно прешао под надлежност Министарства одбране, тачније Управе за односе са јавношћу. ■

Д. МАРКОВИЋ

КУЛТУРОСКОП

ПРОГРАМ ЦЕНТРАЛНОГ ДОМА ВОЈСКЕ

КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМ

7. септембар – Велика сала у 19 сати
Промоција књиге
ПОРИЈЕКЛО И ПРЕПОРУКЕ ПРЕДАКА
аутор Милорад Деретић

КОНЦЕРТИ

8. септембар – Велика сала у 21 сат
ТАНГО БАЛ
Цена карата је 400 динара
До 7. септембра карте се могу купити у Билет сервису,
а 8. септембра на благајни Централног дома

ИЗЛОЖБЕ

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА

14. септембар у 20 сати – отварање самосталне изложбе
слика ФИЛИПА БУЛОВИЋА ЛИГИЈА, сликара из Ритопека
Изложба траје до 4. октобра

МАЛА ГАЛЕРИЈА

12. септембар у 19 сати – отварање самосталне изложбе
слика ЉУБИШЕ СТОЈИМИРОВИЋА,
ликовног ствараоца из Београда
Изложба траје до 24. септембра

Еван КОЛМАН

ЦИХАД АЛ КАИДЕ
У ЕВРОПИ (4)

ЗАВРШНИ ПОХОД У БОСНИ

Они воле да убијају Србе. Кад год су могли да убију некога ножем, чинили су то – причао је о стравичној суровости арапских муџахедина један припадник регуларне босанске војске који се са њима, раме уз раме, борио у војним операцијама "Црни лав", "Чудо" и "Бадр"

Крајем 1994. муџахедина су, упркос многим неслагањима и контроверзама, већ скоро три године водили рат у Босни. Године 1995, страни герилци су коначно успели да независно остваре значајне победе на бојном пољу и да имају упечатљив утицај на укупан развој грађанског рата у Босни. Руководство муџахедина пажљиво је радило на томе да искористи предност нових преовлађујућих политичких услова спремајући се на драматично јавно ускрснуће. Арапи су, за извесно време, оставили по страни горчину због Вашингтонског споразума између Хрвата и муслимана и покушали да поново задобију популистичко одушевљење које је било толико важно током мршавих месеци 1992. и 1993. године, тако што су концентрисали своју енергију на мрског српског непријатеља. И заиста, између маја и септембра 1995. изведене су три велике офанзиве у које је био укључен знатан број страних "светих ратника", операције: "Црни лав", "Чудо" и "Бадр". Ови сукоби ће, у крајњој инстанци, одредити завештање страних бораца на Балкану.

(НЕ)СПОРАЗУМ СА ХРВАТИМА

Поновно уједињење фракција босанских Хрвата и муслимана, после њиховог директног војног сукоба 1993–94, иако гнусно за стране муџахедина, омогућило је преокрет у току рата. Први пут од 1992. године, Босанци су коначно остваривали стваран напредак у исцрпљујућим борбама са војним снагама Срба. Суочени са уједињеним непријатељем и претњом бомбардовањем НАТОа, Срби нису имали избора, него да покушају да сачувају што већу територију пре потписивања мировног споразума.

Природно, и даље је трајало неслагање између снага босанских Хрвата и муслимана око споразума из септембра 1994. године да Армија БиХ добровољно затвори арапско-авганистански камп за обуку у Подбрежју. Почетком фебруара, јавни притисак хрватских цивила због присуства муџахедина у Подбрежју резултирао је помирљивом посетом Ејупа Ганића, муслиманског потпредседника Босне и Херцеговине. Војнообавештајни извори Уједињених нација указивали су да је Ганић био „посредник“ између Изетбеговићевог режима у Сарајеву и руководства Одред муџахедина (Катибат ел муџахедин). Па, ипак, Ганић је јавно по-

државао жалбе Хрвата. Одговорио је са саосећањем: "Срели смо се са муслиманским фанатичима који желе да се боре и рекли смо им: *Ви сте пољубац смрти. Нису нам потребни, нас има много. Потребно нам је оружје*".

Иако је Ганић пажљиво саслушао шта су имали да кажу они који су протестовали и иако је поново дао уверавања, Босанци ипак ништа нису урадили да контролишу арапско-авганистанске борце. Спахија Козлић, портпарол Трећег корпуса Армије БиХ базираног у Зеници, покушао је да одбрани ћутање босанске владе у вези са проблематичним страним борцима у Зеници: "Ти људи су дошли овде да нам помогну. Господин Ганић је саслушао хрватску страну приче. Али, ми нисмо имали никаквих проблема са муџахединима". Јадранко Прлић, министар одбране Муслиманско-хрватске федерације, био је много мање пријатан: "Не можемо више да прихватимо да муџахедини тероризују суседе Хрвате. Напредак Федерације зависи од решавања овог проблема".

ПУШТАЊЕ ИЗ КАВЕЗА

Кад се погледа уназад, сасвим је јасно зашто су муџахедине и даље штитили њихови отуђени босански савезници: Армији БиХ очајнички су били потребни њихови савети и стручност за велике предстојеће војне пројекте. Билтени које је издавао арапски штаб у Зеници (којим је руководио Абу ел Ма'али) у фебруару 1995. писали су о томе да је то био "месец у коме су муџахедини имали много посла" са "неколико група од којих се свака састојала од 3 до 4 брата", који су посетили кључне градове и места које су држали муслимани, укључујући Сарајево, Тузлу, Завидовиће, Брезу, Травник и Нови Травник. Ти представници су водили преговоре и држали састанке за индоктринацију и са цивилима и са босанским јединицама. Штавише, тада је управо пристигао један број новорегутованих муџахедина (углавном из Јемена), који су били обучени да одмах преузму борбене улоге. Џихадски извештаји такође се осврћу на Хрвате оптужујући их да "шире гласине и застрашују муџахединске јединице... Хрвати покушавају већ дуже време да избаце муџахедине из Босне, тако да могу слободно да контролишу муслиманску земљу у своју корист".

У храбрим покрету ка северу кроз централну Босну, војска је добила инструкције да елиминира одбрану на планини Озрен, деблокира градове на линији фронта и јединице одбране подрињског региона. За овај задатак босански команданти су прикупили еквивалент од четири оклопне и артиљеријске бригаде. Стратегијски план, познат под називом "Ураган 95", требало је да се у великој мери ослањи на знатну борбену вештину страних муџахединских снага током непрекидног похода који је трајао више од четири месеца. Енес Салетовић, техничар за везе у босанској војсци, сећа се: "Наш командант је питао: *Можете ли заузети ово брдо и када? Они су одговорили: Заузећемо га када то буде рекао Алах*". У очекивању свог задатка, арапско-авганистанско руководство у Травнику и Зеници одлучило је да у Завидовићима успостави привремену базу на линији фронта за стране борце.

Црни врх код Теслића, септембар 1992. године: ратник џихада из Саудијске Арабије са одсеченим главама Срба Благоја Благојевића, Ненада Петковића и Бранка Ђурића

У почетку су Босанци имали озбиљне резерве према употреби арапско-авганистанских снага у својој офанзиви. Мучни сукоби између локалних муслиманских власти и непоправљивих муџахедина нису се лако заборављали; као ни непопустљиво противљење ових последњих Вашингтонском споразуму који је генерално био добро примљен. Представници Армије БиХ су признали: "Они су одлични борци. Али, са њима нема расправе. Најбоље је немати ништа са њима".

Нажалост, током напетих околности у пролеће 1995. муџахединима је, као оружју у крајњој нужди, било опроштено и они су пуштени из кавеза. Мајор француске војске Ерве Гурмелон приметио је да су, уопштено говорећи, милитантни страни борци "држани у резерви и да им никада нису давани одбрамбени задаци. Њихова присутност је указивала на скори сукоб. Ако је муџахединска јединица била у близини знали смо, на основу искуства, да ћемо имати проблеме".

Један пушкар из Завидовића, који је радио за муџахедине, прича о тој непрестаној тензији: "Неки су људи тврдили да (арапски борци) нису спремни да крену у напад док се на небу не појави страна из Курана. Када сам их питао да ли је то могуће, они су се смејали: *То није истина. Идемо у напад када постоје прави војнички услови, када нам наш емир нареди да нападнемо, када нам Алија (Изетбеговић) нареди да нападнемо*".

Крајем маја муџахедини су предузимали коначне кораке неопходне за улетање у акцију. Шифровано име предстојеће војне операције било је Фатах муби или "Чиста победа" (такође позната и под именом "Црни лав"). Непосредно пре борбе, Абу Муаз ал Кувејти обратио се герилцима једним инспиративним и мотивишућим говором и молитвом: "... Молимо Алаха са свим његовим дивним именима и највећим својствима да нам да чисто освајање и поможне нам у чистој победи, јер он има највећу моћ над тим. И такође молим Алаха да прихвати мученике међу нама, ако мученика буде... Јер зато смо ми и дошли у Босну и Херцеговину, нисмо дошли због нечег другог, већ због џихада на Алаховом путу и да помогнемо нашој муџахединској браћи".

ФАТАХ МУБИ

Током говора, Абу Муваз је исмевао нове извештаје који су омаловажавали утицај муџахединске бригаде на укупни ток рата. Шалио се са својом публиком: "Ако погинем у борби (ако ме Алах прими са шухадом), онда ме сликајте са лева, са десна и одозго и покажите људима да је то Арапин, а не Босанац!"

Командант операције "Црни лав" био је Абу Абдула ал Либи. Он је своје прво војничко искуство стекао као возач тенка у либијској војсци. Године 1992. допутовао је из Либије у Босну и ускоро се придружио батаљону странаца са борбеним дужностима на фронту. Његова обученост је међу муџахединима била добродошла. Према изворима Ал Каиде, Абу Абдула је био тихи ратник који је поштовање својих другова задобио акцијом, а не речима. "Он је био међу браћом о којој Алах најузвишенији каже ... суров према неверници-

ма и љубазан према верницима". Абу Абдула је лично био одговоран за опасне извиђачке мисије у позадини непријатеља са циљем да се процене српски војни положаји на три планине у околини места Подсијелово. Врхови који су обезбеђивали суштинску контролу над суседним долинама, били су од стратешке важности и за муслимане и за Србе. Место је такође било главно чвориште српских комуникација према Возућу.

Неколико месеци током зиме 1995, Абу Абдула је пажљиво разрађивао три километра обронка планине. У оквиру својих одговорности, он је имао обичај да "сам одлази ноћу или дању у свим временски условима, искључујући радио. Понекад је ишао тако близу српских бункера да су они бацали ђубре на њега не знајући да је он тамо. Такав је био овај брат, познавао је та три километра као свој длан". За време Другог светског рата, тај карактеристични локалитет био је назван "Врата Москве". Након 1992, пошто су регуларне јединице муслиманске војске неколико пута покушале да заузму то подручје и доживеле неуспех, босански војни стручњаци су коначно закључили да је Подсијелово рејон толико добро брањен да може да се освоји само уз значајну блиску ваздушну подршку. Како нису зазирали од изазова, муџахедини су мобилисали своје ресурсе у настојању да докажу да су процене конзервативних Босанаца погрешне.

После дуготрајних припрема операција је започела у суботу 27. маја. Напредак који су "свети ратници" остварили био је брз и импресиван. Очигледно, обавештајни подаци о рејону борбених дејстава, које је Абу Абдула ал Либи тако пажљиво прикупио, били су употребљени да усмере разарајуће прецизну артиљеријску ватру у срце српске одбране. Тријумф је имао своју цену: пет босанских војника и 14 страних исламиста погинули су у борби. Абу ел Ма'али је брзо реаговао оправдавајући људску цену за фатах муби: "Пут Џихада мора да има своју чисту крв коју Алах узима и бира да буде гориво онима који су остали... Сматрамо да су они мученици".

МУЧЕЊА ЗАРОБЉЕНИХ СРБА

Једна од жртава међу Арапима био је и сам Абу Абдула ал Либи, који је убијен непосредно након ове борбе из непријатељског снајпера, док је био у друштву једног муџахедина из Јемена. Тако је у аналима Ал Каиде "чиста победа" постала позната по једном другом имену: Лејт ел асвад, или операција "Црни лав", у част преминулог Абу Абдуле. И командант операције "Чудо", која је уследила, Абу Муваз ал Кувејти, такође је погинуо, а његови саборци, како је затражио у свом говору пред операцију "Црни лав", пажљиво су снимили његово тело да би доказали "(1) да се ради о борцу странцу, а не Босанцу и (2) да је тачно да се неки мученици заправо осмехују и пошто су убијени".

У сваком случају, и према свим извештајима, муџахедини су у Подсијелову забележили поштовања достојан успех. Према многим очевицима, за мање од једног сата, успели су да остваре контролу на сва три врха и да ућуткају српске артиљеријске положаје. Војници из босанске војске тврдили су да су муџахедини преплавили српске ровове, да су убили шездесет Срба и онеспособили три српска батаљона. Радио уређаји у бази на линији фронта почели су да праште од извештаја о победи које су слали одушевљени команданти јединице. Чак су запленили додатно наоружање и муницију за даљу подршку својих будућих борбених могућности.

Што се тиче несрећних српских заробљеника, према Абу ел Ма'алију "они су испитани, дали су вредне информације и онда су добили казну коју заслужују". Али видео-траке које су кружиле Босном и које су приказивале наводно "испитивање" заробљених Срба, приказале су много ужаснију слику од онога што је Абу ел Ма'али

Размена заробљених муџахедина код Зенице

везивали цигле за гениталије и гурали их у бурад где су лагано потапани вучени тежином цигала.

КРВАВЕ ЕГЗЕКУЦИЈЕ

Видео-траке ових крвавих егzekуција могле су се наводно тако лако набавити да су чак биле и на полицима видео продавнице у Културном центру у Завидовићима. Припадник босанске војске, који је служио раме уз раме са страним муџахединима, потврдио је то новинарима: "Они воле да убијају. Кад год су могли да убију некога ножем, чинили су то".

Да би обезбедила победу, Армија БиХ (под командом пуковника Рефика Ленда, команданта оперативне групе "Босна" у Жепчу и Завидовићима), мобилисала је неке од елитних и најстрашнијих снага укључујући познате "Црне лабудове" и Катибат ел муџахедин. На захтев босанске владе, арапско-авганистанске јединице су напустиле Зеницу и Травник и окупиле се у бази на линији фронта у Завидовићима. Полазећи из Завидовића, муџахедини су имали за циљ да освоје стратегијске планине око Бања Луке, у свом најамбициознијем подухвату, операцији "Бадр". "Страни герилци, овај пут под командом легендарног Моатаз Билаха, имали су прецизан задатак да заузму планине Почељеве и Паљеник. Локација и величина Паљеника, северно од Травника, са највишим врхом на Влашићким планинама (1.943 м), природно је представљала кључну стратегијску препреку у том рејону. Штавише, тамо је био инсталиран важан примопредајник РТВ. Арапски ратници који су добили овај задатак, а за које се тврдило да их сада има преко 10.000, утврдили су своју одлуку препричавајући легенду о томе како је Паљеник, на неки начин, сматран "светим" за Србе јер је то било место где су се локални партизани успешно опирали нацистичким снагама у Другом светском рату. Босанци су три године покушавали да освоје Паљеник, али нису успевали.

Десетог септембра 1995, у шест ујутру, одмах након јутарње молитве, муџахединске снаге под командом Моатаз Билаха кренуле су ка свом циљу. На основу неколико прича, у свега неколико минута заузели су оба врха упркос јакој киши и ветру. Обавештајни официр који је присуствовао нападу био је импресиониран оним што су муџахедини урадили: "Око 300 њих је устало и почели су да трче према српској линији урлајући Алаху акбар... Било је невероватно. Могли сте да видите како падају погођени и поново устају и трче... као животиње. Срби су се повукли." И заиста, српске снаге су напустиле Возуће и за време борбе, Абу Табит ал Муџахир и Моатаз Билах, команданти страних јединица, победоносно су ушли у празан град. Након дводневне операције арапско-авганистански герилци су се вратили у своју базу на фронту. Срби су претрпели тешке губитке и изгубили неколико тенкова и друго тешко наоружање које су заједничким снагама заробили Арапи и Босанци. Странци су се на неописив начин понашали према српским заробљеницима: они срећнији су, на захтев Анвара Шабана, могли да се преобрате у ислам. Према изјавама неких муџахедина, неколико њих је прихватило понуду. ■

(Крај)

ДОГОДИЛО СЕ...

1. септембар 1939.

Нападом Немачке на Пољску почео Други светски рат.

1. септембар 1961.

У Београду почела са радом Прва конференција шефова држава и влада несврстаних земаља.

1. септембар 1969.

Група официра са пуковником Моамером Гадафијем на челу оборила је са власти краља Либије Идриза и прогласила републику.

1. септембар 1991.

Ратно ваздухопловство ЈНА запленило авион угандске компаније са товаром оружја за Хрватску, познат као "Кикаш".

1. септембар 1999.

УНХЦР је саопштио да је од јуна, када су окончани сукоби на Косову, око 200.000 Срба и Рома напустило ту српску покрајину, а да се на Косово вратило 772.300 Албанаца.

2. септембар 1945.

Капитулацијом Јапана завршен Други светски рат. У рату је учествовала 61 држава са 2,1 милијардом становника, а под оружјем је било око 110 милиона људи. Укупни људски губици износили су око 50 милиона, од тога око 30 милиона цивилних жртава.

4. септембар 1839.

Донета прва Уредба о празницима у Кнежевини Србији којом је регулисано светковање недеље и верских празника. Уредбом се сваком Србину забрањује обављање било каквог посла на дан празника.

4. септембар 1844.

Попечитељство просвештенија (Министарство просвете) Србије на челу са Јованом Стеријом Поповићем одобрило је оснивање Народног музеја у Београду.

4. септембар 1886.

Апачки поглавица Џеронимо, вођа једне од највећих побуна америчких Индијанаца против белих поробљивача, предао се у Скелетон кањону у Аризони америчком генералу Нелсону Мајлсу.

5. септембар 1899.

Умро је српски државник и историчар Јован Ристић, вођа Либералне странке, један од најзначајнијих српских дипломата 19. века. Био је члан Друштва српске словесности и Српске краљевске академије, двапут регент и четири пута премијер Србије.

5. септембар 1972.

Палестински терористи убили су у Минхену 11 израелских спортиста, учесника Олимпијских игара, које су претходно отели.

6. септембар 1914.

На захтев савезника после победе на Церу, српска војска почела је операције против Аустријанаца у Срему и источној Босни, познате као битка на Дрини.

6. септембар 1914.

Француске трупе, за британским експедицион корпус, кренуле у контраофанзиву на фронту широком 500 километара, чиме је почела прва велика битка на реци Марни у Француској.

6. септембар 1944.

Јединице Црвене армије избиле на југословенско-румунску границу, а савезничка авијација бомбардовала Лесковац када је погинуло више од 1.000 наших људи, а град тешко разорен.

8. септембра 1904.

Свечаност крунисања краља Петра Карађорђевића у Београду протекла уз знатно учешће војске.

8. септембар 1914.

Почела аустроугарска офанзива преко Дрине. Као посебно тешке запамћене су борбе на Мачковом камену.

10. септембар 1919.

У Сен Жермену код Париза закључен је мировни уговор Аустрије и победничких сила у Првом светском рату, који је формално потврдио пропаст Аустроугарске монархије.

10. септембар 1945.

У Норвешкој је под оптужбом за издају осуђен на смрт вођа норвешких фашиста Видкун Квислинг. Био је премијер марионетске владе и помогао нацистичкој Немачкој да окупира његову земљу.

12. септембар 1913.

Рођен је амерички атлетичар афричког порекла Џеси Овенс. Освојио је четири златне медаље на Олимпијским играма у Берлину 1936. Својим победама изbezумио је нацистичког вођу Хитлера, који није могао да поднесе такве успехе црнца над припадницима "више расе".

12. септембар 1916.

На Кајмакчалану отпочела офанзива српске војске против Бугара и Немаца.

12. септембар 1920.

Српска православна црква је проглашена патријаршијом.

12. септембар 1942.

Почела битка за Стаљинград.

12. септембар 1943.

Немачки командоси су десантом, на основу Хитлерове наредбе, отели бившег фашистичког диктатора Бенита Мусолинија, затвореника нове владе Италије.

14. септембар 1918.

Почела жестока српска артиљеријска припрема за пробој Солунског фронта. Тај дан се у нашој војсци празнује као Дан артиљерије.

14. септембар 1939.

Хеликоптер ВС-300 руског конструктора Игора Сикорског, који је емигрирао у САД, извео је први успешан хеликоптерски лет у историји ваздухопловства.

14. септембар 1959.

Совјетска „Луна 2“ постала је први васионски брод који се спустио на Месец.

14. септембар 1995.

Руски председник Борис Јељцин одбио је да потпише законе Државне думе којима би се Русија одрекла примене санкција против Југославије и увела их против Хрватске.

15. септембар 1935.

У Немачкој донет Нирнбершки закон о искључивању Јевреја из јавног живота.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

СВЕЧАНОСТ ПОВОДОМ 200 ГОДИНА МИШАРСКЕ БИТКЕ

После 500 година, овде на Мишару, настављена је Косовска битка, а косовски завет освануо на устаничком барјаку. Карађорђе и његови витезови придружили су се косовским јунацима, знајући да не може бити слободе без слободног Косова. Како тада, тако и данас, када се сусрећу 1806. и 2006. година. Данашња битка за Косово води се преговорима у којима Србија понавља да неће пристати на оно на шта никад није пристајала ниједна слободна демократска земља – рекао је министар Драган Јочић.

ОБЕЛЕЖЕНА 92. ГОДИШЊИЦА ЦЕРСКЕ БИТКЕ

Победа на Церу забележена је у историји и као прва савезничка победа у Првом светском рату. Вест о победи српске војске брзо је обишла свет. У част хероја са Цера и српске војске, звона на цркви Нотр дам у Паризу звонила су пуна 24 часа...

ВЕСНИЦИ СЛОБОДЕ

Влада Србије била је 13. августа покровитељ централне прославе којом је обележена двестагодишњица знамените Мишарске битке. Светковину у Мишару код Шапца организовао је Сектор за борачко-инвалидску заштиту Министарства рада, запошљавања и социјалне политике Републике Србије.

Манифестација је почела у цркви у оближњем Ориду, где је 1806. године била смештена устаничка болница. Владика шабачко-ваљевски Лаврентије и митрополит дабробосански Николај, уз саслужење 12 свештеника, ту су служили Свету архијерејску литургију и парастос војду Карађорђу и мишарским јунацима.

Високе државне и војне почести одате су полагањем венаца пред споменик у Мишару, почасним плотуном и интонирањем химне "Боже правде". Венце су положили др Триво Инђић и министар унутрашњих послова Драган Јочић, као изасланици председника Србије и председника Владе, делегације Министарства рада, запошљавања и социјалне политике, Генералштаба Војске Србије са генерал-мајором Петром Радојчићем на челу, Скупштине општине Шабац, принц Александар Карађорђевић и представници више невладиних организација које негују традиције ослободилачких ратова Србије. Део пута од шабачког приградског насеља Јеленча до села Мишар отворио је министар за капиталне инвестиције Србије Велимир Илић.

У име Владе Србије, министар Драган Јочић је том приликом нагласио да су на мишарском пољу први пут после Косова сви Срби били заједно и да је "после 500 година, овде на Мишару, настављена је Косовска битка, а косовски завет освануо на устаничком барјаку. Карађорђе и његови витезови придружили су се косовским јунацима, знајући да не може бити слободе без слободног Косова. Како тада, тако и данас, када се сусрећу 1806. и 2006. година. Данашња битка за Косово води се преговорима у којима Србија понавља да неће пристати на оно на шта никад није пристајала ниједна слободна демократска земља".

Бој на Мишару, који се одиграо 13. августа (по новом календару), једна је од најважнијих и највећих победа током целог Првог српског устанка. Том историјском догађају посвећена је и једна од најлепших песама слепог песника Филипа Вишњића, који је

ПОМЕН ЈУНАЦИМА

У недељу, 20. августа, у Текеришу подно планине Цер, одржана је пригодна свечаност поводом обележавања 92. годишњице чувене Церске битке. Тада је српска војска извојевала прву војничку победу над агресорском аустроугарском војском која је 12. августа 1914, упадом преко Дрине из правца Босне, отпочела освајачки поход на Краљевину Србију.

На споменик-костурницу церским јунацима венце су положили делегације Владе Србије, локалне самоуправе Лознице и Шапца, борачких организација и удружења, те Генералштаба Војске Србије коју је предводио начелник Управе за оперативне послове генерал-мајор Љубисав Тодоровић.

После интонирања државне химне "Боже правде", коју је извео оркестар Војске Србије, плотуном почасне јединице из састава Ваљевске моторизоване бригаде одата је почаст изгинулим јунацима са Цера. На крају свечаности културно-уметничко друштво "Јадар" из Лешнице извело је пригодан програм.

Церска битка је трајала пет дана: од 15. до 19. августа 1914. године. Најодсудније борбе између српских и аустроугарских трупа биле су на падинама планине Цер где је и решен исход битке бриљантном победом српске војске.

Главни стратег победе био је командант Друге армије српске војске генерал Степа Степановић. За веома успешно командовање у бици, Врховна команда унапредила га је у чин војводе.

О жестини битке говори податак да се у њој сукобило око 200.000 аустроугарских и 180.000 српских војника. Губици у људству на обе стране били су огромни: из

Под покровитељством Владе Србије и у организацији Сектора за борачко-инвалидску заштиту Министарства рада, запошљавања и социјалну политику Републике Србије, недавно су обележене још три годишњице. Са Задужбином “Краљ Петар Први” из Тополе, у цркви светог Ђорђа на Опленцу 16. августа обележена је 85. годишњица од смрти краља Петра Првог Карађорђевића – Ослободиоца (1844–1921).

Два дана касније, 18. августа, на локалитету “Шанчеви на Иванковцу” код Ђуприје обележена је 201. годишњица знаменитог Боја на Иванковцу.

у њој показао милост за поражене и завршио је стиховима који су постали “лозинка” српске историје током последњег века “Србија се умирит не може”.

На скупу пуном пијетета према делима славних и храбрих предака, присутнима се обратио и принц Александар Карађорђевић, који је истакао да је пораз Сулејман-паше Скопљака од Карађорђа пример доброг планирања и познавања тактике, тимског рада и слоге – данас толико потребних Србији.

Председник општине Шабац Милош Милошевић указао је да су слобода и земља у којој живимо плод многобројних жртава и на потребу њиховог вечног незаборава.

Прослава великог јубилеја настављена је културно-уметничким програмом “Весници мира” у извођењу Народног позоришта у Београду и завичајног КУД “Абрашевић”, коју је режирао Саша Габрић. Дан раније у шабачком позоришту одиграна је драма Крстивоја Илића “Мишарска битка”, а часну титулу мишарског јунака у традиционалном коњичком вишебоју, одржаном на плажи Стари град, крај зидина средњовековне тврђаве коју су опседале многе војске, а 1806. освојили Карађорђеви устаници, понео је Горан Вулетић из Шапца. ■

Димитрије СТЕФАНОВИЋ

ПУКОВНИК РАЈЕВСКИ

Године 1876. мала Кнежевина Србија објавила је рат великој и још моћној Турској.

Но, племенити циљеви и родољубиви занос – да се ослободи српски народ од отоманског ропства – нису били довољни и за успешно вођење тог рата.

Српска народна војска кнеза Михаила Обреновића, са својим застарелим наоружањем и недовољно обученим старешинама, није могла да се носи са бројнијом и опремљенијом турском силом. Оставши без савезника (осим Црне Горе), у том драматичном тренутку, Србији није било лако. Ипак, руку подршке малој и храброј Србији пружио је Свесловенски комитет у Русији који је, уз прикупљање новчане помоћи, слао и руске добровољце на српско ратиште. Претпоставља се да је тада у Србију дошло од 2.500 до 3.000 Руса. Међу њима био је и пуковник Николај Николајевич Рајевски.

Унук славног генерала и хероја отаџбинског рата 1812, Рајевски је био веома способан човек: завршио је Московски универзитет, говорио је више страних језика и, у својој тридесетој години, већ био – коњички пуковник.

У Србију је Рајевски стигао почетком августа 1876. где се јавио генералу Черњајеву, у то време команданту Моравске војске. Он му је, ценећи његове војничке врлине, поверио команду над десним крилом српских трупа на левој обали Јужне Мораве.

После битке на Шуматовцу, у којој су Срби извојевали победу у том рату, 20. августа дошло је до љутог боја са Турцима код Адровца. Командант резерве, капетан Радомир Путник, упутио је два батаљона у помоћ нашим јединицама, али ни то није било довољно. Видевши да Турци незадрживо напредују Черњајев шаље Рајевског на те положаје. По доласку Рајевски са српским официрима одмах доводи у ред српску војску и наређује да трубачи и добошари дају знак за јуриш... Тако је почела одсудна битка код Адровца. Два сата касније, непријатељски куршум погодио је Рајевског у главу и одмах га усмртио.

У извештају који је генералу Черњајеву послао капетан Коста Шумановић наводи се да је Рајевски све време битке стајао на положају батерије и лично командовао.

И, док су борбе још трајале, тело Рајевског је пренето са бојишта и сахрањено у порти манастира свети Роман. Тело је затим пренето у Београд и после свечаног испраћаја на савском пристаништу, Рајевски је сахрањен на свом породично имању, у селу Разумовка, у тадашњој Кијевској губернији.

После рата, на месту погибије, његови ратни другови подигли су му скроман споменик од камена на коме пише: *Руски пуковник Никола Рајевски погibe у борби са Турцима на овом месту 20. августа 1876. године.*

У Горњем Адровцу његова снаха Марија, жена брата Михајла, подигла је, у његову част, 1903. цркву Свете тројице (у народу позната као руска црква), док је Рајевског Лав Толстој, у лику грофа Алексеја Вронског, овековечио у свом роману “Ана Каренина”.

Обележавање 130 година од битке код Горњег Адровца и погибије пуковника Рајевског одржаће се 2. септембра ове године. Како се очекује, на свечаност ће доћи и потомци легендарног Руса, пуковника Рајевског. ■

Ранко БАБИЋ

Споменик у Текеришу изгинулим јунацима на Церу

борбеног строја српске војске избачено је 259 официра и више од 16.000 погинулих и рањених подофицира и војника. Аустроугарска војска је имала 27.500 погинулих, рањених и заробљених официра, подофицира и војника, те огромне губитке у борбеним средствима.

Победа на Церу забележена је у историји и као прва савезничка победа у Првом светском рату. Вест о победи српске војске брзо је обишла свет. У част хероја са Цера и српске војске, звона на цркви Нотр дам у Паризу звонила су пуна 24 часа... ■

Добривоје СТАНОЈЕВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

ВЕШТИНА ПОХВАЛЕ

Најлакше је – порицати; то јест: порицати нетачно, страшно, неумерено. Најтеже је – хвалити. То јест: хвалити по заслуги. За то је човеку потребна истинска вештина. Али, не зато да би хвалио узпразно или, тим пре, ласкао (то је, већ, умеће само по себи!), већ ради часне, искрене и заслужене похвале коју тако ретко можеш да чујеш у животу и која тако јако недостаје.

Да би заслужено хвалио, човек мора научити да истински дише у стихии објективности. Он мора добро знати да је реч не о субјективној "љубазности", личној "задовољству" или сопственој "наслади", него о реалној особини дела, песме, сонате итд. Свет је препун случајева када нешто не само ваљано, него и савршено, људима "није по укусу", а ружно и ситно постиже "велики успех". Зато, објективна похвала говори не о субјективном "задовољењу" или "задовољству", већ о стварно ваљаном односу. То је сасвим неналик на "ах, то ми чини велико задовољство", већ пре на "то је лепо", "значајно", "самосвојно", "савршено", можда – "дивно, истинито, праведно". Нека, уз то, још или већ, нема аплауза – дело ће говорити само за себе; "дело хвали мајстора", тим пре ако је мајстор скроман или, уопште, склон смирености. Објективна похвала произилази из самог дела, а онај који хвали иступа так као представник тог делања.

Разуме се, он мора овладати извесном стручношћу и снагом расуђивања у одговарајућој области. Чизмар који хвали, мерећи све својим аршином, мора бити спреман на питања о разлозима своје похвале. Тада ће га разобличити зачувши његове замршене, неповезане, празне одговоре. Уосталом, похваљени су веома ретко склони детаљно пропитивати хвалитеље; али завидљиви супарници – заузврат, често длаку цепају начеворо...

Вештина објективне похвале захтева још и много другог. Тако, похвала мора – унутра и споља – бити нешто више од скривеног и префињеног егоизма, од умења да се праве комплименти. Који хвали мора да се придржава, скоро поклонички, идеје искренности, убеђености, да хвали од срца; а ипак да буде слободан од сваке глуме, од сваке прозе, пренемагања и цифрања. Он мора имати један једини циљ – истину; њему не треба милост хваљеног и слава "првооткривача" који се труди да на светлост дана извуче нови дар. Објективност је скромна; објективна похвала одише целомудреношћу. Она је кротка; она зна да се њена снага рађа из духовне дубине и не захтева усиљеност. Каткад све зависи не од тога шта је, одиста, речено, него од тога, на који начин је то речено. Често је довољан један поглед; можда суза у оку каже више од сваке красноречивости...

Међутим, све се одвија у потпуној особености и посебности, када имаш посла са великим човеком. Тада увек ваља рачунати с тим да он живи у сфери објективности и да влада осетљивошћу која често прелази у јасновидство; да он префињено осећа сваку претходно припремљену ласку, неискреност, извештаченост, глуму, и да их презире; да му треба мало како би много схватио; да тачно зна како треба протумачити његово дело или његов рад; да он, напоскон, зна своју цену.

И ако све то узмете у обзир и уравнотежите, онда схватите да објективна похвала у себи крије намеру која гласи – "ја сам такође један од објективних људи и заједно са вама могу да кажем одлучујућу реч". Духовна зрелост и вештина претпостављају стваралачки акт, префињено осећање мере и облика, објективно-процењивачки дар.

Можда и зато тако ретко чујеш заслужену похвалу. Ко није способан за то, губи се у необјективним љубазностима; а ко је способан, често са уздржава – из скромности. Јер, атмосфера великих дарова чини човека скромним. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим",
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. септембра

Православни

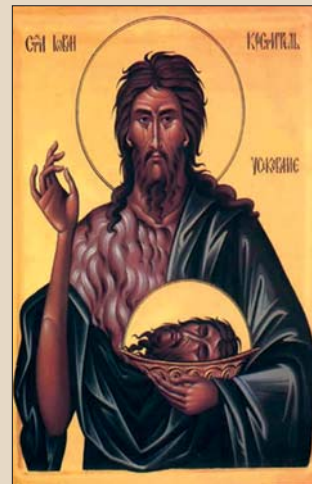
- 3. септембар – Свештеномученик Рафаило Шишатовачки
- 4. септембар – Свети мученик Агатоник – свештеномученик Горазд Чешки
- 8. септембар – Свети мученици Адријан и Наталија
- 10. септембар – Сабор српских светитеља
- 11. септембар – Усековање главе Светог Јована Крститеља
- 12. септембар – Пренос моштију светог Александра Невског
- 14. септембар – Преподобни Симеон Столпник

Римокатолички

- 8. септембар – Рођење Блажене Дјевице Марије – Мала Госпа
- 14. септембар – Узвишење Светог Кржиа

УСЕКОВАЊЕ ГЛАВЕ СВЕТОГ ЈОВАНА КРСТИТЕЉА

У време цара Идода Антипе, сина старог Ирода, убице витлејемске деце, проповедао је у Галилеји свети Јован Крститељ. Пошто је цар отерао своју закониту жену и узео жену свога живог брата Филипа Иродијаду, свети Јован устао је против тог безакоња и због тога доспео у тамницу.

На једној свечаности, занесен игром Иродијадине кћери Саломије, цар јој обећа да ће јој испунити сваку жељу. Она је, по наговору своје зле мајке затражила светитељево главу, а пијани цар јој је испунио жељу и посекао светог Јована. Ученици светог Јована узели су ноћу његово тело и часно га сахранили, а бесна Иродијада је избола иглом језик Јованом и главу закопала на неко нечисто место.

Ускоро је све ове злотворе стигла заслужена казна па су скончали свој живот у беди и понижењу.

Смрт Јована Крститеља догодила се пред Пасху, а празновање 29. августа (11. септембра по новом календару) установљено је зато што је тога дана осветљена црква коју су над Јовановим моштима у Севастии, подигли цар Константин и царица Јелена. ■

53. СВЕТСКО ВОЈНО ПРВЕНСТВО У ПЕНТАТЛОНУ

Wr. Neustadt - Austria - 2006

53. Military Pentathlon World Championship

СТИЦАЊЕ
ИСКУСТВА

Иако на недавно одржаном такмичењу у Хрватској репрезентативци Војске Србије нису успели да освоје довољан број бодова како би се квалификовали на Светско првенство, најбоље пласирани пентатлонци наше војне репрезентације добили су позив да, у категорији "посматрача", учествују на Светском војном првенству у пентатлону које је од 16. до 26. августа одржано у Аустрији

Позивом српским војним пентатлонцима да учествују на Светском првенству, организатор и комисија за пентатлон у CISM-и желели су да подрже развој тог спорта у нашој земљи и одају признање за досадашњи напредак. У Аустрију су се тако, у појединачној конкуренцији, такмичили потпоручници Дубравко Марић и Младен Стаменковић и студент старији водник Жељко Вујиновић. Са њима је у Винер Најштату био и њихов тренер потпуковник Слободан Стефановић док због здравствених разлога на такмичење није отишао Младен Митровић и Жељко Ћорић, због професионалних обавеза.

На такмичењу су учествовали представници 25 земаља у мушкој конкуренцији и девет у женској, те тринаест такмичара у категорији "посматрача", који су се први пут појавили на светском првенству у пентатлону и надметали се у појединачној конкуренцији. Екипно најуспешнији у мушкој и у женској конкуренцији били су Кинези. Други у мушкој конкуренцији били су Белоруси, а трећи Немци, док су у категорији жена друго место освојиле припаднице оружаних снага Русије, а треће Норвежанке.

Наши такмичари заузели су у појединачном пласману 131, 132. и 136. место од 155 такмичара, што не звучи добро. Али, када се узме у обзир да су сва тројица готово у свих пет дисциплина – гађање из пушке, савлађивање пентатлонских препрека, пливање са препрекама, бацање пројектила у циљ и удаљ и крос-кантри, трчање на 8.000 метара – поправили своје резултате у односу на Јастребарско, то говори да уз још квалитетније услове и могућност изласка на међународну такмичарску сцену праве резултате тек треба очекивати. Томе иде у прилог и податак да су најбоље резултате на овом такмичењу постигли спортисти који имају више од тридесет година, а наш најстарији такмичар има око двадесет и пет.

Оно што свакако не смемо изоставити у овом извештају јесте велики гест пријатељства који су Словенци исказали према нашим такмичарима. Наиме, српски пентатлонци не само да су се припре-

мали користећи пушке и муницију словеначких спортиста на заједничким припремама у Сомбору, већ су и на Светском првенству у Аустрији гађали из истих пушака из којих су гађали Словенци! Када је реч о спортистима стрелцима то је заиста много.

У време трајања Светског првенства у Аустрији, комитет CISM-е за војни пентатлон прецизирао је и календар такмичења за следећу годину из кога је потпуковник Стефановић издвојио такмичења у јуну у Хрватској и јулу у Немачкој на која би наши такмичари требало да оду. Том приликом требало би да изборе норму за одлазак на Светске војне игре које ће бити одржане у октобру 2007. године у Индији.

Потпуковник Стефановић је такође рекао да се од почетка године српска војна пентатлон репрезентација драстично смањила.

– Због неразумевања у њиховим матичним јединицама где се одлазак спортисте на припреме доживљава као одлазак на одмор, а у стварности би многи због великих напора који се изискују одустали већ другог дана, пентатлон репрезентација спа-ла је са дванаест, тринаест спортиста на пет, шест. Иако су једно време долазили на припреме, због поменутих разлога у репрезентацији више нису потпоручници Никола Перић и Никола Николовски, капетан Горан Цолић и капетан прве класе Ненад Милосављевић. Треба имати на уму и да је војни пентатлон спорт који никоме не доноси новац и сви тренирају само са једним циљем – да освоје златну медаљу за своју репрезентацију, државу или јединицу – рекао је потпуковник Стефановић. ■

С. САВИЋ

СВЕТСКО ВОЈНО ПРВЕНСТВО У ЦУДОУ

Екипа Војске Србије у цудоу, студенти Војне академије Срђан Ђурић, Срђан Поповић и Владан Мاستиловић и војник Ђорђе Медаковић, отпутовала је 28. августа са тренерама Бранком Рашовићем и Душаном Јаковљевићем у Винковце, где ће од 28. августа до 5. септембра учествовати на 32. светском војном првенству у цудоу.

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

РАСПИСУЈЕ

КОНКУРС

ЗА ИЗБОР И РЕИЗБОР ЗА НАСТАВНИКЕ И САРАДНИКЕ

у школској 2006/2007. години

А) За наставнике

1. за предмете *Системи вођења и управљања* и *Системи вођења и управљања ракета*, избор
- један у звање доцента (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 32179);
2. за предмете *Технологија одржавања електронских ТМС*, *Познавање и одржавање енергетских и телекомуникационих средстава*, *Познавање средстава везе и извора енергије*, избор
- један у звање доцента, (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 32179);
3. за предмет *Радарске антене*, избор
- један у звање доцента (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 32179);
4. за предмете *Радиорелејна техника* и *Радио и радарска техника*, избор
- један у звање доцента, (услови: ПВ, ФЧ потпуковник-пуковник, ПГ 10, ВЕС 32179);
5. за предмете *Познавање убојних средстава* и *Технологија одржавања убојних средстава*, избор
- један у звање доцент – ванредни професор (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07, ВЕС 32179);
6. за предмет *Технологија одржавања моторних возила*, избор
један у звање ванредни професор (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07, ВЕС 32179);
7. за предмет *Механика лета*,
- један, реизбор доцент (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 32279);
8. за предмет *Техника, технологија и организација производње хране*, избор
- један у звање ванредни – редовни професор, (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07, ВЕС 32479);
9. за предмете *Познавање интендантске опреме са основама технологије* и *Организација и економика одевања*, избор
- један у звање доцента (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 32479);
10. за предмет *Техника и технологија одржавања интендантске опреме*, избор
- један у звање доцента (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 10, ВЕС 32479);
11. за предмет *Рачуноводство*, избор
- један у звање доцента (услови: ПВ, ФЧ мајор-потпуковник, ПГ 10, ВЕС 33179);
12. за предмет *Телефонско-телеграфски уређаји и системи*, избор
- један у звање доцента (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 31899);
13. за предмет *Радио телепринтерски уређаји и системи*, реизбор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник – пуковник, ПГ 09, ВЕС 31898 или 31798);
14. за предмет *Веза и примењена електроника*, избор
- један виши предавач (услови: ПВ, ФЧ мајор - потпуковник, ПГ 10, ВЕС 31898 или 31798);
15. за предмет *Рачунари у систему веза*, избор
- један виши предавач, (услови: ПВ, ФЧ мајор - потпуковник, ПГ 10, ВЕС 31898 или 31798);
16. за предмет *Електронско извиђање*, избор
- један, ванредни професор (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07, ВЕС 32099);
17. за предмет *Противелектронска дејства*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 10, ВЕС 32098);
18. за предмет *Противелектронска заштита*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 10, ВЕС 32098);
19. за предмет *Радио-релејни уређаји и системи*, избор
- један у звање ванредни професор (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07 ВЕС 31899);
20. за предмет *Артиљеријско правило гађања и теорија артиљеријског гађања*, избор
- један у звање вишег предавача (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 31298);
21. за предмет *Артиљеријско правило гађања и теорија артиљеријског гађања*, избор
- један у звање вишег предавача (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31298 или 31278);
22. за предмет *Артиљеријско правило гађања и теорија артиљеријског гађања*, реизбор
- један у звање предавача (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31201);
23. за предмет *Артиљеријско правило гађања и теорија артиљеријског гађања*, избор
- један у звање вишег предавача (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 31298);
24. за предмет *Артиљеријско извиђање и топографско-геодетска припрема у артиљерији*, избор
- један у звање предавача (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31201);
25. за предмет *Артиљеријско извиђање и топографско-геодетска припрема у артиљерији*, избор
- један у звање инструктора (услови: ПВ, ФЧ мајор, ПГ 13, ВЕС 31201);
26. за предмет *Теорија и правила гађања наоружањем оклопно-механизованих јединица*, реизбор
- један у звање вишег предавача (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 31498);
27. за предмет *Теорија и правила гађања наоружањем оклопно-механизованих јединица*, избор

- два у звање предавача (услови: ПВ, ФЧ мајор-потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31401);
28. за предмет *Теорија гађања наоружањем пешадије*, избор
- један у звање предавача (услови: ПВ, ФЧ мајор-потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31101);
29. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- један у звање ванредни професор (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07, ВЕС 31199);
30. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 31198);
31. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 10, ВЕС 31198);
32. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- три у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31198);
33. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- два у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ мајор-потпуковник, ПГ 13, ВЕС 31198);
34. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- два у звање предавач (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе - мајор, ПГ 14, ВЕС 31101);
35. за предмет *Артиљеријско-ракетни системи и опрема*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 31298);
36. за предмет *Артиљеријско-ракетни системи и опрема*, избор
- два у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник-пуковник, ПГ 10, ВЕС 31298);
37. за предмет *Артиљеријско-ракетни системи и опрема*, избор
- један у звање предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31201);
38. за предмет *Наоружање и гађање ОМЈ*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 08, ВЕС 31498);
39. за предмет *Наоружање и гађање ОМЈ*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31498);
40. за предмет *Борбена моторна возила*, избор
- један у звање предавач (услови: ПВ, ФЧ мајор-потпуковник, ПГ 13, ВЕС 31401);
41. за предмет *Запречавање и савлађивање вештачких препрека*, избор
- три у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник-пуковник, ПГ 10, ВЕС 31798);
42. за предмет *Маскирање и утврђивање*, избор
- два у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31798);
43. за предмет *Инжињеријске конструкције*, реизбор
- један у звање асистента (услови: ЦД, магистар наука, ББ 860);
44. за предмет *Стратегија*, избор
- један у звање доцент - ванредни професор (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07, ВЕС 31079);
45. за предмет *Стратегија*, избор
- један у звање доцент – ванредни професор (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07, ВЕС 31599);
46. за предмет *Руковођење и командовање*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник-пуковник, ПГ 10, ВЕС 31698);
47. за предмет *Оператика*, избор
- један у звање доцента (услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 8, ВЕС 31899);
48. за предмет *Тактика*, реизбор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник - пуковник, ПГ 10, ВЕС 31198);
49. за предмет *Тактика*, реизбор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник – пуковник, ПГ 10, ВЕС 31498);
50. за предмет *ВОС*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник – пуковник, ПГ 10, ВЕС 31698);
51. за предмет *ВОС*, избор
- један у звање виши предавач (услови: ПВ, ФЧ потпуковник – пуковник, ПГ 10, ВЕС 31198).

Б) За сараднике

1. за предмет *Основе телекомуникација*, избор
- један у звање асистент (услови: ПВ, ФЧ мајор – потпуковник, ПГ 12, ВЕС 32178);
2. за предмете *Технологија одржавања радарских система и Радио и радарска техника*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 32178);
3. за предмете *Радарских системи и Радио локација*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ мајор – потпуковник, ПГ 13, ВЕС 32178);
4. за предмете *Механика наоружања 1 и Механика наоружања 2*, реизбор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 13, ВЕС 32178);
5. за предмет *Оптички и оптоелектронски уређаји*, избор,
- један у звање асистента приправника (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 14, ВЕС 32144);
6. за предмете *Складиштење и транспорт убојних средстава и Анализа и праћење стања експлозивних материјала*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ мајор – потпуковник, ПГ 12, ВЕС 32178);
7. за предмете *Технологија одржавања моторних возила и Моторна возила*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 32178);
8. за предмете *Мотори СУС и Термодинамика*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ мајор – потпуковник, ПГ 12, ВЕС 32178);
9. за предмете *Мерења на моторима и моторним возилима, Моторна возила точкаши и Теорија кретања моторних возила*, реизбор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 32178);
10. за предмет *Микроталасна мерења*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 13, ВЕС 32278);
11. за предмет *Логон летелица*, избор,
- један у звање асистент приправник (услови: ПВ, ФЧ капетан – капетан прве класе, ПГ 14, ВЕС 32243);
12. за предмет *Чврстоћа летелице*, избор,
- један у звање асистент приправник (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 14, ВЕС 31001);
13. за предмет *Експертни системи, Управљање пројектима информацио-них система*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ мајор – потпуковник, ПГ 12, ВЕС 33278);
14. за предмет *Рачунарска графика, Основи рачунарске технике*, избор,
- један у звање асистент приправник (услови: ПВ, ФЧ потпоручник – капетан, ПГ 16, ВЕС 33214);

15. за предмет *Објектно оријентисано програмирање, Информатика 1, Информатика 2, Информатика*, избор,
- један у звање асистент приправник (услови: ПВ, ФЧ потпуковник – капетан, ПГ 16, ВЕС 33214);

16. за предмет *Познавање интендантске опреме са основама технологије и Техника и технологија одржавања интендантске опреме*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 32478);

17. за предмет *Познавање прехранбених производа са основама технологије и техника технологија и организација производње хране*, избор,
- један у звање асистента (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 13, ВЕС 32478);

18. за предмет *Техника, технологије и организација производње хране*, избор,
- два у звање асистент приправник (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 14, ВЕС 32401);

19. за предмет *Техника, технологија одржавања интендантске опреме*, избор,
- два у звање асистент приправник (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 14, ВЕС 32401);

20. за предмет *Рачуноводство*, избор,
- један у звање асистент приправник (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 14, ВЕС 33101);

21. за предмет *Анализа материјално-финансијског пословања у ВС*, избор,
- један у звање асистент приправник (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 14, ВЕС 33101, уписан ПДС економског усмерења);

22. за предмет *Физика*, реизбор
- један у звање асистента (услови: ЦЛ, магистар физичких наука, ВЕС 63532);

23. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- три у звање инструктор (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31101);

24. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- три у звање инструктор (услови: ПВ, ФЧ мајор, ПГ 13, ВЕС 31101);

25. за предмет *Пешадијско наоружање са наставом гађања*, избор
- три у звање инструктор (услови: ПВ, ФЧ капетан прве класе – мајор, ПГ 14, ВЕС 31101);

26. за предмет *Артиљеријско-ракетени системи и опрема*, избор
- једног у звање инструктор (услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31201).

Ц) За спољне сараднике – наставници

1. за предмет *Радио локација*, избор
- један у звање ванредни професор (услови: ПВ, доктор наука из области радарске технике, ВЕС 32179);

2. за предмет *Противелектронска дејства и противелектронска заштита у електронским системима*, избор
- један у звање ванредни професор (услови: ПВ, доктор наука из области телекомуникација, ВЕС 32179);

3. за предмет *Дигиталне телекомуникације*, избор
- један у звање ванредни професор (услови: ЦЛ, доктор наука из области телекомуникација, ЕС 63539);

4. за предмет *Радио-релејни и сателитски системи*, избор
- један у звање ванредни професор (услови: ЦЛ, доктор наука из области телекомуникација, ЕС 63539);

5. за предмет *Мултиплексна техника и Усмерене радио везе и мултиплексирање*, избор
- један у звање ванредни професор (услови: ЦЛ, доктор наука из области телекомуникација, ЕС 63539);

6. за предмет *Технологија одржавања наоружања*, избор

- један у звање доцента (услови: ПВ, докторат из области наоружања, ВЕС 32179);

7. за предмет *Организација и економика исхране*, избор
- један у звање редовни-ванредни професор (услови: ЦЛ, доктор економије или агрономије, ЕС 61006);

8. за предмет *Техника, технологије и организација обезбеђења воде за пиће*, избор

ј - један у звање доцент ванредни професор (услови: ЦЛ, доктор технологије прераде воде или доктор медицине, специјалиста хигијене и медицинске екологије, ЕС 62517);

9. за предмет *Морал војске*, избор
- два у звање доцент – ванредни професор (услови: доктор наука или ГШУ, ВЕС 31079 или 31099).

УСЛОВИ КОНКУРСА

Кандидати морају да испуњавају следеће услове:

- 1) да су завршили Војну академију, одговарајући смер и специјалност или одговарајући цивилни факултет;
- 2) да имају две последње службене оцене најмање врло добар (за припадника ВС);
- 3) да испуњавају услове за избор у звање наставника за које конкуришу предвиђене Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама;
- 4) да поседују одговарајућу стручну спрему, односно академски назив:

а) за избор наставника:

- доцента, ванредног и редовног професора – академски назив доктор наука или стручно звање генералштабни официр,
- вишег предавача – академски назив магистар наука или стручно звање командноштабни официр.
- предавача – војна академија или одговарајући цивилни факултет,

б) за избор сарадника:

- асистента – академски назив магистар наука или стручно звање командноштабни официр.
- асистента приправника завршена Војна академија или одговарајући факултет са просечном оценом 8 (осам) и инструктора – завршена Војна академија или одговарајући факултет са просечном оценом 7,50 (седам и по).
- 5) за реизбор
 - да су кандидати наредбом надлежног старешине постављени на ФМ место наставника (сарадника) за које се расписају конкурс и да је протекло законско време у претходном изборном звању, а за избор
 - да имају услове за постављење на формацијско место према елементима датим у конкурс;

Кандидати су дужни да доставе доказе да испуњавају услове прецизиране под ред. бр. 1–5, а кандидати из грађанства дужни су да доставе још: извод из МК рођених, уверење о држављанству, уверење да се против њих не води кривични поступак и уверење да нису кажњавани.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

Кандидати из Војске Републике Србије молбе за избор подносе редовним путем ВП 2977, Београд, са назнаком за конкурс, а кандидати из грађанства лично или поштом.

Уз молбу се прилажу: пренис дипломе Војне академије или факултета, фотокопија последње две службене оцене, за цивилна лица извод из списка оцењених лица (кандидати из Војске), биографија са описом кретања у служби, односно са описом радних дужности, библиографија објављених научних и стручних радова са примерцима радова и за професионалне војнике, упитник за премештај (попуњен и оверен) и сагласност претпостављене команде.

Молбе за реизбор подносе се преко начелника катедре.

Уз молбу се прилажу биографија и попис објављених стручних радова.

О резултатима конкурса кандидати из Војске биће обавештени редовним поступком преко својих команди, а кандидати из грађанства на достављену кућну адресу.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања.

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

р а с п и с у ј е

К О Н К У Р С

**за пријем официра на ванредне
последипломске студије облика
специјализације, магистеријума и
доктората у Војној академији**

Професионални официри Министарства одбране Републике Србије и Војске Србије могу да конкуришу за ванредне последипломске студије у Војној академији у школској 2006/2007. години: за стицање научног степена доктора наука (из области војних наука и војне логистике), за стицање академског назива магистра из области: ратне вештине (смерови: Стратегија, Оператика, Тактика и Командовање) и област логистике (смерови: Техничко обезбеђење, Интендантско обезбеђење, Саобраћајно обезбеђење, Ваздухопловнотехничка служба – пет специјалности) и за стицање стручног назива специјалисте из области логистике (смерови: Техничко обезбеђење, Интендантско обезбеђење, Саобраћајно обезбеђење, Ваздухопловно машинство – шест усмерења и Геотопографско обезбеђење), ако испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за војну службу без ограничења (утврђује надлежна војна здравствена установа) и
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора дужином од шест месеци.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да су завршили одговарајућу високу војну школу или одговарајући факултет, са средњом оценом најмање 8,00 (осам),
- да имају објављене научне или стручне радове и поседују способност и склоност за наставни и научни рад,
- да познају један светски језик (енглески, руски, француски или немачки) у обиму првог степена, за последипломске студије облика специјализације и магистеријума, а у обиму другог степена за последипломске студије облика доктората, што утврђује Катедра страних језика Војне академије,
- да су у току службе имали све повољне службене оцене односно најмању оцену "врло добар" у последња два периода оцењивања, пре упућивања на усавршавање,
- да имају најмање пет година ефективног радног стажа у војној јединици или војној установи, а кандидати који су Војну академију (факултет) завршили са просечном оценом 9,51 или вишом, могу да буду примљени ако су после завршетка те школе провели у војној јединици односно војној установи најмање две године,
- да су рођени 1968. године или касније.

Предност за пријем има професионални официр са бољим успехом на претходном школовању, са више објављених научних или стручних радова, са бољом последњом службеном оценом, који је дуже време непрекидно добијао вишу службену оцену, са вишим чином, који је постављен на формацијско место вишег чина и који је успешније обављао различите дужности.

На основу одлуке о избору кандидата за школовање на седишту Колегијума министра одбране Управа за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Републике Србије донеће наредбу о упућивању изабраних кандидата на ванредне последипломске студије.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати који испуњавају услове Конкурса попуњавају упитник за школовање ("Службени војни лист", број 41/93, образац 2).

Уз упитник треба приложити следеће документе: уверење о држављанству, оверене копије последње две оцене, кратку биографију, извод из матичне књиге рођених, оцену здравствене способности коју доноси надлежна војнолекарска комисија, доказ да се против кандидата не води кривични поступак нити поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, оверени препис дипломе стечене у школи по основу које конкурише (ако у дипломи нема просечне оцене успеха, прилаже се извод из предметних оцена), уверење Катедре страних језика Војне академије о познавању страног језика, које не може бити старије од 6 месеци – ако се потврђује ниво знања по прописима Војне академије, односно 3 године – ако се потврђује ниво знања по СТА-НАГ-у, препоруку надлежног старешине ранга команданта пука – бригаде или њену равног или вишег старешине и списак научних и стручних радова.

Упитнике (пријаве) са документима кандидата и мишљењем старешине ранга команданта пука – бригаде, или вишег, надлежна команда односно установа доставља Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе, најкасније 10 дана после закључења Конкурса.

Неће се узимати у разматрање: непотпуни и некомплетни документи, молбе оних лица која су раније облике школовања неуспешно реализовала и лица која не испуњавају услове конкурса.

Школовање почиње 2. октобра 2006. године и траје: две школске године за последипломске студије облика специјализације, четири школске године за последипломске студије облика магистеријума и доктората.

Међусобне обавезе Министарства одбране Републике Србије и лица примљених на школовање регулишу се уговором.

Остала обавештења у вези са Конкурсом могу се добити у Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране (на тел.: 23-513, односно (011) 3201-513).

Управа за кадрове неће враћати документе кандидатима који нису изабрани.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у магазину "Одбрана".

Уколико се за неку од наведених области последипломског школовања не пријави довољан број кандидата који испуњавају све предвиђене услове, таква врста школовања се неће реализовати.

МАЛИ ОГЛАСИ

ПРОСЛАВА 50 година од завршетка школовања Друге класе Пилотске подофицирске школе биће одржана 30. септембра у 11 часова у Команди В и ПВО у Земуну, Штросмајерова 3. Контакт телефони 011/2513-820 и 011/124-668, моб. 063/7076401.

МЕЊАМ трособан стан у Нишу за одговарајући стан или кућу у Београду. Телефони 018/537-235 и 063/1090601.

Тридесета годишњица завршетка 21. класе СВШ, Смер АРЈ ПВО, биће обележена 30. септембра у 12.00 часова у ресторану хотела *Бристол* у Београду. Заинтересовани се могу јавити до 10. септембра пуковнику Станку Мијатовићу (29-233, 011/2063-233; 064/8329-382), пуковнику Миодрагу Вукмировићу (29-854; 011/2063-854) или потпуковнику Љубиши Цветковићу (35-770, 011/2350-770).

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ 30. годишњице од завршетка школовања 3. класе Војне гимназије заказано је за 14. октобар 2006. у Београду. Долазак најавити Лазару Петронијевићу (011/2513-727 и 3610-320) и Милану Брковићу (011/3201-064, војни 23-064 или 011/3283-402).

ПРОСЛАВА 30. годишњице од завршетка школовања 29. класе ВА КоВ биће одржана 21. октобра 2006. са почетком у 10 часова у Војној академији. Пријава учесника до 10. октобра Цветку Миленковићу (011/3000-140, 064/8329-104), Живораду Драгичевићу (011/3172-948) или Верољубу Павловићу (011/2063-802, 064/439-005).

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ОТВОРЕНА БОРБА

Аронијан – Иванчук
Бершеве (Израел), 2005.

1.д4 Сф6 2.ц4 г6 3.Сф3 Лг7 4.г3 0-0 5.Лг2 д6 6.0-0 Сбд7 7.Сц3 е5 8.х3 ед4 9.Сд4 Сб6 10.б3 д5

Била је на помолу сензација; Ки-нези су убедљиво водили уочи последњег кола екипног првенству света. То је такмичење новијег датума, игра се на четири табле. У том последњем колу су "баћушке" заиграли казачок и доказали да су бољи од нове шаховске велесиле. Потукли су их до ногу и претекли их за само пола бода. Да додам да ми тамо нисмо имали шта да тражимо, даље су се пласирали Јерменија, Украјина, САД, Израел, Грузија, Куба и Кина-жене.

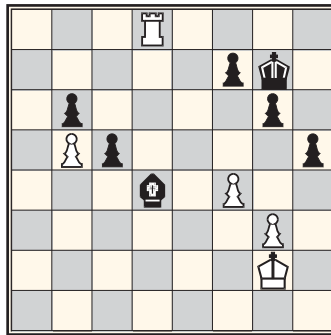
Беле фигуре у партији пред нама води Јерменин Лев Аронијан, победник Светског купа, најзначајнијег турнира после светског шампионата, а Краљевом индијком се брани украјински ас Василиј Иванчук, донедавно кандидат за сам светски трон. Обојица су са рејтингом преко 2700, дакле – супервелемајстори. Ова варијанта се данас много игра.

11.ц5 Се4 12.Лб2 Сц5 13.Ла3 Се6 14.Се6 Ле6 15.Лф8 Дф8 16.Тц1 ц6 17.е4

Бели је већ дао пешака за напад, а сада отвара топовску линију.

17...Лц3 18.ед5 Сд5 19.Лд5 Лх3 20.Лг2 Тд8 21.Дф3 Лг2 22.Кг2 Лд2 23.Тц2 Тд4 24.Тд1 Дд6 25.Тц4 Тд5 26.Те4 Кг7 27.б4 Лг5 28.Тд5 Дд5 29.Те2 Дд7 30.Дц3 Лф6 31.Дд2 Дц7 32.Те8 ц5 33.б5 а6

Било је боље 33...ц4 34.а4 а65 35.а65 х5 36.Дд5 Дб6 37.Дд7 Лд4 38.Тб8 Дф6 39.ф4 б6 40.Дд8 Дд8 41.Тд8

Бели: Кг2, Тд8, б5, ф4, г3
Црни: Кг7, Лд4, б6, ц5, ф7, г6, х5

Бели стоји боље, јер слободњак црнога не може напред.

41...Ле3 42.Кф3 Лг1 43.Тц8 ц4 44.Тц4 Кф6 45.Тц1 Лд4 46.Ке4 Лф2 47.Тц2 Лг1 48.Тц6 Ке7 49.ф5 гф5 50.Кф5 Лф2 51.Кф4 х4 52.гх4 Лх4 53.Тб6 Лф2 54.Тц6 Кд7 55.Ке5 1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ

ГЕНЕРАЛИЦА И ШАМПИОН

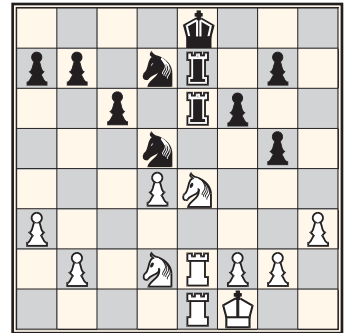
Сматра се да четврти светски шампион Александар Аљехин, иначе син "маршала племства" и члана Руске думе (парламента), није много држао до жена. Променио их је четири, а једна од њих била је Надежда Васиљевна, удовица једног руског генерала. Била је тридесет година старија од Аљехина.

СВЕ ЗАПАМТИО

После брзопотезног турнира у Херцегновом 1970. године, на коме је са 19 поена из 22 партије убедљиво освојио прво место, Боби Фишер је издиктирао напамет све своје партије са тог турнира.

КОМБИНАЦИЈА

Глотов – Осипов
СССР, 1978.

Бели: Кф1, Те1, Те2, Сд2, Се4, а3, б2, д4, ф2, г2, х3

Црни: Ке8, Те6, Те7, Сд5, Сд7, а7, б7, ц6, ф6, г5, г7

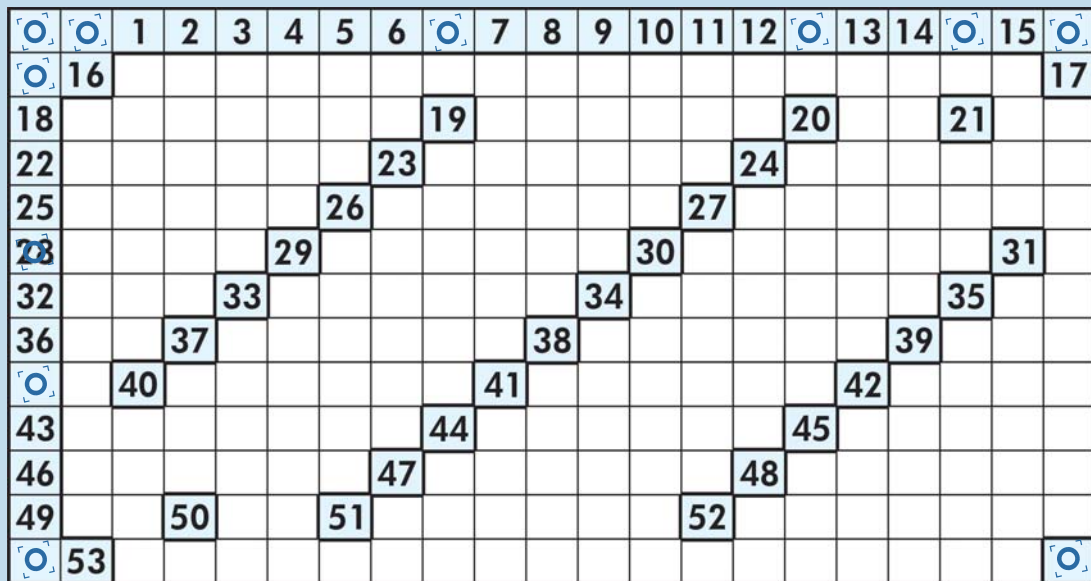
Бели на потезу.

1.Сд6! Тд6 2.Сц4

1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: судска расправа, сузе, крива, троварство, оматати, Кравич, аверс, мотање, дрвено, плакат, грње, крупно, Свјр, нр, алат, Аванти, нана, убо, баг, Стиг, оксиди, стоп, РС, улаз, смоква, став, анорак, Овидио, шпалин, Милин, УНИЦЕФ, омолагчи, цитоста-тик, оденитис, Мили, Дејан Станковић.

ВОДОРАВНО:

16. Бивши фудбалер Црвене Звезде, 18. Једини син, 19. Видари рана, 20. Иницијали кошаркашког стручњака Ивковића, 21. Акционарско друштво (скр.), 22. Главни град Јерменије, Ереван, 23. Рибарски поздрав, 24. Кљасто, на сакат начин, 25. Лак, лаган, 26. Други назив за секстет, 27. Стручњак у патологији, 28. Варош у Срему, 29. Приземље куће у зради, 30. Нешто што се први пут догађа, 32. Мушки потомак, 33. Лончар, 34. Завидљивост, 35. Упишите: ПВ, 36. Иницијали ватерполисте Тиррића, 37. Врста наката, носи се на прсту, 38. Пружање, урочивање, 39. Префикс за дубоку старост, 40. Праузор, прслика, 41. Здравствена радница која помаже при порођају, 42. Париски дневни лист ("Зора"), 43. Етничка целина, етнос, народ, 44. Било који, 45. Шеталиште са дрворедом са обе стране, 46. Прасак, трескање, 47. Месарска секира, 48. Позивање, новод на неки закон, 49. Символ злата, 50. Упишите: оч, 51. Птица из породице врана, 52. Арапско пустињско племе, 53. Наш фудбалер, игра у Бразилу.

УСПРАВНО:

1. Бивши оперски певач, Томислав, 2. Славни амерички проналазач, Томас Алва, 3. Војнички логор, табор, 4. Личност из старогрчког мита, 5. Висинске тачке, 6. Школски центар (скр.), 7. Мушко име, 8. Фини сито за израду штампарских клишеа, 9. Жандар у картама, пуб, 10. Припадник античког иранског племена, 11. Страна ознака за број (нумеро), 12. Исти самогласници, 13. Открити некаку своју тајну, 14. Француска племићка титула, између грофа и барона, 15. Наш одбојкаш, Горан, 16. Име глумице Сабљић, 17. Утврђивати договор, 19. Наш глумач, Александар, 20. Река у Словенији, 21. Аждаја, неман, 23. Део бившег француског франка, 24. Шампиони, 26. Део мушког одела, 27. Град у Италији, 29. Врста јела од јечма и пасуља, 30. Заборављање, несећање, 31. Које је од проје, 33. Присојна страна брда, 34. Наравно, дабоме, 35. Место прегибања, превој, 37. Пре нове ере (скр.), 38. Бут код живине и птица, 39. Уље (лат.), 40. Напор трудбеника, 41. Пролећни месец, 42. Алдова имењакиња, 44. Читаво, целокупно, 45. Ваздух (лат.), 47. Светско првенство (скр.), 48. Иницијали књижевника Ђопића.

ОДБРАНА

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

Магазин "Одбрана"
11000 Београд, Браће Југовића 19
Тел.: 3241-026, Факс : 3241-363
E-mail: odbrana@beotel.yu
Жиро-рачун : 840-49849-58

ОГЛАСНИ ПРОСТОР	ФОРМАТ	ЦЕНА
1/1 четврта корична страна	22 x 30 цм	30.000,00
1/1 друга и трећа корична страна	22 x 30 цм	28.000,00
1/1 трећа страна (унутрашња)	19,8 x 26 цм	26.000,00
1/1 остале унутрашње стране	19,8 x 26 цм	21.000,00
1/2 унутрашње стране	19,8 x 13 цм или 9,5 x 26 цм	2.000,00
1/4 унутрашње стране	9,5 x 13 цм	7.000,00
1 цм/стубац унутрашње стране	1 x 6,3 цм	300,00
1 цм/2 ступца унутрашње стране	1 x 13 цм	600,00
1 цм/3 ступца унутрашње стране	1 x 19,8 цм	900,00
пословни мали оглас (до 20 речи)		300,00
мали оглас за замену стана (до 20 речи)		150,00

На сваки оглас плаћа се порез на додату вредност (ПДВ) 18 %.
Плаћање се врши унапред, најкасније 5 дана пре изласка броја.

- За више објављених огласа одобрава се попуст 5-15 %, што се регулише закључницом или уговором, и то :
 - за 3-5 огласа – 5 %
 - за 6-8 огласа – 10 %
 - за 9 и више огласа – 15 %
 - цене огласа репортажног типа увећавају се за 50 %

- Оглаци који нису у складу са уређивачком политиком магазина неће бити објављени. Објављивање огласа одобрава главни и одговорни уредник магазина **"Одбрана"**.

- Материјал за објављивање мора бити достављен најмање 7 дана пре изласка броја. Уколико наручилац сам припрема решење рекламне поруке, она мора бити у формату JPEG или TIF. Решење се доставља на дискети или CD-у, а може се послати и на E-mail адресу odbrana@beotel.yu.

"Одбрана"
Маркетинг

Мини постер

ОДБРАНА

Снимио Звонко ПЕРГЕ

